

sosyalist iktidar

AYLIK
SİYASİ
DERGİ

NİSAN 1980 SAYI 7

Sosyalist İktidar altı ayı geride bıraktı.

Acının ve ölümün kol gezdiği bir alacakaranlıkta altı ay daha geçti. Alacakaranlıkta; çünkü, toplumsal hayat sona ermedikçe, hiçbir güç ya da güçsüzlük, karanlığı mutlaklaştıramaz. Çünkü karanlığın ve ölümün karşısında, sabahın sahibi vardır, hayatın sahibi vardır.

Ülkemizin işçi ve emekçileri, bugünün ve geleceğin yaratıcı, çalışkan, dirençli üreticileri, hayatın sahibidir. Bütün güzelliklerin sahibidir. Dünyayı var edip geliştirenlerin eşsiz silahı olan bilimin söylediği budur. Hayatın kendisinin gösterdiği budur.

Altı ay önce yayınına başlarken Sosyalist İktidar dergisinin söylediği de buydu :

«Nesnel koşullar Türkiye kapitalizminin köklerini sallarken, devrimci objektivitenin doğurganlığı öznel koşulları zorluyor. Devrimcinin ruhu denilen gerçekçi iyimserliğin maddi temeli burada. Kapitalizmin köhnemiş kaleleri sarsılırken, Türkiye'nin yaygın bir potansiyele sahip, ama derinlikten ve güç'ten yoksun sosyalist hareketi de silkeleniyor. İçindeki bütün hastalıklar ve hastalıklılarla birlikte, bütün diri ve mücadeleci uzuvlarla birlikte. Gerçekli ve sağlıklı bir ayrışmaya, sonuç alıcı bir mücadeleye doğru».

Yoksulluk, acı ve ölüm Türkiye'nin işçi ve emekçi insanının yazgısı değildir. Ama bu sahte yazgıyı paramparça etmek için bütün yanlış inançları, sahte dostlukları- düşmanlıkları, her türlü geriliği ve cehaleti yerle bir etmek gerek. Belli hedeflere yönelmiş geçici ve kalıcı birliktelikleri sağlamadan önce, çok açık ve zorunlu bir ayrışmayı ortaya koymak gerek. İşçi sınıfı hareketinin ideolojik ve politik bağımsızlığının, bununla birlikte oluşacak örgütsel bağımsızlığının bu ayrışmadan geçtiğini bir amentü gibi bellemek gerek. Gerçekten güçlü olacak, gücü elde edebilecek birlikler buradan doğacak.

Bu temel doğrudan hareket eden Sosyalist İktidar dergisi, ilk sayısının ilk sayfalarında şunları yazmıştı :

«Sosyalistler değiştirmek için öğrenirler. Üstelik, değiştirmek için değişmek gerektiğini de bilirler. Sosyalist kişiliğin geliştirilmesi, 'bütünsel insan'a yaklaşma çabasının gösterilmesi, her sosyalistin ve sosyalist hareketin görevidir. Değiştirmek için öğrenmeye, bütünsel insan olmaya çalışırken, bilgi edinmenin biçimlerinden ya da toplumsal yaşamın alanlarından herhangi birinin küçümsenmesi ya da ihmal edilmesi başışlanmaz bir yanılgıdır.»

Sosyalist İktidar dergisi, geride kalan altı ve şimdiki yedinci sayısında, bunun için uğraştı. Bu uğraş bundan sonra da sürecek. Yazarını ve okuyucusunu çoğaltarak, onların bilgisini, yeteneğini ve kararlılığını geliştirerek kavgasını sürdürecektir. Sosyalist iktidarın susuzluğunu duyanlarla, sosyalist Türkiye'yi kurmanın, sosyalist Türkiye'de yaşayıp gelişmenin, «insanlığın tarih öncesi»ne sevgili ülkemizde de son vermenin özlemi içinde olanlarla, bu özlemi maddi bir güce dönüştürenlerle birlikte.

Sosyalist Türkiye uzakta değildir.

Bunu görmeyen var mı? Korkuyla ve geciktirmeye çabalayarak ya da coşkuyla ve yakınlaştırmaya uğraşarak, ama bunu görmeyen var mı? Varsa, ne kadar yazık!

Kendi ellerimizle kuracağımız, bugünden görebildiğimiz ve bugün aklımıza bile getiremediğimiz güzellikleriyle yaşayacağımız sosyalist Türkiye uzak değildir. Sosyalist Türkiye'yi çocuklarımız ve torunlarımız elbette görecekler; ama, biz de göreceğiz.

Türkiye'nin gerçek sahipleri ile gerçek dostları bunu biliyorlar.

Sosyalist İktidar dergisi bu bilinç ve iradeyle yoluna devam ediyor.

Dostlukla,
Sosyalist İktidar

sosyalist iktidar

**AYLIK
SİYASİ
DERGİ**

NİSAN 1980 SAYI : 7

Yolun Neresindeyiz? Yalçın KÜÇÜK 3

TİP : Sosyalist Devrim'den Aşamacılık Gırdabına
Ömer KÜKNER 38

Değişen Koşulların Varlığında Sosyalist Devrim
Kemal OKUYAN 58

"Ekim'den" Türkiye'ye Mustafa SARAC 70

Yabancılaşma Üzerine Fahri ERDİL 80

Kapak : Nezih DANYAL

Desen : Osman ÇUTSAY

Sahibi : Savaş AL / Genel Yayın Yönetmeni : Metin ÇULHAOĞLU / Yazı İşleri Sorumlusu : İlhan AKALIN / Yönetim Yeri : Sümer Sokak 37/15 ANKARA / Sayısı 50 Lira / 12 Sayı Abone Tutarı 600 Lira, 6 Sayı Abone Tutarı 300 Lira / Yurt Dışı Abone Tutarı Yurt İçi Koşulların iki katıdır / Basıldığı Yer : UTKU MATBAASI

YOLUN NERESİNDEYİZ? (*)

Bu bölümü Lenin'in yüz onuncu doğum yıldönümünün onuruna sunuyorum.

Yalçın KÜÇÜK

Yolun neresindeyiz? Türkiye tarihinin en büyük bunalım döneminde miyiz? Böyle düşünmek ve söylemek mümkün. Yoksa, Türkiye tarihinin en güzel objektivitesini mi yaşıyoruz? Böyle düşünmek ve söylemek de mümkün. Hangisi doğru? Her ikisi de. Olur mu? Her yerde ve çok zaman böyle oldu. Tarihte güzelin doğumu hep büyük bunalımla birlikte oldu.

Çok örnek var, biri yeter. Fransa 1786 yılında İngiltere ile Eden Antlaşmasını yaptı. Gümrüklerini açtı. Fransız manüfaktürü yıkılmaya başladı. Antlaşmayı izleyen iki yıl Fransa'da çok büyük bunalım yılları oldu. İşsizlik arttı. Buna bir de kötü hava koşulları eklendi. Tarımsal kaynaklı besin maddeleri sıkıntıları ileri düzeye ulaştı. Bir de şu oldu : 1789 yılında Fransa, on sekizinci yüzyılın en soğuk kışlarından birisini yaşadı. Ve güzel doğdu : 1789 yılında dünya, Büyük Fransız Devrimi'nin doğumunu gördü.

Mart 1980 başlarında Türkiye'nin uzun ve pek soğuk kışı henüz bitmedi. Bu kışta Türkiye'de insanlar, işçiler ve emekçiler, üşümeye alıştılar. Soğukta yaşamayı öğrendiler. Odun, kömür, gaz ve fuel-oil ile ısınmaya alışmış insanlar, bunlar olmadan yaşamının yollarını keşfettiler. En gelişmiş yakıt, yokluğunda, en büyük ıstırapın kaynağı oldu. 1980 kışında en çok fuel-oil alışmış olanlar hasta oldu. 1980 kışında soğuğa dayanamayıp çok ihtiyar öldü. Sayısı bilinmiyor. Ancak çok ölüm ilanı verildi. Gazeteler ölüm ilanı yazdı. 1980 kışında çok genç öldü. Soğuktan değil. Kurşundan. Sayısı biliniyor. Gazeteler yazdı.

Türkiye, tarihinin en derin bunalımında tarihinin şimdiye kadar kaydedilmiş en büyük kavgasını yaşıyor. Türkiye, güzelin doğumunun şiddetini yaşıyor. Güzel doğacak mı? Belli değil. Çünkü ebe yok. Güzelin ölü doğması mümkün. Ana rahminde öldürülmesi de müm-

(*) Y. Küçük'ün IŞIK YAYINCILIK tarafından basılmakta olan «BİR YENİ CUMHURİYET İÇİN» adını taşıyan kitabından.

kün. Çünkü ebe yok. Türkiye'nin sosyalist iktidara bu kadar yaklaştığı bir zamanda, sosyalist iktidara çok uzak düşmesi mümkün. Nesnel koşulların bu kadar elverişli olduğu bir zamanda, Türkiye'nin sosyalist iktidarı kuracak kapsam ve güçte bir siyasal örgütlenmeden yoksun olması ne büyük yazık.

Türkiye, dramı yaşıyor. Belki de yakın dünya tarihinin en büyük siyasal çelişmesini yaşıyor. Türkiye objektivitesinin ve dünya dengisinin Türkiye'de sosyalist iktidar için en elverişli olduğu bir zamanda, Türkiye büyük bir kavgayı yaşıyor : Ama sosyalist iktidar için değil. Türkiye'nin yaşadığı kavgaya sosyalist hareket damgasını vuramıyor. Kavga, devrimci-demokratların damgasını taşıyor. Kuşku yok, kavgada sosyalistler de var. Fakat demokrat olarak.

Bu ülkede 1940 yıllarında bir imalathane açıldı. Türkiye burjuvazisi, emperyalist kampta yerini alırken kendisine yüksek bir fiyat biçirebilmek için, demokratlardan sosyalist ya da komünist imal etti. Türkiye, 1950 yıllarının soğuk savaş dönemini büyük bir suskunluk ile geçirdi. Bu ülke, 1960 yıllarında demokratlardan mamul sosyalistlerin öncülüğünde ve hep birlikte Leninizmi keşfetti. Türkiye, 1960 yıllarında kendi sosyalistlerini üretti. Doğal sığılığıyla. Bu toplum, 1970 yıllarında bir yeni imalathane kurdu. Sosyalistlerden demokrat imal etti. Türkiye burjuvazisi bunu kolaylıkla yaptı. Bu toplum 1980 yıllarına kendisini sosyalist ya da komünist sanan demokratlarla girdi. Pek çok sayıda.

Şimdi devrimci-demokratların damgasını taşıyan bir kavga var. Tüm talihsizliğiyle birlikte. Talihsizlik şurada : Kavga var, hedefi yok. Nedir, hedef? Buna bir cevap var, ancak, son derece anlamsız. Cevap şu : Hedef, demokrasi. Anlamsız olan da bu. Hangi demokrasi? Hiç kuşku yok, anti-faşist kavga demokrasi için kavgadır. Fakat hangi demokrasi? 1970 yıllarında Ecevit'in başkanlığında iki kez denenilen demokrasi mi? Bu demokrasiye bir isim vermek mümkündür. Ecevit demokrasisi iki yüzlülüktür. Hangi demokrasi? 1965-1969 yılları arasında Demirel'in başkanlığında denenilen demokrasi mi? Aynı Demirel şimdi başbakan değil mi? Demirel'in bu demokrasisi için söylenecek söz var : Demirel demokrasisini hedef saymak, Demirel'in çok kullandığı bir deyimle, abesle iştigaldir. Geriye bir de Menderes demokrasisi kalıyor. Soğuk savaş döneminde, 1950 yıllarında sınıf kavgasının dondurulduğu Menderes demokrasisini hedef kabul etmek, Marx'ın Proudhon için söylediği gibi, yalnızca gericiliktir.

Bu toplum tarihinin en derin bunalımını, şimdiye kadar kaydedilmiş en büyük iç kavgasını yaşarken, aynı zamanda yakın dünya

tarihinin belki de büyük slyasal çelişkisini de yaşıyor. Bu çelişki, nesnel olarak sosyalizme çok yaklaşmış bir Türkiye'de sosyalist iktidar kavgasının verilememesinden doğuyor. Nesnel olarak aşılmış demokrasiyi yeniden kurmayı hedef saymaktan ileri geliyor. Daha da önemlisi, Türkiye burjuvazisinin önündeki sorunları burjuva demokrasisi çerçevesi içinde çözmesinin imkansız olduğu bilincine ulaştığı bir dönemde, sosyalistlerden mamul demokratların demokrasi bilinci yaratma peşinde koşmalarından ileri geliyor.

1980 yıllarının başında, 1980 yılı Mart ayının ilk haftasında Türkiye'de "Yolun Neresindeyiz" sorusuna böylesine dramatik bir çelişki ile başlamak zorunlu oluyor. Böyle başlayınca gerisi daha kolay oluyor.

(.....) (*)

Durum Saptaması : Dr. Divitçioğlu moda sever ve izler Türk Bir Özet aydınlarının gelişmiş tipini sergiliyor. Dr. Divitçioğlu kadar olmasa bile başka ve hatırı sayılır ölçüde moda sever aydınlar var. Dün de vardı. Bunlarla ilgili olarak "Bilimlerin Sonu ve Bilimin Doğuşu" adını taşıyan incelemede şöyle yazmıştım: "Batı'da moda Sweezy mi, Baran mı, Frank mı, Marcuse mi, Fanon mu yada bir başkası mı? Hemen Türkiye acentaları işe koyuluyor. En son modayı büyük bir heves ile Türkiye'ye getiriyorlar". Moda değişirse yeni modayı getiriyorlar.

Bunların yaptıkları Vehbi Koç'un yaptığından farksız. Koç da acenta olarak işe başladı. Sonra bir süre geliştirdi. Yaptıklarının içine "yerli yapım" parça koydu. Moda sever Türk aydınlarının ürünleri içindeki "yerli yapım" parça hacminin Koç'un ürettiği dayanıklı tüketim mallarındaki yerli parça payından daha az olduğunda kuşku yok.

Ancak moda sever ve izler Türk entelljansiyasının çok geniş olmasa da bir pazar bulduğu da açık. Üstelik sola yatkın kafalarda buluyor. Şu nedenle buluyor: Teorisiz pratiğe tepkinin doğurduğu teori açlığı ile buluyor. Türkiye özellikle son on yılda bir "teorisiz pratikler ülkesi" oldu. Bu gün yapılması gereken en büyük saptama

(*) Yalçın Küçük, çalışmasının buraya aktaramadığımız bundan sonraki bölümünde, Türkiye'nin «ekonomik açmazı»na ilişkin olarak kamuoyunda yaratılan kimi «hayaletlere» değiniyor ve büyük basın ile kimi «büyük iktisatçıların konuya yaklaşım biçimlerini Türkiye aydını tipolojisi içinde ele alıyor. Küçük'ün yazısına özgün siyasal çıkarsamalar içeren ve «Durum Saptaması: Bir Özet» arabaşlığı ile başlayan bölümüyle devam ediyoruz.

bu olmalı. Yılda bir gün yılın 1 Mayıs tarihinde Taksim Alanı'na yarım milyona yakın işçi ve emekçiyi toplamakla sonuca yaklaşıldığına inanıldı. Bunun böyle olmadığı yazıldığı zaman, en kibar olarak, kaşlar çatıldı. Bugün Türkiye'de bir kavga var : Taksim Alanı boş.

Türkiye, 1960 yıllarında Lenin'i tanıdı. 1970 yıllarının Kültür Devrimi içinde, teorisiz pratikler olarak görülen yalpalamalar zinciri içinde, Lenin unutturuldu. Lenin şudur : İşçi sınıfı kendi halinde yalnızca işçi sınıfı içgüdüsüdür. Leninizm şudur : İşçi sınıfına sosyalizm bilincini götürmektir. Lenin ve Leninizm Türkiye'de şudur : 1977 Haziran ayında İstanbul'da bir sermaye partisi olan CHP tüm işçi ve emekçi oyların çok büyük bir bölümünü toplar, tüm eksikliklerine rağmen sosyalizm adına seçime giren bir parti ancak beş bin oy alırken, 1977 Mayıs ayında Taksim Alanı'nda yarım milyona yakın işçi ve emekçinin toplanmış olması fazla anlamlı değildir. Sadece güzel bir gösteridir. Leninizm, hiç bir zaman, kalabalığa tapınmak demek değildir. Leninizm, işçi tulumu ile sosyalizmi önce birbirinden ayırmak; sonra da ayrılmaz bir biçimde birleştirmek demektir. Lenin şudur : İşçi tulumu içindeki somut işçiyi çıkarıp yerine sosyalizm bilincini koymaktır. Leninizm, Lenin'i yaratmaktır : Lenin, teorik ihtilalcidir.

Türkiye bugün en çok dolara değil, teorik ihtilalcıye muhtaç. Moda sever ve moda izler Türkiye aydını böyle bir ihtiyacın çarpık karşılığı oluyor. Teorisiz pratik, pratiksiz teorilerin ortaya çıkmasına yol açıyor. Bir tepki olarak. Ve her zaman pratiksiz teori, teorisiz pratikten daha çarpık oluyor.

Moda sever Türkiye aydınından sonra destek sever aydın ortaya çıkıyor. Destek sever aydını, az pilav ve az fasulye seven yurttaş benzetmek mümkün. Biraz teori ve biraz pratik. Her ikisi de eksik. Destek sever aydın ya bir yüksek öğretim kurumundadır, ya bir kamusal uzmandır, ya bir sanatçıdır, ya bir tiyatro oyuncusudur, ya bir reklam şirketi sahibidir veya bir yazardır. Destek sever aydının belli başlı işlevleri vardır. Önce bir pratiğe bağlıdır. Bu pratik, partileşmiş bir hareket olabilir veya olmayabilir. İşleri şunlardır : Yayınlara abone olmak, bağış vermek, kamuya açık toplantılarda mevcut olarak güç dengesini göstermek, belli bir ünü varsa böyle toplantılarda sunuculuk yapmak, türkü söylemek, oyun oynamak veya konuşmak, zaman zaman hazırlanan bildirilere imza atarak imza sayısını artırmak. Bunlar destek sever aydının temel pratikleridir. Bunun dışında yaşamı kendisininindir. Belki de kendisinin bile değildir. Belki de yaşamı no man's land'dir.

Destek sever aydının pratiği son derece pasiftir. Adı ve tipolojisi de buradan geliyor. Destek sever aydından yalnızca destek istenir. Buna alışmıştır. Destek sever aydın Türkiye'de ne olup bittiğiyle pek ilgilenmez. Gerek duymaz. Çünkü gerekli olanın kendisine bağlı olduğu pratik tarafından getirileceğine inanır. İnandırılmıştır. Destek sever aydın at gözlüklüdür.

Bunlar içinde pratiklerin yükseliş ve düşüş endekslerini çok yakından izleyerek, birinden diğerine gidip gelen bir alt bölüm daha var. Bunlar zaman zaman at gözlüklerini çıkaranlardır ve şu anda fazla önemli değiller. Bunlar, bir pratiği destekleme görüntüsü altında söz konusu pratiğin kendisini desteklemesini sağlamaya çalışanlardır. Bu yüzden çeşitli hisse senetleri arasında spekülasyon yapmak isteyen rantıye gibi sürekli olarak hangi pratiğin daha çok "adam" topladığına bakarlar. Buna göre bir pratikten diğerine tip'ten tkp'ye veya tsip'e ya da devyol'a akarlar. Ya da tersi veya bir başka çeşiti.

Moda sever ve destek aydından sonra bir üçüncü kategori var. Moda sever aydının pratikle ilgisi yok. Destek sever aydın az biriyle, az diğeriyle ilgili. Bu mantık zinciri içinde sıra pratik sever Türkiye aydınına geliyor. Türkiye'de, entelijansiya içinde, en önemlisi bu. Pratik sever aydınların teoriye hiç yakınlıkları yok. Bunlar Türkiye'nin pratisyen'leridir.

Özellikleri şöyle: Birinci özellikleri çok kalabalık olmaları. Ne kadar mı? Tam söylemek zor. Ancak bu yıl yüksek öğretim kurumları için 450 binden fazla öğrencinin başvurmuş olduğunun açıklanması bir fikir veriyor. 450 bin, yine bir fikir vermesi için, Batı Avrupa'nın en kalabalık diye övündüğü Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki er sayısını aşıyor. Aslında bunların çok büyük bir bölümü er olmamak için yüksek öğretim sınavlarına giriyor. Yüksek öğretime giremezlerse, bunlar içinden erkek olanlar, Silahlı Kuvvetlerde er olacaklar.

Zaman çabuk geçiyor ve geçerken kalabalıkları daha da kalabalık yapıyor. Eskiden bu kategoriye yalnızca yüksek öğrenim gençliği girerken şimdi liseliler de dahil oluyor. Liseliler ya er oluyor ya da yüksek öğrenim kurumunda öğrenci. Ancak çoğunluğun er olduğu anlaşılıyor. Çoğunluğun er olması, hiç kuşku yok, askerlik mesleğini de etkiliyor. Son zamanlarda er olarak ölenler için de büyük törenler yapılması ve özellikle bu törenlerde erlerin konuşması bu etkilemenin bir örneğini meydana getiriyor.

Pratik sever aydınların birinci özellikleri çok kalabalık olmaları ise ikinci özellikleri de öğrenmeyi sevmemeleri oluyor. Yüksek öğ-

renim kurumlarının giriş sınavlarına giriyorlar, ancak öğrenmeyi hiç sevmiyorlar. Pratiği seviyorlar. Her halde bunun iki nedeni olmalı. Birisi, Türkiye'nin son on yıl içinde içinden geçtiği kültür devrimi. Tüm kültürel değerlerin reddedildiği bir kültür devriminde öğrenmek için bir istek doğmuyor ve olmuyor. İkincisi, öğrenseler ne olacak ki? Türkiye her yıl yarım milyon lise çıkışlı öğrenciyi yüksek öğretime alsa ve bunları mezun etse ne olacak? Her yıl bunların ancak onda birini mezun ederken Türkiye bu kadar diplomalı işsizle karşı karşıya geliyor. Bunların hepsi üniversiteye girebilse, yüzde doksanından fazla bir bölümü, üniversite mezunu işsiz olacak. İnsanlar işsiz kalacaklarını bile bile öğrenmeyi istemezler. Pek doğal.

Sayıları çok fazla, öğrenme istekleri son derece az Türkiye'nin pratik sever aydınları, Türkiye'nin öğrenci gençliği, Türkiye'nin pratisyenleri, kavga ediyor. Kavganın içinde bunlar var.

Söz pratisyen aydınların kavgasına gelfnce, bir ölçüde durmak ve ayrıntıya inmek gerekiyor. Emekli Albay Türkeş'in insan öldüren vurucu gücü de bu pratisyen aydın kategorisinden çıkıyor. tip-tpk-tsip'in mensubu veya yandaşı olan bütüne göre son derece sınırlı sayıdaki pratisyen aydınlar da buradan geliyor. Pratisyen aydınlar içinde en büyük sayı olarak ise, geriye, devrimci-demokratlar kalıyor.

Bugün Türkiye'de, 1980 yılının hiç gelmeyeceğe benzeyen baharında, kavganın ortasında devrimci-demokratlar var. Tersinden söylendiğinde, bugün Türkiye'de, kavganın ortasında olanlara devrimci-demokrat demek zorunluluğu var. Bilimsel açıdan. Bilimsel açıdan demek aynı zamanda tarihsel açıdan demek oluyor. Marx'ın burjuva toplumunun çocukluk dönemi dediği on altı ve on yedinci yüz yılda burjuvazi doğmaya başlıyor. Batı Avrupa'da. Feodalitenin baskısından kaçan serf köylü ile feodal arasında bir "orta sınıf" doğuyor. "Orta sınıf" olması iki açıdan. Mülkiyet açısından. Şehirlerde üretim araçlarına, küçük ölçülerde de olsa, sahip oluyorlar. Köylünün üretim araçları yok. Feodalın ise çok büyük toprakları var. İkincisi, siyasal hakları da köylüden fazla ve feodalden çok az. Bu yüzden "orta sınıf" sayılıyorlar. Ancak sayılmak durmak anlamına gelmiyor. Üretim araçlarındaki mülkiyetleri arttıkça haklarını da artırmak istiyorlar. Bunun için kavga veriyorlar.

Sayıları kalabalık. Henüz sermaye ile emek tam ayrılmamış. Büyük bir "halk" oluyorlar. Bu "orta sınıf" bu kentliler, teknik deyim ile burjuvalar, mülk sahipleri, büyük bir "halk" oluyorlar. "Halk" ortaya çıkınca büyük halk ihtilalcisi Robespierre haykırıyor: "Halk,

kendisinden çekinilmediği andan itibaren ister istemez boyunduruk altına girer.” (1) “Halk” yönetimi almak istiyor. Buna, eski Yunan’dan gelme bir deyimle, demokrasi deniyor. Burjuvalar veya demokratlar, devrim yapıyorlar. Büyük Fransız Devrimi doğuyor.

Doğarken tutarsız doğuyor. Doğarken eşitsiz doğuyor. Tarihin kaydettiği pek az “tutarlı” demokrattan birisi olan Robespierre haykırıyor: “Mülkiyetin, hiç bir zaman insanların geçimine engel olmayacağı savı doğru değildir. İnsana gerekli olan besinler, hayat kadardır kutsaldır. Hayatı sürdürmek ve korumak için pek gerekli ne varsa, bütün toplumun ortak malıdır. Ancak artan kısım, bireylerin olabilir ve satıcıların ticaretine bırakılabilir. Benzeriminin zararına para ile ilgili olarak giriştiğim her türlü talih oyunu, ticaret değil, eşkiyalıktır, kardeş kanına susamışlıktır.” (2) Büyük Fransız Devrimi, bunları haykıran Robespierre’in kanına susuyor ve gilyotine gönderiyor.

Bunlar on sekizinci yüz yılın sonları ve on dokuzuncu yüz yılın ilk başlarında oluyor. On dokuzuncu yüz yıl ilerlerken “orta sınıf” büyük sınıf oluyor. Büyük Fransız Devrimi’ni yapan orta sınıf, büyük burjuvaziye doğru gelişirken Büyük Fransız Devrimi’nin doğum yıllarında olmayan yeni bir burjuvazi türü ortaya çıkıyor: Küçük burjuvazi. Küçük burjuvazi, kapitalistleşmiş tarımda küçük toprak sahipleri, sanayide zanaatkar, kentte esnaf, küçük tacir ve entelijansi-yadan meydana geliyor. Artık işçi sınıfı ile yeniden halkı meydana getiriyor.

Tarih içinde Marx ve Engels’in büyük bir coşku ile yazdıkları Komünist Manifesto’dan hemen sonra patlayan 1848 İhtilalleri bir açıklığı getiriyor: Burjuvazi demokratiğini ve bundan da öte devrimciliğini yitirmiştir. Marx, eşitsiz gelişme yasasını, 1848 İhtilalleri’nin yenilgi ile sonuçlanması üzerine ve Almanya ile ilgili olarak telaffuz ediyor. Marx ve Engels, 1848 yenilgilerinden sonra demokrat ile sosyalist veya komünisti birbirinden daha net çizgilerle ayırmaya yöneliyorlar.

Ancak devrim ateşinin Doğu’ya kaydığını hissederek fakat Büyük Sosyalist Devrimi göremeden tarihe geçiyorlar. Doğu’da, Rusya’da devrim ateşini eşsiz bilim adamı Lenin tutuyor. Eşitsiz gelişme yasasını çok daha net olarak görüyor ve yaşıyor. Demokratların devrimciliklerini yitirdiğini çok net olarak saptıyor. Bunu çok net olarak saptadığı için siyaset bilimine devrimci-demokrat kavramını sokuyor. Devrimci-demokrat demek, demokratın devrimci olmadığını söylemek demek.

Fakat bu kadar değil. Eşitsiz gelişme yasasının işlerliği içinde görünürde sosyalizm için kavga veren, hayatlarını kaybeden fakat sosyalistleşemeyen bir aydın kategorisinin varlığını görüyor. Bunlar önce narodnik, aynı anlama gelmek üzere popülist ve yine aynı anlama gelmek üzere halkçı, olarak çıkıyorlar. Lenin, demokratlarla sosyalistler arasındaki ayrımı çizebilmek için, Marx ve Engels'den çok daha zor entellektüel ve siyasal kavga vermek zorunda kalıyor. Bunlar sosyalizm adına çıkıyorlar. Giderek "Sosyalist İhtilalçiler" adını bile alıyorlar. Eşsiz bilim adamı Lenin, görüntü ile öz ayrımını en derinlemesine saptıyor ve kavga eden bu demokratlara devrimci-demokrat adını veriyor. Siyaset bilimine çok büyük bir açıklık getiriyor.

Fakat bu kadar da değil. Eşsiz politikacı ve büyük lider Lenin iki saptama daha yapıyor. Devrimci-demokratlar ile sosyalistler arasındaki ayrımı netleştirmek için durmak bilmeyen bir entellektüel ve politik mücadele verirken, bunların kavgada gösterdikleri özveriyi her zaman çok olumlu değerlendiriyor. İkincisi, Sosyalist Devrim için bunlarla işbirliği ve gerektiğinde "cephe" kurma düşüncesini hiç bir zaman ihmal etmiyor. Leninist "cephe" düşüncesi buradan ve eşitsiz gelişme yasasının tarih içindeki gelişiminin belli bir halkasından doğmuş oluyor. Lenin, cephenin zorunlu bir gerileme olduğunu biliyor ve Nisan Tezleri ile ileriye doğru bir adım atıyor.

Tarih, hiç bir büyük ihtilalciye, kendinden önce yazılı kitaplarda ki elverişli koşulların hepsini vermemiştir. Her ihtilalci, tarihin sunduğu elverişsiz koşulları teorik ve pratik planda aşabildiği ölçüde büyümüştür. Hülyalı bilim adamı, eşsiz politikacı ve büyük ihtilalci Lenin de.

Dünya siyaset bilimi devrimci-demokrat kavramını Lenin'e borçlu. Devrimci-demokrat kavramı, halklar ve milliyet sorunu ile hiç ilgili değil. Tarihsel ve bilimsel bir kavram. Buna rağmen devrimci-demokratın kürt halkı ile sınırlı olduğu düşüncesi yayılmak isteniyor. Burada, devrimci-demokratın kürtlük ile hiç bir bağlantısının olmadığını söylemek gerek. Kürt halkından olanların bir bölümü demokrat olabilir, ya da devrimci-demokrat olabilir. Ancak olmayabilir de.

Açmak gerek. Açıklık tarih demek ve bilim demek. Açarken, başka yerlerde çok daha ayrıntılı olarak yazdıklarımı özetlemek zorundayım. Özetin başı 1965 olabilir. 1965 seçimleri Türkiye solunu, hazırlıksız yakaladı ve sürprizle karşı karşıya bıraktı. Bir net sonuç şu oldu: CHP, iktidar kurmaktan çok uzak olduğunu kanıtladı. TİP

de beklenilenden çok fazlası ile 15 milletvekili ile parlamentoya girdi. Bu durumdan Türkiye solu bir sonuç çıkardı: CHP ile iktidara gelmek hayallerini terketmek gerekti. Bundan bir ikinci sonuç çıkarıldı: Türkiye solu iktidara gelecekti. Bundan da bir değil iki yol çıkarıldı: Mehmet Ali Aybar'ın genel başkanlığındaki TİP, 15 milletvekili çok abarttı. Aybar ve TİP, seçimle iktidar yolunu açtı. "Başa güşeyşiyoruz" sözü, resmi slogan oldu. Doğan Avcioğlu'nun ismiyle alınan Yön Hareketi ise hem CHP ve hem de TİP ile Türkiye soluna bir iktidar kapısını kapalı gördü. Öyleyse Türkiye solu asker ile iktidara gelecekti.

Yol ayrıldı, tartışma şiddetlendi. Tartışma içinde her iki kanat başlangıç noktalarından çok daha uzak bir ayrılığa düştü. TİP, seçim yoluyla iktidar yolunun acık, olduğunu gösterebilmek için ve yer yer Demirel'in adına bağlanan demokrasiyi, dolayısıyla, mevcut düzeni savunur duruma düştü. Doğan Avcioğlu'nun başında bulunduğu Yön Hareketi ise inandırıcılıktan yoksun bir Mustafa Kemal edebiyatı ile, nerede ise, Mustafa Kemal'in "sosyalist olduğunu" kanıtlamaya koyuldu.

Ancak bu ayrılık görüntüde netleşti. Görüntüde ayrılık netleşirken, özde sınıfsal birliğe doğru kayıldı. Yön Hareketi, radikalizmini küçük burjuva solculuğunun ve asker ve sivil kanatının sınırlarına çekti. Devletçilik ve otorite belirgin özellikler oldu. Sovyetler Birliği ile dostluk temel dış politika ilkesi sayıldı. TİP ise küçük burjuva solculuğunun öbür yanını aldı. Narodnizm veya popülizm, Türkiye'de köycülük olarak ortaya çıktı. Aybar, "horlanma" teorisini ortaya attı. Köycülük bir ideoloji olarak benimsenince ve Batı'daki "Genç Marx" merakıyla birleşince anti-stalinizm ile başlayan ve anti-sosyalizme ve zorunlu olarak da anti-sovyetizme uzanan bir eğilim ortaya çıktı. Bu yüzden 1968 Çekoslovakya Olayları nedeniyle TİP yönetici kadrosu, istisnasız tüm kadrosuyla, Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'ya müdahalesini en sert bir biçimde kınadı. (*) Anti-stalinizm, Türkiye'de, anti-sovyetizme dönüştü.

(*) Bunları şimdi yazmak kolay. Ancak on iki yıl önce yazmış olduğum ortaya çıkıyor. 1968 yılında da benim yazılarım çoğu zaman TİP'in görüşleri sayıldı. Parti yönetimin tutumunu kesinlikle yanlış buldum fakat ses çıkarmadım. Çek müdahalesinden hemen sonra da Sovyetler Birliği üzere araştırma yapmak üzere İngiltere'ye gittim. TİP'de parti içi muhalefet başlamıştı. Bu vesileyle yurt dışından gönderdiğim yazı, Sovyetler Birliği'nin müdahalesini Türkiye'de savunan tek yazar olduğumu gösteriyor. Aynı görüşleri, büyük bir hoşnutlukla, savunuyorum. Şöyle :

İçerde ise köycülük, ihmal edilmiş bir soruna el atılmasına yol açtı. TİP ve Lideri Aybar, köylülüğü demokratik mücadeleye kazananın en yetkin yolu olarak, Doğu Anadolu'daki kürt halkının demokratik haklarını savunmayı buldular. Doğu Anadolu'daki kürt kökenli köy emekçilerini uyandırmak için "Doğu Mitingleri" başlatıldı. Köycü ideolojinin temelinde yatan devlet baskısı ve "jandarma dipçiği" tezleri, uygun ve tarihsel bir ortam buldu.

Türkiye solu kürt halkının demokratik haklarını savunmaya, parlamentere yoldan iktidarı çabuklaştırmak ve geniş köy emekçilerini harekete geçirmek düşüncesiyle uzandı. Ancak bu dönem, dünyada ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde "black is beautiful", Türkçesiyle "zenci güzeldir" ve giderek "black is revolutionary", yine Türkçesiyle "zenci devrimcidir" modalarının yaygın olduğu dönemdi. Aynı moda, iç dinamizmin üzerine bir dış özentinin çakışmasıyla, Türkiye'de etkisini gösterdi. Türkiye'de "kürt devrimcidir" inancı yayıldı ve hiç bir nesnel temeli olmadan inanların sayısı arttı.

İşte Leninist devrimci-demokrat kategorisinin kürtlerle sınırlı tutulması yanlış buradan geliyor. Bunun kesinkes düzeltilmesi gerekiyor. Birincisi şu nedenle: Bırakınız devrimci-demokrat olmayı, kürt olarak doğan herkesin demokrat olacağı düşüncesi bile dayanaktan yoksun. Dünyaya kürt olarak gelen burjuvalar ve büyük toprak sahipleri kesinlikle demokrat değiller. İkincisi, ezmek ve ezilmek, hiç kuşku yok, sınıfsaldır. Hiç kuşku yok, siyasal örgütlenmeyi gerektiriyor. Ancak sınıflar içinde kişiler de yer alıyor. Bu yüzden, hiç kuşkusuz bir siyasal örgütlenmeye dayanmakla birlikte, kürt olarak doğan kır emekçilerini ezenler, yine ve ilk önce, kürt büyük toprak sahipleri oluyor.

«Dahası var. Örgütün (TİP'in Y.K) bu dönemdeki temel doğrultusunu biçimleyen, onun sağa gidişini hızlandıran ve dolayısıyla bugünkü sarsıntıyı şiddetlendiren bazı üst yapısal gelişmeleri de gözetmek gerekir. Bunlardan biri ve zaman içinde sonuncusu Çek olaylarıdır. Çek olaylarını örgüt bütünüyle sosyalist mantığın gerekleri yerine kapitalist önermelerin çerçevesi içinde değerlendirmiştir. Olaylardan sonra ortaya çıkan bilgiler, bu değerlendirmenin ne kadar yanlış olduğunu göstermiştir. Gerçi bunu şimdi söylemek çok daha kolaydır. Fakat belirli bir güvenle söylenebilirki, eğer zamanın sağa çekici nesnel koşulları olmasaydı, örgüt bu yanlışla için o kadar 'istek' göstermezdi.»

Yalçın Küçük Londra'dan yazıyor, «TİP'teki Bunalımın Nedeni». Ant sayı 104, Aralık 1968.

Üçüncüsü, kürt olarak doğan aydınların ve genel olarak küçük burjuvazinin demokrat olması ve bunlardan devrimci-demokrat bir hareketin doğması mümkündür. Ancak devrimci demokrasi adına, türk şoven milliyetçiliğinin karşısına kürt şoven milliyetçiliğini çıkarmak çok tartışma götürür. Yazı, dil ve kültürün geliştirilmesi gibi demokratik nakları savunmak başkadır, bunlardan bir şoven milliyetçilik çıkarmak bambaşkadır. Şoven milliyetçiliğinin Türkcüsü Kürt-cüsü olmaz, hepsi aynı kapağa çıkar.

Dördüncüsü, milliyetçilik milli devletin doğuşu ile eş zamanda tarih sahnesine çıkıyor. Marx'ın burjuva düzeninin çocukluk dönemi dediği dönemde hız alıyor. Bu yüzden, Şeyh Said İsyanı dolayısıyla Doğu Anadolu'nun kana boyanması ve Dersim Olayları'nın Türkiye'de milli devletin kuruluş ve yerleşme zamanlarında ortaya çıkması rastlantı sayılamıyor. Bu nedenle sosyalist iktidar eşiğinde bir Türkiye milli devlet sorunlarını geride bırakmış oluyor.

Devrimci-demokrat kategorisine sağlanan bu açıklıktan sonra özet durum saptaması şöyle devam ediyor : 1980 yılının Mart ayında, Türkiye'nin tarihinin en derin kavgalarından birisini yaşadığı bir zamanda, Türkiye'nin tüm köyleri ve köylüleri sakindir. Doğu Anadolu'dan Batı Anadolu'ya, Hatay'dan Samsun'a kadar Türkiye köylüleri sakın görünüyor. Tarihin belli bir kesintinde kendi adına bir "terör" yazmış ve daha sonraki proleterya diktatörlüğü kavramına modeli sağlamış olan "Yenilmez" ihtilalci Rebespierre yazıyor : "Mutlu bir halk hiç bir zaman taşkın bir halk olmamıştır." (3) Türkiye köylerinde köylülerin, görece olarak, mutlu ve sakin olduklarına hükmetmek gerekiyor.

İki nedenle olsa gerek. Birisi yapısal. Burada yapısal nedeni, aynı zamanda, tarihsel neden olarak anlıyor ve alıyorum. Bu anlayış ile, birinci olarak, şu çıkıyor : Türkiye'de köylülüğün devrimci-demokrat geleneği yoktur. Hep bilinir, yok veya önder olan hep şiirleştirilir. Nazım Hikmet, Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin'i bu yüzden şiirleştirmiş, olmalı. Erol Toy, demokrat köylü hareketinin romanını yazmak isteyince, yine on beşinci yüz yılda Şeyh Bedrettin'e gitmek zorunda kalmış olmalı. Erol Toy, Azap Ortakları'nda Bedrettin'i idealize ediyor.

İkinci neden ise konjonktürel ve ekonomik. 1971 yılına giren dönemde Süleyman Demirel, sanayi burjuvazisinin itisi ile, tarım lehine olan ekonomik eğilimleri durdurdu ve yer yer tersine çevirmeye başladı. Sanayi ürünleri ile tarım ürünleri arasındaki fiyat makasına, sanayi ürünleri lehine, el attı. Başka nedenlerle birlikte düştü. Türk

Sanayicileri ve İş Adamları 12 Mart'tan bu yönde daha hızlı adımlar bekledi. Tersi oldu. Uzun 12 Mart döneminde ve tüm hükümetler zamanında bütün ekonomik ibreler tarımın lehine döndü. Bundan küçük ve orta köylülüğün de yararlandığı anlaşılıyor. Böyle olmalı.

1980 başında Türkiye'de ırmakların kenarları sakin. Bir süre böyle gitmesi en büyük ihtimal görünüyor. Fabrikaları için aynı netlikle konuşmak mümkün değil. İşçi sınıfının mücadele ve özellikle sosyalist iktidar için bir mücadeleye hazır olduğunu söylemek çok zor. Ancak bu her halde kavgadan kaçacağı anlamına gelmiyor. Gelmemeli. Yalnız bir netlik yok. Öyle görünür ki, burjuvazi için de bir netlik yok. Bu yüzden bir denemeye ihtiyaç duyuyor. TARIŞ'te bunu yaptı.

Yapılanın bir özeti var : "Polisin TARIŞ'te arama yapmaya kalkması ile başlayan işçi direnişi ve bu direnişe yapılan saldırılar şu kısa dönemde bazı hedeflerin sonuçlandırılacağına göstergesi oldu. Aynı günlerde Ege Üniversitesinde TARIŞ işçileriyle dayanışma amacıyla başlayan direniş, yaklaşık 6-7 saati bulan silahlı çatışmaya ve daha sonra Üniversite'de derslere ara verilmesine dönüştü. Görülenler, gelişmelerin pek planlandığı gibi olmayacağını ya da en azından sonuçlarının ağır olacağını vurguluyordu. Özellikle, örgütsüz de olsa solun direnme gücünün fazlalığı, zaten zedelenmiş olan 'devletin saygınlığını' yıpratacağına benziyordu. Bu nedenle bir-iki gün içerisinde bir geri çekilme gözlenmiş oldu. En azından ilericilerin direnme gücü tartılmış ve bir anda üzerine gidilmesinin doğuracağı sonuçlar değerlendirilmişti. İlk güç yoklamalarında ciddi bir darbe yenmesi, bir anda işçilerin direnişleriyle baş başa kalmalarına neden oldu. İşçilerinin çoğunluğunun politik bilinçten yoksun olmaları, önemli bir kesimin de yalnızca ekonomik nedenlerle mücadele içinde olduğunun kavranması burjuvazinin yeni saldırı için aradığı güvence-leri oluşturuyordu." (4) Olayların içinden gelen bu değerlendirme, bir çok büyük değerlendirmenin yapıldığını gösteriyor.

12 Mart Türkiye'sinde sağ terör hep bir "baş" üzerinde arandı ve ısrar etti. "Yılanın başı ezilecektir" sözü çok işitildi. Şimdi Türkiye burjuvazisi "ezilecek baş" bulamamanın sıkıntısını çekiyor. Sağ terör için hedef olacak bir "baş" bulamıyor. Bir arada öğretmenleri ve öğretmen örgütü TÖB-DER'i seçmeyi denedi, bu örgütün yöneticilerini tutuklamakla birlikte bu tür kampanyanın ikna edici olamayacağını öğrenerek hızını kesti.

12 Mart'ın dar döneminde TİP kapatıldı, bir çok genç öldürüldü ve öldü, aydınlar ve öğrenciler hapislerde yattılar. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, DİSK, 12 Mart dönemini bütün bunlara girmeden atlattı. Ancak daha sonra çok daha büyük darbeler yedi. 1976 yılında Genel Yas ilan etti. O zaman bunu "Oyun İçinde Oyun" olarak niteledim ve yazdım. 29 Mayıs 1977 tarihinde de DİSK'in en önemli sendikalarından Maden-İş, işçileri CHP'ne oy vermeleri için şantaj olsun diye ve iş yerlerinde büyük stok varken, Aziz Nesin'in şimdiden klasikleşmiş öyküsündeki başlık ile, "Büyük Grev" yaptı. "Mess'i ezeceğiz" sloganı ile başladı, işçilerinin çoğunu perişan etti.

DİSK, 12 Mart dönemini kapatılmadan geçirdi. Anında "Oyun İçinde Oyun" olarak nitelidiğim bir "Genel Yas" ile üyelerinin DİSK'e güvenini sarstı. "Mess'i ezeceğiz" sloganı ile başlayan "Büyük Grev" de Maden-İş'e güveni ortadan kaldırdı. TARIŞ olaylarında görülen örgütsüzlük ve siyasal bilinç eksikliği doğrudan doğruya belli bir eylem zincirinin doğal sonuçları oldu. DİSK'in "Genel Yas" eylemi ve DİSK'in en önemli sendikası sayılan Maden-İş'in "Mess'i ezeceğiz" sloganlı "Büyük Grevi" 15-16 Haziran olayları ile işçi sınıfının kazandığı örgütüne güven duygusunu ortadan kaldırdı. İşçi sınıfının örgütüne güven duyması kendisine güven duyması demektir. Böylece 12 Mart dönemini örgütsel bütünlüğü içinde geçirebilmiş olan DİSK, zaman içinde 12 Mart yönetimine yol açan 15-16 Haziran olaylarının etkilerini kazımış oldu.

Ancak yapılanlar, DİSK'in gücünün azalmasından başka bir sonuç vermedi. İşçileri CHP bilincini aşılama, DİSK üyesi işçilerin sosyalizm için mücadele kararlılığını bir kararsızlığa çevirdi. Üstelik CHP bilincini aşılama bir demokrat mücadelenin programları yerine "ya faşizm ya CHP" kabusu ile sunuldu. Böylece sosyalizm için mücadele kararlılığı eritilirken demokrasi bilinci de geriletildi. Şimdi bu noktada TARIŞ denemesinden net olarak şu çıkıyor: İşçi sınıfı sosyalizm için yapılacak bir mücadeleye istekli görünmüyor. Fakat kavgaya etmekten kaçmıyor. DİSK ise, yeni yöneticileriyle, bir yandan koşulların değişmiş olduğunu görüyor, diğer yandan da, eski yöneticilerinin 12 Mart deneyimi önünde tereddüt geçiriyor.

Buraya kadar söylenenlerden şu çıkıyor: Türkiye, 1905 yılına doğru yol alıyor.

Real'niy Sotsializm 1970 yıllarının başında, 1970 yılının Haziran ayında 15-16 Haziran var. 15-16 Haziran öyle yalnızca "Şanlı Direniş" değil. Böyle olsa o kadar önemli olmazdı. Bundan çok öte. 15-16 Haziran, Türkiye'de çok teorik bir tartışmanın çok pratik bir sonu-

dur. Türkiye tarihinde sınıfların varlığı veya yokluğu tartışması 15-16 Haziran tarihinde bitmiştir.

TİP 1961-1971, yanlışlarla doludur. Ancak bunlar 1961-1971 dönemi TİP'nin Türkiye'nin yakın zamanlarının en önemli siyasal hareketlerinden birisi olmasını önlemez. Önlemiyor ve değerinden de azaltmıyor. 1961-1971 dönemi Türkiye İşçi Partisi'nin önemi bir tek noktada : Türkiye'de işçi sınıfının varlığını iddia etti. İnandırılamadı. 15-16 Haziran zamanında yetiştirdi. Fakat o zamana kadar TİP çok kan kaybetti, zayıf düştü. 12 Mart ile kapatıldı. Tarihe yazıldı.

Marx, Büyük Napolyon ile Lui Bonapart'ı karşılaştırırken "tarihte her şey iki kez oluyor" diyor. "Birincisi trajedi, ikinci komedi" Gerçekten de öyle oluyor. Birinci TİP trajedi ile sona erdi. İkincisi tümünden komediye dönüştü. 1978 yılı başlarından başlayarak 1979 yılı sonlarına doğru tam bir komedi oldu.

1970 yılının ortasında Türkiye'de 15-16 Haziran Olayları oldu. Tarihsel bir olay olarak ortaya çıktı. Ancak bir "olay" olarak kalmadı. Tarihin akışını hızlandırdı. 12 Muhtırasını çabuklaştıran başlıca etkenlerden oldu. 1970 yıllarının sonunda 1979 yılının Aralık ayında Sovyetler Birliği Afganistan'a silahlı yardımda bulundu. Afganistan'daki iç savaşa müdahale etti. Çok büyük bir olay olarak görüldü. Ancak görülmekle kalmayacak. Tarihin akışını hızlandıracak.

1979 yılı Aralık ayından önce Ocak ayında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin teorik yayın organı Kommunist Dergisi'nde Profesör Ponomaryev'in bir incelemesi var. "Real'nıy Sotsializm'i ege Mejdunarodnae Znaçenie" başlığını taşıyor. Ponomaryev'in Sofya'da yapılan uluslararası teori konferansına sunduğu bildiriye dayandığı yazılıyor. İnceleme, "Reel Sosyalizm ve Uluslararası Önemi" konusunu ele alıyor. Ele alınması gerekiyor.

İnceleme, yirminci yüz yılın son yirmi yılının eşliğinde, sosyalizm için mücadelenin üç temel çizgisini belirterek başlıyor. Şöyle : "Birincisi, Eğer Büyük Ekim Devrimi tarihin yönelişini sosyalizme çevirmiş ve yeni çağın temel eğilimini beliremişse, bu yolda sosyalist ülkelerin çoğunluğunun başarısı insanlığın sosyalizme doğru dönüşü olmayan ilerleyişini perçinledi. Toplumun devrimci yenilenmesinde temelden yeni bir aşama belirdi. (5) İkinci olarak, kapitalizmin çağın sorunları karşısındaki yetersizliğinin ortaya çıktığı bir zamanda sosyalizmin tartışma götürmez başarılarının sosyalizmin çekiciliğini artırdığı belirtiliyor.

"Üçüncüsü. Bundan hemen hemen yüz eli yıl önce sadece 'komünizm hayaleti' karşısında, kutsal takip için, Çar ve Metternik'ten Fransız radikali ve Aiman polisine kadar bütün eski Avrupa birleşti. Şimdi günümüzün reeı sosyalizmi karşısında çok daha fazla sayıda güç birleşmiş durumda : Askeri-sanayi kompleksleri ile gürültücü ve şamataçı güvenilir hizmetkarlar ordusuyla güçlü enformasyon örgütleri burada, CİA ve başlarında Luns ve Flaig'ile NATO burada, tüm bir anti-komünist komiteler, komisyonlar ve dernekler ağı, Pinochet ve Smith türünden faşist rejimler, goşist teröristler, reaksiyoner milliyetçiler hep burada. Emperyalist gericiılık şimdi de Pekin liderlerinin şahsında bir mütterik buıdu." Komünizmin bir hayalet olmaktan çıkıp "reel sosyalizm" aşamasına ulaşınca çatışma şiddetleniyor.

İnceleme devam ediyor : "1970 yıllarının derin ve kapsamlı bunalımı, kapitalizme, sadece ekonomik değil aynı zamanda ahiaki-siyasal darbeler indirdi. Batının bir çok kapitalist ülkesinde burjuva toplumunun çözüm bekleyen ve müzminleşmiş sorunlarını sosyalist dönüşümlerle çözme eğilimleri güçlendi. Sınıf kavgasının şiddeti yükseldi. Burjuvazi buna, emekçiler üzerindeki baskıyı artırarak, bu arada demokrasiyi kısararak veya ortadan kaldırarak, cevap verdi. Kapitalist toplumlarda demokrasi ve özgürlük sorunu en sıcak sorunlardan birisi haline geldi. Bu koşullarda burjuva ideologlarının sosyalist demokrasiye, sosyalizme dek insan haklarına hücum etmeleri hastalığı 'hastalıklı kafadan sağlıklıya' geçirme girişiminden farksızdır. Bu dönemde Birleşik Sosyalist Vietnam kuruldu, Laos halkı sosyalizm yoluna girdi. Angola, Etiyopya, Mozambik, Afganistan, Güney Yemen ve diğer ülkelerde sosyalist yöneliş açıklandı." (6) Reel sosyalizm bir dünya sistemi olduğu bir zamanda ve 1979 yılının son aylarına gelmeden önce diğer bazı ülkelerle birlikte Afganistan'da "sotsialistleşkaya örientatsiya", sosyalist yöneliş, ilan edilmiş oluyor.

Profesör Ponomaryev, Sofya'daki teori konferansına sunduğu incelemesinde sosyalist yönelişli devletlerin temel özelliklerini de çizmeye çalışıyor. "**Ekonomik temeli** sosyalist ilişkilere gelişebilecek üretim ilişkileridir" diyor. "**Sosyalist yönelişli devletten toplumsal temelini**, ulusal bağımsızlığın güçlendirilmesinde, temelli toplumsal dönüşümlerde çıkarı olan tüm katmanları içine alan demokratik blok meydana getiriyor." **Dış politikasının temelini** ise anti-emperyalist ve barışçı olmanın yanında, hiç kuşku yok, sosyalist ülkelerle dostluk oluşturuyor. Yönetici rol ile ilgili olarak da şunları yazıyor : "Sosyalist yönelişli devletin siyasal sisteminde **yönetici rol** devrimci-demok-

rat güçlere aittir. Bir çok ülkede bunlar, tedrici olarak, bilimsel sosyalizme, marksizm-leninizme, yönelik programlarıyla sosyalizm için savaşılan öncü örgüte dönüşme eğilimi taşıyan partileri meydana getirdiler.”

Burada, devam etmeden önce, bir küçük özet gerekiyor. Angola, Etiyopya, Mozambik, Güney Yemen ve Afganistan gibi üretici güçlerin gelişme düzeyi ile siyasal deneyim birikimi Türkiye'ninkinden çok az olan ülkeler sosyalist yönelişli devletlerini kurmuşlar. Bunun tersinden de söylemek mümkün. Güney Yemen ve Afganistan gibi üretici güçlerinin gelişme düzeyi geri ve siyasal deneyim birikimi az olan ülkelerde ancak sosyalist yönelişli devletler kurulabiliyor. İşçi sınıfının nitel ve nicel varlığının sınırlı olmasından dolayı bu sosyalist yönelişli devletlerde yönetici rol devrimci-demokratlara düşüyor. Ancak yapılacak ekonomik düzenlemelerin, mutlak, sosyalist ilişkileri dönüşecek türden olması gerekiyor. Bir de, çokca zaman, yönetici rolü üstlenmiş olan devrimci-demokratlar sosyalist örgütlenmeyi yapacak siyasal partiye dönüşüyorlar. Demek ki, eşitsiz gelişme yasasının netleşme zinciri içinde bugünün tarihi devrimci-demokratların hareket alanını son derece daraltıyor.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Sekreteri ve Politbüro kandidate üyesi Profesör Ponomaryev bu açıklayıcı incelemesinde devam ediyor : “Bilindiği gibi, Çin Devrimi'ni bastırmak isteyen emperyalistler çok kez silahlı müdahaleye başvurdular. Otuz ve kırklı yıllarda Japon işgalcileri Çin'in büyük bir bölümünü zaptettiler. O zaman Sovyetler Birliği'nin Çin halkına yapmış olduğu yardım belirleyici rol oynadı. Kwantunskiy'in ordularını mağlup etti ve ülkenin kuzeyini işgalcilerden kurtardı ve Çin'in devrimci güçlerini yabancı topraklardan gelen istilalardan korudu.” (7) Hiç kuşku yok, Ponomaryev Çin'e yapılmış olan yardımla övünmüyor. 1979 yılı başında Sovyetler Birliği'nin belli durumlarda silahlı yardımda bulunabileceğinin işaretini veriyor.

Verilen işaret 1930 ve 1940 yıllarında Çin Devrimi için yapılanlarla sınırlı değil. Devam ediyor : “Anlaşıyor, bunlar emperyalistlerin beğenilerine uygun düşmüyor. Birlikler, tümüyle meşru hükümetler tarafından Birleşmiş Milletler ilkelerine uygun olarak istenmiş olmasına rağmen Küba'nın Angola ve Etiyopya'ya yaptığı silahlı yardım sırasında nasıl bir karmaşa yarattılar. Ve yardım, ülkeleri, ulusal rejimlerini devirmek için gelen yabancı askerler tarafından işgal edilmiş tecavüz kurbanlarına yapıldı. Bu durumda emperyalistlerin kim-

lerle 'dayanışma' içinde oldukları görünüyor? Bir kez daha mütecavizlerle" Açıklık biraz daha artıyor.

Bundan sonra açıklık daha yakın zamanlara doğru getiriliyor. Profesör Ponomaryev, "sosyalist yönelişli devletler, sosyalist toplumunun kuruluşuna gidebilecek yolda ilk adımları atıyorlar" dedikten sonra devam ediyor : "Sosyalist yönelişli devletler, eski sömürge halklarının tarihsel öncü türüdür. Emperyalizm, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerde kendisi için ciddi bir tehdit olarak görüyor ve bunlara karşı en sert baskı, şantaja, şaşırtmaca politikasını uyguluyor ve hatta silahlı müdahaleye başvuruyor. Bu durumlarda biz, bu ülkelerle dayanışma içinde olmayı ve bu ülkeleri desteklemeyi görev sayıyoruz. Sovyetler Birliği, reel sosyalizm devleti, değişmez bir biçimde bu politikayı uyguluyor. Bizim bu politikamız, bir süre önce imzalanan Sovyet-Etiyopya ve Sovyet-Afganistan dostluk anlaşmalarında açık ifadesini buldu. Bu vesileyle, sosyalist ülkelerin silahlı yardımı yalnızca özgürlüğüne kavuşmuş ülkenin meşru hükümetinin isteği üzerine yaptığını, bir kez daha hatırlatmak isterim." (8) Sovyetler Birliği Komünist Partisi Politbüro kandidat üyesi Profesör Ponomaryev'in 1979 Ocak ayında yapmış olduğu hatırlatmalar bundan ibaret.

Buna ekleyebileceğim şunlar : Kapitalist ülkelerde çok itibarlı bir meslek var, "Sovyetoloji". Sovyetologlar, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerde ki yayınları incelerler. İncelemeleri meslek dergilerinde yayınlarlar. Bugün Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da bir üniversiteye üniversite denebilmesi için mutlaka bir "sovyet departmanı" olması gerekiyor. İngiltere'de iki yıl kadar, Batı dünyasının en eski ve en ünlü sovyet departmanlarının birisinde, araştırmacı olarak bulundum. Burada edindiğim bilgilere göre, Amerika Birleşik Devletleri'nde CIA ile ilişki kurmadan sovyetoloji üzerinde çalışmanın imkansız olduğunu söyleyebilirim. Kuzey Amerika'daki sovyetoloji çalışmaları, CIA ve ABD Dış İşleri Bakanlığı ile yakından ilişkili içindedir.

Bunun önemi şurada : Sovyetler Birliği'nde, kapitalist ülkelerde söylenenin ve yazılanın tam aksine, hiç sürpriz olmaz. Politikalar yazılarak ve tartışılarak geliştirilir. Bunlar yalnızca sovyetologları bilgilendirmek için yazılmaz. Aynı zamanda ve öncelikle sorumlu sovyet yurttaşı için yazılır. Bu, sosyalist demokrasinin vazgeçilmez bir gereğidir.

Victor Zorza 1968 yılında İngiltere'de yayınlanan Guardian gazetesi'nin yazarı idi. Bir göçmen. Çok dil biliyor. İş, sürekli olarak sosyalist ülkelerin gazete ve yayınlarını okumak. Bunlara dayana-

rak 1968 yılında Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'ya müdahale edeceğini önceden tahmin etti, yazdı ve sonradan ödül aldı. Hiç kuşku yok, o zaman yazılanlar, Guardian yazarı için yazılmadı. Öncelikle sovyet yurttaşı ve diğer sosyalist ülkeler için yazıldı. Sovyetler Birliği'nde sovyetologlar da okudukları için, böyle bir gerekçe ile, sovyet yurttaşının bilgi edinme ve tartışma özgürlüğünden vazgeçilmiyor.

Hiç kuşku yok, 1979 Ocak ayında Kommunist Dergisi'nde yer alan bu inceleme ciddiyetle ele alınmıştır. Bunun için olsa gerek, Carter, 1979 Aralık ayında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a silahlı müdahalesinden sonra "Brejnev beni yanılttı" demek zorunda kalmıştır. Bunun içindir ki sonradan Washington'dan Afganistan'a yardım kararı "Brejnev ve Kosigin'den habersiz alındı" türünden akıl almaz haberler çıkarılmıştır. Bunlar, tümüyle, Birleşik Amerika Devletleri içinde yöneticilerin birbirleri için buldukları mazeretlerdir. Hiç kuşku yok, 1979 yılında Afgan devrimini yıkmak için Pakistan üzerinden harekete geçirilen karşı devrimci güçler, Amerika Birleşik Devletleri içinde tartışma konusu olmuştur. Hiç kuşku yok, bazı Amerikan yöneticileri, Ponomaryev'in incelemesini göstererek, bunun sonuçlarına dikkati çekmiştir. Bu haberler bununla ilgili olmalıdır.

Bütün bu söylenenlerden 1979 Aralık ayında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a silahlı yardımının başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere emperyalist blok için bir sürpriz olmadığı ortaya çıkıyor. Ancak emperyalizm reel sosyalizmin bu realitesini kabul etmez görünüyor. Bir soğuk savaş kışkırtıcılığı ve sıcak savaş hazırlığı başlıyor. İşte tam bu sırada 1980 yılının Ocak ayında yine Kommunist'te Profesör Ponomaryev'in, daha önce sözü edilen, yeni bir yazısı çıkıyor. Bu yazıda daha önce sözü edilen şu hatırlatma var: "Bilindiği gibi, iki dünya savaşına yol açan bunalımların sonunda gerçekten ihtilaller oldu. Bundan önce 1870 ve 1904 savaşları Fransa ve Rusya'da ihtilalci patlamaları hızlandırdı. Birinci dünya savaşı vesilesiyle Büyük Ekim Sosyalist Devrimi zafere ulaştı ve bir çok Avrupa ve Asya ülkesinde, dünya emperyalist sisteminin temellerini kökten sarsan devrimci yükseliş, devrim dalgası, yayıldı. İkinci dünya savaşı nedeniyle çeşitli kıtalarda bir seri ülkede sosyalist halk demokrasileri ve ulusal kurtuluş devrimleri ortaya çıktı. Bunların çoğu zaferle sonuçlandı. Sosyalizm tek ülkenin sınırlarını aştı ve dünya sosyalist sistemi meydana geldi. Tarihsel eğilim bir kez daha saptandı: Çağımızda savaşlar ihtilallere yol açıyor." (9) Bunun ye-

rinde ve zamanlı bir hatırlatma olduğunda hiç kuşku yok. Her halde 1980 Ocak ayından sonra soğuk savaş kışkırtıcılığının yavaşlamasından bu tür hatırlatmaların yararı olduğunu düşünmek gerek.

Ancak burada 1980 yılı Mart ayında bir durum saptaması yapılıyor. Bu durum saptaması sırasında başka hatırlama ve hatırlatmalara daha ihtiyaç var. Bunlardan birisi şu : Türkiye sosyalist hareketi sürekli olarak kendi eksikliğini başka yerde aradı. Kendi eksikliğini başka yerde aramak, bu eksikliği veya bir başkasını, başka yerden kapamayı da beraberinde getiriyor.

Bu önemli bir hastalık. Bu hastalığın giderilmesi gerekir. Giderilmesi için önce teşhis edilmesi ve teşhisin doğru olması gerekir. Türkiye sosyalist hareketinde böyle bir hastalık var. Örnek mi? Biri şu : Türkiye sosyalist hareketi ikinci dünya savaşından hemen sonra Türkiye burjuvazisinin uydurduğu Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den üs ve toprak istediği yalanına inandı. Bundan hiç kuşku duymadı. Örnek olsun, TKP yöneticileri bir ömürden uzun bir zamanı yurt dışında geçirdikleri halde ve ellerinde çok daha fazla belge olabileceği halde, bunun yalan olup olmadığını bile araştırmaya zahmet etmedi.

Böyle bir durum olursa, bilimsel bir bakışla, sormak gerekiyor? Neden Türkiye sosyalist hareketi bu yalanın üzerine gitmedi? Tek Cevap : Kolayına geldiği için. Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den toprak ve üs istediği yalanı, Türkiye sosyalist hareketinin eksikliğini kapamanın araçlarından birisi haline geldi. "Ah şu Stalin ve Molotof olmasa." Neler olmazdı ki.

Türkiye sosyalist hareketi bu yalanda eksikliğini kapamak için bir şal buldu mu, bulmadı mı? Bulduğunu gösteren bir belge var. Bir edebiyat eseri. Bir roman. Romanların bilimsel çalışmalara kaynaklık edebileceğini başka bir yerde yazdım. Roman, Vedat Türkali'nin romanı : "Bir Gün Tek Başına" Yazarı, biliniyor. 1951 TKP Tevkifatı nedeniyle uzun yıllar hapis yatmış bir kimse. Türkiye ilerici hareketinin değerli mensuplarından birisi. Roman da belli bir mücadele kesitini veriyor. Romanda, Türk romanlarında hep rastlanan ve "hep doğruyu söyleyen" bir kahraman var : "Baba". Roman bir bölümünde şöyle devam ediyor : "Baba çayını karıştırdı, bir yudum aldı. Düşündü bir an. -Ayrı bir durum vardı ortada, dedi. Mustafa Kemal komprador burjuvaziye vurdu. Pre-capitalist tefeci-bezîrgan yapıyı değiştiremedi. Devletçiliğimiz, hangi iyi niyetle yapılmış olursa olsun, bu zümrelerin egemenliğini pekiştirmekten, göbeklerinden bağlı oldukları finans kapitali semirtmekten başka bir işe yarayamazdı. İş Bankası grubunun gücü burdan geliyor. Ne görüyoruz bugün? En geri tefeci-

bezirgan zümrelerle, kapitalizmin en son aşamasının, emperyalizmin, kucaklaşıp tepindiği bir ülke... Finans kapital saltanatı. İş Bankası gurubunun baş mimarı Celal Bey'in başta bulunması rastlantı değil... Kim verdi bu fırsatı onlara? Tarihin iki büyük avallığı : Birincisi -yağmaya katılmış, suç ortaklığı etmişleri bir yana bırakırsak -yönetimi elinde tutan sivil, asker bürokratların dar görüşlülüğü, bir soy kafasızlığı, ikincisi harpten hemen sonra ülkeye yöneltilmiş Stalin, Molotof politikası... Bunlar olmasa bu yola düşmeyecek miydi bu tefeci bezirgan finans kapital toplumu? Tarihte zorunluluklar da vardır, sorumluluklar da..." (10) Türkiye'de bu görüşlerin kime ait olduğu biliniyor. Bunlar, TKP ideolojisinin Dr. Hikmet Kıvılcımlı tarafından değiştirilmiş biçimi oluyor. (*)

Türkiye'nin sosyalistleri uzun süre Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den toprak ve üs istediğine inandılar. İnanmak kolaylarına geldi. Ama artık bu kolaylık yok. Böyle bir yalanı yalanlayan bir çok belgenin yayınlanmış olmasına ek olarak, emekli büyükelçi Mahmut Dikerdem, Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan anılarında, Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı arşivlerinde böyle bir yalanı destekleyen bir tek belgenin bile olmadığını açıkladı.

Türkiye sosyalist hareketi, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den üs ve toprak istediği yolundaki yalanını, bir eksiğini kapatmak için, dokunmadan saklı tuttu. Şimdi Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yapmış olduğu yardımı yeni bir soğuk savaş için kullanmak isteyen emperyalizm ile bunu Batı'dan daha fazla kredi bulmanın aracı olarak kullanmak isteyen Türkiye burjuvazisinin yalanlarını doğru değerlendirmek gerekli. Aksi halde, dış faktörü sürekli olarak abartan Türkiye ilerici düşüncesinin, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yardımını müzmin eksiklerini görmemenin gerekçesi yapması mümkün.

Bu yüzden çok net ve çok özet bir değerlendirme zorunlu oluyor. Bu değerlendirme iki bölümden meydana geliyor. Birincisi şu : Enternasyonalizm, dünya devrimci hareketleri arasında dayanışma demek. Bu dayanışma içinde, hiç kuşku yok, silahlı yardım da var. Dayanışmanın biçimini somut durum belirleyecek. Bunu, dünya devrimci hareketleri arasındaki, gerektiğinde silahla müdahale şeklini de alabilecek yardımlaşmanın gerek koşulu saymak mümkün.

(*) Yer yer son derecede güzel bölümleri olan bu romanla ilgili görüşlerimi başka bir yerde yazacağım. Vedat Türkali, romanın tümünde, hep «baba» diyor. Ancak bir tek yerde, 585 inci sayfada «Reşit Atışlı» ismi geçiyor. Anlaşılan isim bulurken «Hikmet» «Reşit», «Kıvılcımlı» ise «Atışlı» oluyor. Türkali'nin romanında somuttan soyuta yol kısa.

Böyle bir açıdan bakıldığında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yardımı ile Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'a müdahalesi arasında bir benzerlik veya paralellik kurmaya imkan yok. Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'a müdahalesinde, isterseniz yardımında da diyebilirsiniz, asıl yanlışlık müdahalede değil Amerika Birleşik Devletleri'ndedir. Amerika Birleşik Devletleri, nereye "yardım" yaparsa ve ne şekilde bir yardımını götürürse, mutlaka oradaki egemen sınıfların sallanan iktidarını sağlamlaştırmak için yardım yapıyor. Bu, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki rejimin niteliğinden ileri geliyor. Yanlışlık, rejimin niteliğinden doğuyor. Bu nokta, ikinci koşula gelince daha açık olacak.

Enternasyonalist dayanışma bir sosyalist devletin diğer bir devrimci harekete gerektiğinde silahlı biçimde yardımının gerek koşuludur, ancak, kesinlikle yeter koşulu değildir. Yeter koşul şudur: Bir sosyalist ülkenin bir başka ülkeye silahlı yardımda bulunabilmesi için söz konusu ülkede sosyalizmi kuracak veya en azından sosyalizme yönelen güçlü ve kapsamlı bir siyasal örgütlenmenin ve bu örgütlenme karşısında iç ve dış gericiğin silahlı hareketi gereklidir. Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam'da, sosyalizmi kuracak bir siyasal örgütlenmeyi bastırmak için ve iç gericiği desteklemek için bulundu. Yanlışlık burada.

Eğer ikinci koşul, yeter koşul, olmazsa, enternasyonalist dayanışma adıyla yapılan veya yapılacak olan en bayağısından "devrim ihracatı" maceracılığını aşamaz. "Devrim ihracatı" veya tersinden söylendiği zaman "devrim ithalatı" sosyalizmde yok. Hiç bir ülkede sosyalistler, kendi siyasal örgütlenme eksikliklerini, devrim ithalatı ile gideremezler.

Ponomaryev, Afganistan Olayları nedeniyle savaş kışkırtıcılığına yönelen emperyalist ülkeleri bir yeni savaşın yeni sosyalist ülkelerle son bulabileceği konusunda uyardığı incelemesinde şunları da yazıyor: "Tarihsel bir zorunluluk olarak ihtilalin ortaya çıkış ve gelişme yasaları vardır. O, ezilen sınıfların kökten ihtilalci dönüşüm taleplerinin kütesel hareketlere dönüştüğü yer ve zamanda başlar. İhtilal, ekonomik ve toplumsal-siyasal çelişkilerin derinleşerek artık 'tepedekiler' için eskisi gibi yönetmek imkanının kalmadığı, 'aşağıdakiler' için de eskisi gibi yaşamının mümkün olmadığının anlaşıldığı bir genel-ulusal bunalıma dönüştüğü zaman gerçekleştirilir. Başka bir deyişle, ihtilal için, yapay olarak ve hele dışardan etkileyerek yaratılması mümkün olmayan bir devrimci durumu gereklidir" Bundan sonra Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tutumunu be-

lirterek şöyle devam ediyor : "Bilimsel sosyalizme göre dışardan müdahale, iç ihtilalci süreci 'dürtmek' veya yapay olarak başlatmak çıkar yol değildir ve zararlıdır. SBKP her zaman ihtilalin zorlanamayacağı ve bununla başka bir halkın 'mutlu yapılamayacağı' düşüncesiyle hareket etti ve hareket ediyor. İhtilalin kökleri ve muharrik kuvvetleri her zaman ulusal topraktır." (11) Bunlar da çok zamanında ve yerinde hatırlatmalar sayılmalı.

Çünkü Afganistan Olayları dünya ve Türkiye tarihinin akışını hızlandıracak türden olaylardır. Bu yüzden her tarafta ve suyun her iki yanında, hem burjuvazi ve hem de ilerici saflarda, çok net bir biçimde anlaşılması gerekli. Burjuvazi, Afganistan'a Sovyetler Birliği'nin yardımını bir "sovyet adamını" dışardan getirip iktidara oturtmak biçiminde anlamaktan ve özellikle anlatmaktan vazgeçmeli. İlericiler arasında içinde ise "devrim ihracatı" veya "devrim ithalatı" ilüzyonlarına yer olmamalı. Bu yüzden SBKP teorik yayın organı Kommunist'in Ocak 1960 sayısında çıkan Profesör Ponomaryev'in incelemesinden son bir aktarma fazla sayılmamalı : "Komünistlerin 'devrim ihracatı' reddettikleri uluslararası komünist hareketin bir çok belgesinde tespit edilmiştir. 1960 yılı Komünist ve İşçi Partiler Konferansı Belgesi'nde 'markist-leninist öğretiyi yönetilen komünist partiler her zaman devrim ihracatına karşı oldular. Fakat aynı zamanda emperyalist karşı-devrim ihracıyla da kararlı bir biçimde mücadele ediyorlar' diye yazmaktadır."

Ecevit'in

Karamanlis Modeli

Kuşku yok, Afganistan Olayları tarihin akışını hızlandıracak. Hiç kuşku yok, Avrupa'nın önde gelen komünist hareketlerini de bir tür yeniden değerlendirme yapmaya sevkedecek. Komünist hareketlerin oy ve destek tabanını genişletme yönündeki geçerli endişeler ile sosyalizmin kararlılığı arasında dahi sağlıklı değerlendirmelere yol açacak. Örnek olsun, iktidara yürüyen yolda NATO'yu teskin etmeye yönelik politikaların ne ölçüde gerekli olduğu sağlıklı ve ummak gerek, sakın değerlendirmelerin konusu olabilecek.

Şüphesiz emperyalizm de yeni bir değerlendirme içinde olacak. Görülüyor da. Emperyalizmin değerlendirmesini yaparken, her halde, şu noktadan hareket ediyor : Reel sosyalizm döneminde ve 1970 yıllarında sosyalizmi kurmaya başlayan, bu yola giren veya sosyalizme yönelen türden olsun, dünya sosyalist sistemin genişlemesi hep Asya ve Afrika'da gerçekleşti. Ayrıca sonuncu adım, saf islam bir ülkede oldu. Asya ve Afrika'da isamin yaygınlığının yanında Afganistan'da egemen dinin islam olduğunu saptamak zor olmadı.

Öyleyse emperyalizm, Asya ve Afriya'da sosyalizmin yeni kazanımlar elde etmesini önlemek için islama sarılacak. Bundan yetmiş yıl kadar önce Kayzer'in pan-islamizmi gibi islam dinine yeni-misyonlar yüklenecek.

Öyleyse başka gerekçelere gerek yok. Türkiye, Asya ile Avrupa arasında "köprü" olan, Afrika'dan bir denizle ayrılan (*) bir yerde bulunuyor. Bir İslam ülkesi. Ayrıca NATO üyesi olan tek islam ülkesi. Bütün bunlardan şu çıkıyor; Türkiye çok yakın gelecekte, Emperyalist ülkelerden gelen çok yoğun bir islam propagandası hücumuna uğrayacak.

Bu, bir. İkincisi Türkiye derin bir ekonomik bunalım içinde bulunuyor. Bir Döviz Manyaklığı içinde, Türkiye'nin tek sorununun döviz olduğuna inandırılmak isteniyor. Dövizin de petrol zengini Arap şeyhleri veya hükümetlerinin elinde bulunduğu kabul ediliyor. Arap şeyhleri ise hep müslüman. Öyleyse ikinci sonuç çıkıyor : Türkiye, dış dinamiğe ek olarak kendi iç dinamiğinin etkisiyle, yoğun bir islam dinseliliğine gebe görülüyor.

Üçüncüsünü biraz açmak gerekli. Ayrıntısını ve tablolarla "Planlama Kalkınma ve Türkiye" kitabında yaptım. Burada çok kısa bir özet olacak. Şöyle : 1967 - 1977 veya daha geniş tutularak 1965 - 1980 döneminde Türkiye'de ithal ikamesi ile başlayan ve bunu çok aşan bir dayanıklı tüketim malları "patlaması" oldu. İhracı mümkün değil. Buzdolabı, çamaşır makinası, süpürge, televizyon ve benzerleri milyonlarca üretilecek ve içerde satılacak. Üretmek yetmez. Satmak da gerek. Üreten alıcıyı da yaratmak zorunda. Türkiye sanayicileri bu dönemde işçilerin bir bölümünün ücretlerini ve memurlarının maaşlarını, görece olarak da olsa, yüksek tutmak zorunda. Söz konusu dönemde.

Söz konusu dönemde Türkiye kapitalizmi bazı sendikaların başarılı olmasını yaratmak zorunda. Tüketim kamçılanacak. Televizyonu yalnızca zenginlere satmak olmaz. Bu dönem yaşandı. Şimdi işçi ve emekçiler için "fakirleşme dönemi" başladı. Bu yüzden sanayi burjuvazisi, ithal ikamesini bırakıp ihracat bayrağını açtı. Bu yüzden Dr. Sencer Divitçioğlu ve etkileyebildiği az sayıda iktisatçı "solculuk davası" ile sanayi burjuvazisinin bu eğilimine alkış tutmaya başladı. İhracat da işçi ücretleri ile emekçi maaşlarını azaltmayı gerektiriyor.

(*) Akdeniz, İngilizce Mediterreanean Sea ve Rusca Sredizemnoe More adını taşıyor. Her ikisi de Topraklararası Deniz anlamına geliyor. Fransızcası da aynı anlamda. Üç kıta arasında bulunduğu için.

Türkiye aşırı bir tüketim kamçılamasından sonra işçi ve emekçiler için tüketicinin zor olduğu bir döneme giriyor. Türkiye işçi ve emekçileri taş devri, tunç devri ve Ecevit devri'nden sonra "lahmacun devri" denilebilecek bir devire giriyor. Her köşede lahmacuncu açılıyor. Fakirleşme rejiminin zorunlu bir sonucu olacak. Lahmacun, hamur, soğan, acı biber ve et kokusundan yapıyor.

İnsanlar her öğün lahmacunu kolay kolay kabul etmezler. Gerçekten insanlar güzel şeylere layıktır. Ancak Türkiye'nin kapitalizmi bundan sonraki dönemde işçi ve emekçiye yalnızca lahmacun vaad edebiliyor. Bunun tek başına yenmeyeceğini bilerek. Bu yüzden lahmacunla birlikte, işçi ve emekçiye, bir de "öbür dünya" vaad edecek. Öyleyse, Türkiye kendi iç dinamiğiyle, bir daha aşırı bir dinselliğin baskısı altına girecek.

Örnek olsun, DISK'e bağlı Maden-İş ile TİSK'e bağlı Mess'in beraberce geliştikleri dönem geride kaldı. Şimdi ayrı ayrı gelişmek zorundalar. Metal işleyen sanayi dallarının gelişmesi için, daha önceki dönemde, işçi sınıfı içinde bir bölümün görece olarak yüksek ücret alması zorunlu idi. Şimdi tam tersi. Metal işleyen sanayi kol-ları, belli gelir bölüşümünde, iç pazarda doyum noktasına ulaşmış görünüyorlar. Bu yüzden kütleli olarak ürettikleri malları ihraç etmek zorunluluğuyla karşı karşıya geliyorlar. Bunun için de Türkiye ekonomisi düşük ücret dönemine girmiş oluyor.

Fakat bu kadar değil. Türkiye burjuvazisi on beş yıldır vergi yasaları çıkarma pratiğini kaybetti. Tasarruf ve vergilerle finansman, yerini, en adaletsiz vergi olan enflasyona bıraktı. Enflasyon ile aynı zamanda, "Türk Mucizesi" diyebileceğim bir yöntemle, işçi ve emekçilerin vergi ödeme oranlarını iki misline çıkardı. Kısaca şöyle oldu. Bundan on beş yıl kadar önce on yıllık bir memur veya işçi, yüzde 25 çevresinde bir oranla gelir vergisi öderken şimdi yüzde 50 düzeyinde bir oranla vergisini ödüyor. Çünkü fiyat artışlarını yakalamazsa bile ücret ve maaşlardaki artışlar, işçi ve memurları çok daha yüksek vergi oranlarına çıkarıyor. "Türk Mucizesi" ile işçi ve emekçiler fiilen fakirleşirken, Gelir Vergisi yasası önünde zenginleşiyor. Bugün işçi ve memurlar, Gelir Vergisi yasası çıkarıldığı zaman Türkiye'nin büyük zenginlerine layık görülen oranlar üzerinden gelir vergisi ödüyorlar.

Kayıp her taraftan, Kaybedenler var. Yalnız şu da var : Kazananlar olmazsa kaybedenler olmaz. Terside doğru. Yoktan var olmaz, vardan yok olmaz. İşçi ve emekçiler kaybediyor. Çok kazananlar var.

Gelir bölüşümü, insafsız bir hızla, daha da bozuluyor. (*) Bundan bir sonuç çıkıyor : Türkiye'de lüks tüketim için üretim ve gerçekten lüks tüketim için harcama alanları açılıyor. Bu yüzden Türkiye ekonomisi, artık fakirleşen işçi ve emekçileri için, islamın "tevekkül felsefesine" daha çok muhtaç duruma geliyor.

Siyasal iktisatın duygusuz fakat açıklayıcı mantığıyla bakınca ortaya şöyle bir tablo çıkıyor : Ufukta islam var. Aslında islamcı baskı şimdi de var. Ufukta olan daha derin bir dinsellik.

Türkiye'de daha yoğun islamcı dinsellik nasıl artabilir? Kısaca üç yöluna işaret etmek gerekir. Birincisi başında Erbakan'ın bulunduğu dinsel siyasal akımın güçlenmesi. İkincisi, bu güçlenmenin, MHP, CHP ve AP gibi sermayenin diğer partilerini daha çok etkisi altına alması. Burada "daha çok" diyorum, çünkü halen almış durumda. İlk zamanların kırmızı içip dinsiz Türk boylarını model olarak yola çıkan emekli albay Türkeş'in hacı olması veya "laik" Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Bülent Ecevit'in "Allah" demeden konuşmasını bağlamaması alınmış olan mesafeyi gösteriyor. Üçüncü bir yol da, dinselliği çok daha açık bir devlet politikası haline getiren, Albay Kaddafi türünden bir hükümet başkanının bulunması oluyor.

Bu üçüncü yolu şöyle formüle etmek de mümkün : 12 Mart Süleyman Demirel'i başbakanlıktan indirdi, Ancak, esas olarak, Süleyman Demirel'in politikasını uyguladı. Demirel'in bütün rakiplerini politika sahnesinden sildi. Türkiye İşçi Partisi'ni kapattı, İnönü'yü tarihin derinliklerine gönderdi, Necmettin Erbakan'ın partisini kapattı, kendisini İsviçre'ye ikamete raptetti. Şimdi çok daha kapsamlı bir yeni askeri müdahalenin bunun tersini yapması mümkün. Tersine şu : Erbakan'ı Türkiye'nin siyaset sahnesinden silip Erbakan'ın temsil ettiği islamcı dinsel politikayı daha yoğun bir biçimde uygulamak.

Mümkün mü? Açıktır, bu üçüncü yol, Silahlı Kuvvetler'in Türkiye'nin yönetimini ele almasına bağlı görünüyor. Bu yüzden bu üçüncü yolun mümkün olup olmayacağı, Silahlı Kuvvetler'in yönetime gelip gelmeyeceği tartışmasıyla ilgili görülüyor.

Böyle bir ihtimal üzerinde durulduğu çok açık. CHP Genel Başkanı Ecevit, sürekli olarak, bir Güney Amerika Modeli üzerinde duru-

* Burada fazla ayrıntıya girmeden işçi dövizlerinin pek ihmal edilen bir yanına değinmek zorundayım. Resmi ve gayri resmi kanallardan gelen yılda 3 milyar dolar sadece döviz sayılmamalı. 3 milyar dolar karşısında bir yılda, bugünkü rayiç ile 210 milyar liralık Türk parası, bu Alamanyalı işçilerin aile ve yakınlarına transfer ediliyor. Bunun çok büyük bir harcama kalemi olduğunu kabul etmek gerek.

yor. Ecevit'in Güney Amerika Modeli üzerinde ısrarı, büyük bir yanlışlıkla, CHP Genel Başkanı'nın Süleyman Demirel'i eleştirisi olarak anlaşıldı. Böyle bir eleştiri var. Ancak ısrar bundan çok ötede. Ecevit'in ısrarı, Demirel'in yüksek enflasyonlu ve yüksek devalüasyonlu bir askeri rejimi planladığı şeklinde, anlaşıyor. Bu var. Fakat bundan çok öte. Güney Amerika Modeli'nin belirleyici özelliği bu değil. Askeri rejimler, yüksek enflasyon ve devalüasyonlar, başka yerlerde de görülüyor. Güney Amerika Modeli, askeri yönetimlerde, sürgün veya hapislerle bir komuta yönetiminin bir diğeri ile değiştirilmesi anlamına geliyor. CHP Genel Başkanı, Güney Amerika Modeli üzerinde ısrarlı duruşu ile, Demirel'i eleştirmekten daha çok Silahlı Kuvvetler Komuta kademesini böyle bir gelecekte dolaylı uyararak istiyor.

Acil olarak böyle bir ihtimal olduğu için mi? Bu noktaya sıra gelecek. Ancak önce şu söylenmeli : CHP hep "kurtarıcı" rolündedir. CHP hep kurtarır veya kurtaramaz. Ama hep "kurtarıcı" olduğuna inanır. Unutulmamalıdır, 27 Mayıs'tan hemen önce CHP Genel Başkanı İnönü, Menderes'e "sizi ben de kurtaramam" diyerek yeni bir ün yapmıştı. CHP, hep "kurtarıcı" tabiosunu oynar. Kurtulacak bir tehlike olmasa bile yaratır. 1977 seçimlerinden hemen önce CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, kendisini ve böylece Türkiye'yi çok büyük bir "faşist" tehlikeden kurtardı. Orgeneral Namık Kemal Ersun'un başkanlığında bir büyük "faşist" cunta ortaya atıldı. Daha sonra Ecevit 21 ay başbakanlık yaptı, böyle bir tehlikeyi ağızına bile almadı.

CHP hep "kurtarır". Böyle "Kurtarıcı" tablolar, biraz da, CHP'nin özgürlüklerin kısılmasına istekli ve razı olduğu zamanlar ortaya çıkarılır. CHP, böyle durumlarda, "ne yapalım, bunlara razı olmazsak demokrasi tümünden gidecek" der. Bu zamanlarda da böyle oluyor. Şu sıralarda CHP Genel Merkezi sürekli olarak cunta haberleri imal ediyor.

Şimdi buna ihtiyacı var. Çünkü CHP ve Genel Başkanı, 2-3 yıllık bir model üzerinde karar kılmış görünüyor. Bu modele "Ecevit'in Karamanlis Modeli" demek mümkün. Bu model uygulanıyor. Bu modelin işlemesi ve başarıya ulaşması için, Silahlı Kuvvetlerin dönüşü olmayacak bir biçimde yönetime gelmemesi gerekiyor. Bu koşul sağlandığı sürece CHP, yakın bir zamanda hükümet olmamaya ve hatta 1981 seçimlerinde belli bir yenilgiye bile razı görülüyor.

Kısaca "Ecevit'in Karamanlis Modeli" şöyle görünüyor. Bir : Yunanistan'da sermaye politikacısı Karamanlis, yedi yıllık bir askeri yönetimden sonra, geçmiş başarısızlıklarını unutturarak ve bir kurtarıcı olarak başbakanlığa döndü. Türkiye'de bu aranın yedi yıl olmasına

gerek yok. Çünkü 1967 yılında Albaylar Cuntası, Yunanistan'da muhalefetin örgütsel olarak diri olduğu bir zamanda geldi. Türkiye'de son beş yıl, sürekli olarak devrimci hareketin sendikal, mesleki ve politik örgütlerini felce uğratmak için kullanıldı. Bu yüzden iki veya üç yılın yetebileceği düşünülüyor.

İki : Yunanistan'da açık bir Albaylar Rejimi ile egeleştirildi. "Ecevit'in Karamanlis Modeli", Silahlı Kuvvetler'in açık desteğinde bir baskı rejimini tercih eder. Görünüyor. Tabii, Demirel'in yönetiminde ve Silahlı Kuvvetler tarafından desteklenen bir baskı rejimi, "Ecevit'in Karamanlis Modeli" için bir altın çözüm oluyor.

Üç : Bu dönemde şimdiye kadar çocuk felcine yakalanmış olan devrimci hareketin sendikal örgütü, DİSK ve mesleki örgütleri TÖB—DER, TİM—DER ve mühendis ve mimar odaları, POL—DER örneğinde olduğu gibi veya benzer yollarla tümünden paralize olacaklar. CHP içinde ise tam sağ bir kadro oluşturulacak.

Dört : Karamanlis, bu yedi yılı Paris'te ve emperyalizmin daha büyük güvenini kazanmak için geçirdi. Bülent Ecevit'in İsveç ülkesini tercih ettiği görülüyor. Karamanlis, hep Paris'te kaldı. Bülent Ecevit gidip gelebilir.

Beş : Konstantin Karamanlis, Yunanistan'a dönüşte Komünist Partisini resmen tanıdı. Türkiye'de özgürlüğün tüm kurumlarının tahrip edildiği bir zamanda Majestelerinin Sadık Komünist Partisi, MSKP, Ecevit'i "özgürlükçü" ve aynı zamanda "kurtarıcı" göstermek için çok gerekli olabilir.

Türkiye'de partileşmiş solda Tip-Tkp-Tsip var, Tip-Tkp-Tsip uzun zaman birbirini eleştirdi. Şimdi birden bire ve her üçü de birbirini eleştiren unsurlarından arındıktan sonra birbirlerini çok beğenir oldular. O kadar ki sürekli olarak birleşmekten söz ediyorlar. Fakat gerçekten de, birleşmelerine hiç bir mani olmamasına rağmen, bir türlü birleşemiyorlar.

Neden mi? Bir nedeni şu : Devrim öncesinde Çin'e bir yabancı gelmiş. Çinlileri çalışırken görmüş. Ağır ve özenle çalışıyorlar. Yabancı bakmış bakmış, birine yaklaşmış "bu işi kaç günde bitiriyorsun" diye sormuş. Çinli "otuz gün" demiş. Yabancı "şöyle yaparsan, bir günde bitirirsin" demiş. Çinli, sakın ve aldırma bir biçimde baktıktan sonra "peki, yirmi dokuz günde ne yapacağım" diye sormuş, Tip-Tkp-Tsip birleşseler ne yapacaklar?

Tip-Tkp-Tsip, Türkiye'nin bu ihtilalci objektivitesini "birleşme dedikoduları" ile ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin daha da sağa kaymasını önlemeye yarayacak tedbirleri düşünmekle geçirecek. Başka ça-

resi yok. Çünkü eğer birleşirlerse "ne yapacağız" sorusu ortaya çıkacak. Cumhuriyet Halk Partisi'nin sağına takoz olmaktan başka bir işlev düşünemeyen bu hareket birleşirse gerçekten "ne yapacak"? Üstelik Tip'in bir yük haline gelen yönetici kadrolarını almak isteyeceklerini ve Tip'in yönetici kadrolarının da birleşmenin gerektirdiği cesareti göstermek isteyeceklerini sanmıyorum.

Fakat "Ecevit'in Karamanlis Modeli" çerçevesinde güçlüklerin bir bölümünü aşmak mümkün olabilir. Bu modelin gerektirdiği MSKP, buradan veya başka bir yerden, çıkabilir. Böylece "Ecevit'in Karamanlis Modeli" ile Yahya Kemal'in "his var mı bu alemde nekahat gibi tatlı/gönlüm bu sevincin heyecanıyla kanatlı" dizesinde ifade ettiği "kurtarıcı" hava tümüyle yaratılmış olur.

CHP, bu yüzden, "biz seviyeliyiz, onların seyiyesine inmeyiz" diyerek her hangi bir muhalefet yapmaktan kaçınıyor. Bu yüzden sürekli olarak Güney Amerika Modeli üzerinde ısrar ederek dönüşü olmayan bir askeri müdahale için Silahlı Kuvvetler'in bugünkü komuta kademesini uyarıyor.

"Aşırı İyimser" kim : Burada ortaya çıkan soru şu oluyor :
Doğan Avcıoğlu mu, Türkiye'de artık Silahlı Kuvvetler'in yöne-
Yalçın Küçük mü? time çok daha kapsamlı bir biçimde müda-
halesi kaçınılmaz mı? Doğrusu bu soruyu şimdi sormak ve cevaplan-
dırmaya çalışmak, bende, kabak tadına benzer bir lezzet uyandırıyor.
Çünkü daha 10 Ağustos 1976 tarihli ve 70 sayılı Yürüyüş Dergisi için yazmış olduğum başyazının başlığı şöyle : "Açık Kapı Sosyalizmi : Halk Partisi ve Cuntacılık". O zaman çok tartışılan ve şimşekleri çeken bu başyazının şiddeti en çok çeken bölümü şöyle : "Halk Partisi, Cumhuriyet tarihinde hep umut oldu. Hep umutları kırdı. Halk Partisi umut olduğu sürece cuntacılık eğilimleri geriledi. Anlaşılması gayet kolay bir durum. Üstelik Halk Partisi, sık sık umutları kırdığı için, geçici bir durum. Halk Partisi'nin hem umut, hem de umut kırıcı olması cuntacılık için çok verimli bir toprak. Çünkü bir umudu gösterip işçi sınıfının bağımsız siyasal örgütüne karşı çıkmak mümkün. Umut varken bağımsız örgüte ne gerek var? Mantık bu. Umut ortadan kalkınca da, işçi sınıfının bağımsız örgütünü geliştirmek için bu kadar zaman harcamaya ne gerek var? Bir mantık da bu." (12) Cumhuriyet Halk Partisi sık sık umutları kırdığı için Silahlı Kuvvetler yönetimi'ne açılan bir kapı oluyor.

1978 başında kurulan CHP Hükümeti'nin bir AP veya Silahlı Kuvvetler Hükümeti'ne veya her ikisine birden gerekli koşulları hazırla-

yacağında hiç kuşku yoktu. Türkiye'nin sorunlarının, kendisi sorun olmuş emperyalizmin tüm desteğine rağmen, çözebilmenin Halk Partisi'nin boyutlarını çok aştığı 1976 yılında da biliniyordu. Yazıldı. Ancak Türkiye'nin partileşmiş solu, bunun gereklerini yerine getirmek yerine CHP kuyrukçuluğunu ve CHP Komiserliğini bir politika belledi. Burada inisiyatif Tkp'ne düştü. Tkp, sosyalist dünyaya güçlü görünmek için büyük bir gürültünün içine girdi ve tarihinden gelen "Kemalizmin Sol Kanatı" özellikleriyle, kendi solunu pasifize etmek isteyen Cumhuriyet Halk Partisi'nin kanatları altına girdi. Tkp'nin bu kuyrukçu politikasına ilk katılanlar da bugün devrimci-demokrat sıfatına ulaşan kavgacı gençlik oldu. Devrimci-demokratların bugünkü şiddetinde, kendi yarattıkları olan hayal kırıklığının payı büyük. Tkp öncülüğündeki bu CHP kuyrukçuluğuna, daha sonra ve kendi içlerinden patlayarak Tıp ve Tsiip katıldı. Bu büyük yanılgıdan ilk uyananlar devrimci-demokratlar ile Tkp içinde bir bölüm oldu. Ancak bu gün ortaya çıkan devrimci objektiviteye hazırlanmak için gerekli bir altın dönem, önemli ölçüde, heba edilmiş oldu.

Türkiye kapitalizmi bugün "demokrat" çözümleri ve burjuva devlet legalitesini aşan bir noktaya geldi. Türkiye burjuvazisi, zengin siyasal birikimi ile ve ancak kamu oyunu ikna etme için deneme-yanılma yoluyla, tüm demokrat çözümleri bir bir çürütme süreci içine girmiş görünüyor. Her çürüme aşamasında bir mesafe daha katediliyor. Türkiye sanayi burjuvazisi, önündeki ekonomik çözümlerin, "demokrat" özellikleri aştığını ve sosyalist çözümlerin kaçınılmaz olarak gündeme girdiğini görüyor. Türkiye ekonomisi artık ya faşizan bir disipline ya da sosyalist bir planlamaya girecek. Bunun dışında ancak "mucize" kalıyor. Veya aynı anlama gelmek üzere Türkiye kapitalizmini zaman kazandırıcı bazı "idare-i maslahat" yolları kalıyor.

Bütün bunlara bakarak Türkiye için bir Silahlı Kuvvetler yönetimine gelmiş olduğuna hükmetmek mümkün. Ancak çok acele etmemek ve her yerde olduğu gibi burada da ekonomizme düşmemek gerek. Türkiye'nin ekonomik sorunları, örgütlü solun örgütsüzlüğü ve güçsüzlüğü, Silahlı Kuvvetler yönetimini güçlü bir eğilim olarak ortaya çıkarıyor. Ancak bu eğilimin karşısında başka eğilimler de var.

Önce, Türkiye ne 27 Mayıs 1960 ne de 12 Mart 1971 tarihinde olduğu tarihte durmuyor. Aradan geçen zaman içinde Türkiye'de, tarihin belki de akıl almaz olarak niteleyebileceği, gelişmeler oldu. Önce Ecevit Hükümeti zamanında paralyze edilip, Demirel Hükümeti

zamanında yasal olarak kapatılan bir POL — DER bugün kapanmış olmasına rağmen, gerçekten çok önemli bir gelişme. Burjuvazi, POL — DER olayını ne kadar abartsa abartmış olmaz. Bugün etkinliği azalmış bir TUM — DER 1970 yıllarının gerçekten önemli gelişmeleri arasındadır. Abdi İpekçi'nin katili Mehmet Ali Ağca'nın İstanbul askeri ceza evinden kaçtığı zaman Birinci Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Üruğ'un toplumdaki gelişmelerin Silahlı Kuvvetler'e iz düşürdüğünü söylemesi, Komuta Kademesi için önemli bir değerlendirme olmalıdır.

İkincisi, artık ve ilk kez silah kaçakçılığı sıkı yönetim kapsamı içine alınmış bulunuyor. Türkiye burjuvazisi, uzun yıllar karlı bir iş olarak saklı tuttuğu silah kaçakçılığından korkar oldu. Türkiye'de solun inançlı düşmanı Faruk Sükan ve bazı "demokrat" yazarların da desteğiyle bir "silahsızlanma" kampanyası hazırlandı. Çünkü bugün "halk" ciddi boyutlarda silahlanmış görünüyor. Silahlanan "halk" genellikle kaçakçılardan silah alır.

Üçüncüsü, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Batı Avrupa başkentlerine yapmış olduğu son geziden döner dönmez özel sektörün özel korumasını geliştirmesini istedi. Özel sektör, silahlı özel koruyucular tutacak. Orgeneral Evren'in konuşmasından iki gün geçmeden Demirel Hükümeti, bu konuda tasarısını açıkladı.

Özel sektörün silahlı özel koruyuculara sahip olması ve bunlara ateş etmede dahil polis yetkileri verilmesi son derece vahim ve tehlikeli bir yoldur. Bunda hiç kuşku yok. Ancak bugünkü durumun da Silahlı Kuvvetler içindeki eğitim ve disiplin için daha az tehlikeli olmadığı kabul edilmeli. Silahlı Kuvvetler'de erler "vatan bekçisi" olarak yetiştirilirler. Şimdi "vatan bekçisi" olarak yetiştirilen erlerin Osmanlı Bankası'nı, Deutsche Bank'ı veya Ar-Çelik'i veya bir başka özel kuruluşu beklemeleri çok çelişkili bir durum yaratıyor. Yine "vatan için ölme" andıyla yetişen bu erlerin, Eczacıbaşı Holding'i veya Halit Narin'in tekstil fabrikasını beklerken ölmesi de çok tuhaf oluyor. Bu yüzden, özel sektörün silahlı özel koruyuculara sahip olması projesi çok sakıncalı olmakla beraber Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Evren'in durumunu anlamak da gerekiyor.

Dördüncüsü, 12 Mart'tan bugüne Türk Silahlı Kuvvetleri küçük çapta savaş deneyimi geçirmiş durumda. Kıbrıs'taki savaşı yok saymak ve bunun Silahlı Kuvvetler içinde yeni değerlendirmelere yol açmadığını düşünmek için fazla saf olmak gerek. Öyle değerlendirmelerde önemli bir rol oynuyor. Bugün Kara Kuvvetleri Komutanı

Orgeneral Nurettin Ersin ile Harp Akademileri Komutanı Orgeneral Bedrettin Demirel, Kıbrıs savaşına komutanlık yapmışlardır. Bir savaşta emir-komuta zincirinin işlerliğini görmüşlerdir. Kıbrıs'ta savaşa fiilen katılmış bir kimse olarak, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, savaşa katılanlar ve katılmayanlar bir bütün olarak, bu savaştan önemli ölçüde etkilenmiş olduğunu tahmin edebiliyorum.

Beşincisi, Hareket Ordusu'ndan beri Türk Silahlı Kuvvetleri hep bir program olduğu zaman müdahale eder. 27 Mayıs'ta da, kendi dışında hazırlanmış fakat benimsediği bir program vardı. Yeni bir anayasa, iki meclis, üniversite özerkliği, yargıç güvenliği ve planlama bu programın içindeydi. 27 Mayıs'tan sonra ve 12 Mart'a doğru, birisi sol entelijansiya tarafından hazırlanan ve Doğan Avcıoğlu'nun Devrim Gazetesi'nde son şeklini alan bir radikal program ile kapalı kapılar ardında ve özellikle Cumhuriyet Halk Partisi'nin "tec-rübeli" politikacılarına hazırlatılan bir büyük sermaye programı vardı. 12 Mart'ın uygulamalarına büyük sermayenin siyasal programı esas oldu.

Şimdi böyle bir program yok.

Böyle bir durumda Silahlı Kuvvetler'in 1979 yılının son ayında siyasal parti liderlerine vermiş olduğu muhtıra bir program eksikliğini de gösteriyor. Silahlı Kuvvetler, siyasal partilerden ve özellikle en çok oy alan CHP ve AP'den bir program yapmalarını istiyor. Bu istek, Silahlı Kuvvetler'in dışına yönelik. Şu anda Silahlı Kuvvetler, hazırlanacak böyle bir programı yalnızca dışardan desteklemek istiyor. İçinde yaşanan durumda Silahlı Kuvvetler'in kapsamlı bir biçimde ülke yönetimine gelmek istemediklerine inanmak gerek.

Öyleyse bir özet ve iki eşitsizliği saptamak gerek. Bir: Türkiye'de sosyalist iktidar için devrimci objektivite var, ancak, bunun öznel koşulu olan siyasal örgütlenme yok. İki : Türkiye'de Silahlı Kuvvetler'in ülke yönetimini eline alması için güçlü bir nesnel eğilim var, fakat Silahlı Kuvvetler'in öznel durumu buna uygun düşmüyor. 1980 yılı Mart ayında "Yolun Neresindeyiz?" sorusunun en kısa cevabı bu oluyor.

Bu özet cevap iyimserlik mi, kötümserlik mi? Buna cevap aramadan önce değerli düşünür ve dostum Doğan Avcıoğlu'nun cevabına bakmakta yarar var. Avcıoğlu, yeni kitabına yazdığı uzun incelemenin sonunda şunları söylüyor : "Ülkemiz, emperyalist çemberi kırıp 'neo-kolonyal' faşist sürüklenişten kurtulmayı başarabilecek mi? Koşulların iyimserliğe pek yermediği açıktır. Bu konuda hayli kötümser olmayı gerektiren nedenler ortadadır. Türkiye, büyük bir ola-

sılıkla, ilk modeli yaşayacağı benzermektedir. Belki de ikinci model, ilk modelin içinden çıkacaktır. (13) Avcioğlu, "kötümser" görünüyor ve iki sayfa önce de bu iki model hakkında özet bilgi veriyor. Şöyle : "Doğaldır ki, her iki model de boşlukta oluşmaz, sınıfsal bir temelle oturur. Plansız model, iç ve dış büyük sermayenin modelidir. Planlı gelişme ise, işçisi ve köylüsüyle tüm halk güçlerinin ekonomik modelidir. Örgütlü ve bilinçli halk güçlerinin eliyle yürütülebilir ve başarıya ulaştırılabilir."

Doğan Avcioğlu'nun iki modeli, tam olmamakla birlikte, burada benim "faşizan disiplin" ile "sosyalist planlama" olarak belirlediğim yol ayrımına denk düşüyor. Ve Doğan Avcioğlu, yukarda kaldığı yerden, devam ediyor : "Bu noktada çetrefil bir sorun ortaya çıkmaktadır : Ülkemizde halk güçlerinin siyasal örgütlenme ve ona bağlı olarak bilinçlenme düzeyi düşüktür. Bu konuda tutarlı, fakat aşırı iyimser görüşler geliştiren Yalçın Küçük'e göre ülkemizde en ilerici atılımların nesnel koşulları vardır, ama öznel koşullar tümüyle yok değilse bile, çok eksiktir. Sol partiler, 'kitlelerle aralarına duvar çekmiş', halktan kopuk ve içine kapanık, örgüt niteliği taşımayan aygıtlardır (**Sosyalist İktidar II**, sa 85 - 86). Yalçın Küçük, yine de nesnel koşulların varlığının, öznel koşulların eksikliğini kısa sürede giderebileceği inancını sürdürmek ister. Ne var ki, tarihte, nesnel koşulların olgunlaştığı durumlarda bile, öznel koşulların yetersizliği nedeniyle çok uzun zamanların akıp gittiği sık sık görülür. Örgütsüzlük ve politizasyon, ya da bilinçlenme eksikliği, Türkiye'de devrimci atılımların önüne dikilen, aşılması güç bir engeldir. Sendikalar da, partilere benzer biçimde, ücret ve emek komisyonculuğu yapan, işçiden kopuk, bürokratik aygıtlardır." (14) Doğan Avcioğlu, bu incelemesinin son paragrafında, "fakat gerçeklere dayalı ölçülü bir iyimserliğin başarının ilk koşulu olduğunu akıldan çıkarmamak gerek" demesine rağmen pek "kötümser" görünüyor.

Ancak görünüşe aldanmamak gerek. Özünde Doğan Avcioğlu çok iyimser ve hatta "aşırı iyimser" denebilecek bir çözümlemeyi savunuyor. Çok açık ve çok basit bir nedenle. Daha önce aktarıldığı gibi şöyle yazıyor : "Türkiye, büyük bir olasılıkla, ilk modeli yaşayacağı benzermektedir. Belki de ikinci model, ilk modelin içinden çıkacaktır." Çok açık: Neo-kolonyal faşist sürüklenişten, birinci modelden, işçisi ve köylüsüyle tüm halk güçlerinin ekonomik modeli, ikinci model, çıkabilecektir.

Burada biraz durmakta yarar var. Değerli düşünür ve dostum Doğan Avcioğlu, öteden beri kendisine yöneltilen sağlıklı eleştiri-

leri anlamak istememekte ısrar ediyor. Avcıoğlu, sağlıklı açıdan, hiç bir zaman, iktidar perspektifi içinde Silahlı Kuvvetler'i düşündüğü için eleştirilmedi. Her kim iktidarda ise veya iktidarı düşünüyorsa Silahlı Kuvvetleri düşünür. Diğer çocukluk bile değil, çocuksu bir davranış olur. Çocukluk güzeldir, fakat, çocuksu davranış çekilmez olur.

İktidarı düşünenler Silahlı Kuvvetleri düşünürler ve ilgilenirler. Bunda kuşku yok. Ancak bir devrimci iktidarı hiç bir zaman siyasal örgütlenmenin almasıgı veya başlangıcı olarak düşünmezler. Bu nokta Leninist siyaset biliminin turnusol bağıdır. Bir devrimci iktidardan yalnızca deneme-yanılma yönteminin sonucunda sosyalist iktidarı kuracak bir siyasal örgütlenme beklemek bir başka tür ekonomizm oluyor. Ekonomizm, bir aşırı iyimserlik olsa gerek.

Ancak bugünkü devrimci objektivite ile boy ölçüşecek bir siyasal örgütlenmenin olmadığı da muhakkak. Öyleyse ne yapılacak? "Ben bugünü daha önceden gördüm ve yazdım, artık benim işim bitti" demek olmaz. Hiç olmaz. Devrimci harekete küsmek olmaz. Ekonomik nesnellik ne kadar varsa, devrimci nesnellik de o kadar var. Devrimci ya da daha uygun bir deyişle "teorik ihtilalci", devrimci tarihin eksiklikleri veya yanlışları için "bunlar da benimdir" diyebilendir. Bu yüzden küsmek olmaz. Bunun karşısında tarihin daha elverişli koşullar yaratmasını beklemek de olmaz. "Teorik ihtilalci" tarihin sunduğu elverişsiz koşulları aşabilendir.

Bu durumda ne yapılacak? İ. Suphi Candemir, Sosyalist İktidar Dergisi'nin Mart 1980 sayısında "Bir Daha Fenersiz Yakalanmamak İçin" başlıklı önemli incelemesinde neler yapılabileceğini, öz bir biçimde, kataloğluyor. "Bu güçler uyumsuzluğu ortamında, üç yol kalıyor. Teslim, intihar ve direniş. Teslim olmak, ortadaki güç dengesizliğinin farkına varıp yeniden CHP'ye yanaşmak, CHP'den medet ummak anlamına geliyor. Türkiye solunda, bunu yapabilecekler var. Kim oldukları da biliniyor. Sonra, intihar yolunu seçenler olacak. Bilinçsiz öfkeliilerin, dün, 12 Mart döneminde, bu yolu nasıl seçtikleri de biliniyor." Sonra şöyle devam ediyor : "Geriye, direnecekler kalıyor. Türkiye sosyalizminin umudu da, bunlara bağlıdır." İ. Suphi Candemir, direnenlerin "Türkiye sosyalizmin umudu" olmalarını, Türkiye sosyalist hareketinin içinde bulunduğu hastalıklı duruma bağlıyor : "Evet, direnenler, değişik sol kesimlerden çıkıp, yeni bir bütün oluşturacaktır. Çünkü, bugün Türkiye sol hareketinin özelliği, tek tek her kesimde belirli olumluluklarla birlikte, kanserleşmiş ve tedavisi mümkün olmayan yaraların da bulunmasıdır. Tek tek bakıldığında, yanlışlar bu çizgilerden herbirinin öylesine ayrıl-

maz bir parçası haline gelmiştir ki, şu ya da bu çizginin kendine özgü yanlışlardan arınıp gelişmesi mümkün değildir. Dahası her çizginin kendine özgü yanlışları, onun özelliği olmaktan da öte **varlık nedeni** haline gelmiştir.” (15) Direnme, sağlıklı bir örgütlenme için de gerekli görülüyor.

Direnmemeye veya direnişe katılmama ise sağlıksızlık doğuruyor. Tedavisi ancak büyük bir fiyatla mümkün olabiliyor. Tarih bu tür örnekler veriyor. 1923 yılı Haziran ayında Bulgaristan’da Aleksandr İstanbulsky’in hükümetine karşı faşist darbe düzenleniyor. Bulgaristan Komünist Partisi başlayan kavgayı küçümsüyor ve dışında kalmaya çalışıyor. Bulgaristan bunu çok ağır ödüyor. “Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi” daha sonra, bunu şöyle yazıyor : “Hükümet darbesinin galebesinde Bulgaristan Komünist Partisinin de ciddi kabahati vardı. BKP Merkez Komitesi 9 Haziranda büyük bir siyasal hataya meydan verdi. Böyle bir önemli tarihi anda, parti yönetiminde devrim üzerine dar sosyalistçe görüşler üstün geliyordu ve Merkez Komitesi, gelişmekte olan olaylara karışmama uğursuz kararını aldı. Merkez Komitesi, BKP’nin kasaba ve köy burjuvazisi arasındaki savaşa katılmayacağını, bağımsız bir mevzi alacağını ve işi, iç savaşa vardırırlarsa, o zamanki duruma göre tavır takınacağını bildirdi.” (16) BKP, İstanbulsky’in başında bulunduğu köylü demokrat siyasal harekete karşı yöneltilen faşist darbeye ilk önce seyirci kaldı. Darbe başarılı oldu.

Ancak yenilgisini anlamakta gecikmedi. 1923 yılında Eylül Ayaklanması’nı düzenledi. Yenildi ve uzun bir baskı dönemi başlamış oldu. Bulgaristan Komünist Partisi, bu pek dürüst tarihinde, yenilgisini üç nedene bağladı. Birincisi, BKP’nin henüz içindeki sağ unsurlardan temizlenmemiş olmasıydı. İkincisi şöyle yazıldı : “İkinci olarak, partinin antifaşist silahlı savaşta orduyu hiç olmazsa onun en önemli birliklerini kendinden yana kazanmaması çok olumsuz etki gösterdi. Partinin orduda peşin çalışmaları son derece yetersizdi. Bundan dolayı faşist burjuvazi, ayaklanmayı bastırma savaşında orduyu kullanabildi.” (17) Aynı tarih üçüncü neden için şu hükmü verdi : “Eylül ayaklanmasına halk aydınlarının en geniş tabakalarının katılmamaları da olumsuz etki gösterdi. Parti onları kendi savaşçı bayrağı altına çekme uğrunda aktif çalışamıyordu. Halbuki halkın ve küçük burjuva tabakaları arasında halk aydınlarının büyük etkisi olduğu bilinmektedir.”

Buradan ancak bu incelemenin başına dönülebilir.

Yolun neresindeyiz? Türkiye tarihinin en büyük bunalım dönemimiyiz? Böyle düşünmek ve söylemek mümkün. Yoksa, Türkiye tarihinin en güzel objektivitesini mi yaşıyoruz? Böyle düşünmek ve söylemek de mümkün. Hangisi doğru? Her ikisi de. Olur mu? Her yerde ve çok zaman böyle oldu. Tarihte güzelim doğumu hep büyük bunalımla birlikte oldu.

-
- (1) Robespierre, **Devrimin Bağrından**, Vedat Günyol Çevirisi, İstanbul, 1975 Sayfa 33.
 - (2) Aynı kaynak, Sayfa 33.
 - (3) Aynı kaynak, Sayfa 38 - 39.
 - (4) Cemal Hekimoğlu, «TARİŞ Olaylarının Düşündürdükleri», **Sosyalist İktidar**, Mart 1980, Sayı 6, Sayfa 34.
 - (5) B. Ponomaryev, «Real'niy Sotsializm i Mejdunarodnse Znaçenie», **Kommunist**, Yanvar' 1979 sayı 2, Sayfa 17.
 - (6) Aynı Kaynak, Sayfa 23.
 - (7) Aynı Kaynak, Sayfa 28.
 - (8) Aynı Kaynak, Sayfa 30.
 - (9) B. Ponomaryev, «Neodolimost' Osvoboditel'nogo Dvişeniye», **Kommunist**, Yanvar' 1980 Sayı 1, Sayfa 17.
 - (10) Vedat Türkali, **Bir Gün Tek Başına**, Sayfa 101.
 - (11) B. Ponomaryev, «Neodolimost' Osvoboditel'nogo Dvişeniya», Sayfa 16.
 - (12) Y. Küçük, «Açık Kapı Sosyalizmi: Halk Partisi ve Cuntacılık», **Yürüyüş** Ağustos 1976, sayı 70, sayfa 3.
 - (13) Doğan Avcıoğlu, **Devrim ve «Demokrasi» Üzerine**, İstanbul, 1980, sayfa 70 - 71.
 - (14) Aynı Kaynak, sayfa 68 ve 69.
 - (15) İ. Suphi Candemir, «Bir Daha Fenersiz Yakalanmamak İçin» **Sosyalist İktidar**, Mart 1980, sayı 6, sayfa 44.
 - (16) Bulgaristan Komünist Partisi Tarihi — Ders Kitabı, Ankara 1975, sayfa 110.
 - (17) Aynı Kaynak, sayfa 123.

TİP : SOSYALİST DEVRİM'DEN AŞAMACILIK GİRDABINA

Ömer KÜKNER

Türkiye'nin içinde bulunduğu nesnel koşullar, hayatın her alanında yeni oluşumları ortaya çıkıyor. Bu yeni oluşumların arasında, olumluları da var, olumsuzları da. Teorik ve pratik alanda meyveleri pek de uzak olmayan bir gelecekte toplanacak olumlu gelişmeler ayrı bir konu. Ancak, olumsuzlukların da bu olumlu gelişmelerle bir arada cereyan etmesi, her sürecin kaçınılmaz özelliği. Önemli olan, olumlu gelişmelere değinirken, olumsuzlukları da dikkatle ele alıp, bunun temellerine inebilmek. Sosyalistlerin belli başlı görevlerinden biri de bu.

Hem teorik hem de pratik alanda, olumsuzlukların en yoğun ve en kolay gözlenebilir biçimde cereyan ettiği örgütlerin başında Türkiye İşçi Partisi (TİP) geliyor. Burada kastettiğimiz, artık TİP yönetimi ile içiçe geçen "ahlaki" olumsuzluklar değildir. TİP'te cereyan eden gelişmelerde bu öznel etkenin önemi hayli büyük olmakla birlikte, asıl ders alınması gereken yan, olayın nesnel boyutlarıdır. Gerçekten de, özellikle son bir iki yıl içerisinde Türkiye İşçi Partisi teorik, ideolojik ve pratik alanda ibret alınması gereken tüm yanlışlıkları bir araya sıkıştırabilmiştir.

Sosyalist mücadelenin sürdürülmesinde temel ölçüt olan "teori ve pratik birlikteliği" günümüz Türkiye'sinde hiçbir örgütlenmede sağlanabilmiş değildir. Varlıklarını yalnızca ve yalnızca "pratikte" duyurabilme konumunda olanlar, kaçınılmaz bir biçimde, teorisizliklerinin ceremesini çekmektedirler. Öyle ki, görünüşte bunca dövüşken olmalarına karşın, bırakın iktidarı almak, iktidara yönelik mücadele etme gereğini bile kavrayabilmiş durumda değildir sözünü ettiğimiz teorisizler. Saygın yanlar taşısın bile, devrimci demokrat adını verdiğimiz bu kesimin mücadelesi bilimsel sosyalistlerce kıyasıya eleştirilme durumundadır.

Bunların yanında, pratiği neredeyse tümü ile reddedip, kendilerini teorik alanlardaki çalışmalarla sınırlayanlar da var. Devrimci

demokratların kaçınılmaz olarak içine düştükleri yanlışları, onlar da tersinden yaşıyorlar. Pratiksiz teorinin, daha doğrusu somutsuz soyutun olup olamayacağı tartışması bir yana, gerçek anlamda hiçbir iş yapmayanlara kıyasla, bu teorik çabaların içinde bulunanlara da belirli bir saygı ile yaklaşmak gerekiyor.

Gelelim Türkiye İşçi Partisi'ne. Türkiye İşçi Partisi'nin özelliği, iki cümle ile, parti adına ortaya çıkıp, parti olamamak; her alana el atıp, hiçbir alanda olamamaktır. TİP, bugün, içinde bulunduğunu bir zamanlar savunduğu "teori"nin ve "pratiğin" reddi sürecini yaşamaktadır. Teorik ve ideolojik planda söylediklerinin, pratikte ise yaptıklarının hemen hemen tümünü reddederek, kendi aklınca "hayata yeniden dönüş" çabasında bulunmaktadır. Öyle ki, yakın geçmişinin teori ve pratiğini bu ölçüde toptan reddedebilen bir parti'nin hukuki varlığının ne ölçüde anlam taşıdığı bile tartışılabilir bir konudur.

TİP'in geçmişini bu biçimde "kusması" neden önem taşıyor?

Bu önem, TİP'in bugünkü konumundan bağımsız bir olgudur. Çünkü, başından bu yana hep "kemalizmin sol kanadı" olarak faaliyet gösteren Türkiye sosyalist hareketinin silkinisinde; burjuvaziden ideolojik ve örgütsel kopuşun belirli ölçülerde ilk kez gerçekleştirilmesinde, TİP'in nesnel olarak büyük bir önemi vardır. Burada sözünü ettiğimiz, 1961-71 dönemi ile, 1975'de yeniden kuruluşundan sonra parti'nin yaşadığı iki üç yıldır. Türkiye sosyalist hareketi açısından önemli olan, budur. TİP yöneticilerinin bugün tümüyle reddetme durumunda oldukları da budur.

TİP'in yaklaşık olarak birbuçuk iki yıldır içine girdiği teorik gerileme ve miras reddi sürecinin doruğuna, geçenlerde yayınlanan "Tek Parti Tek Cephe" broşürü ile ulaşıldı. Bu broşür ile TİP, dünya sosyalist hareketi tarihinde ilk kez görünen bir biçimde, kendi geçmişini ve kendi gerçek varlık nedenini tümüyle reddetmektedir.

Bu çabanın gerisinde yatan nedenlere, daha çok nesnel nedenlere, ayrıntılı biçimde değinmek zorunlu. Ancak içine girilen bu sürecin kimi ilginç yanları da bulunmaktadır. Örneğin bunlardan biri, nesnel olanla öznel olan arasındaki çelişkinin TİP'de sivri boyutları ile ortaya çıkması ve parti yöneticilerinin kendi aklılarınca kestirmeden buna son vermek istemeleridir. Kısaca "sosyalist devrim" görüşü, Türkiye sosyalist hareketinde TİP'le özdeşleşmiş, bu görüş TİP'in ayırdedici özelliği olmuştur. Sosyalist Devrim-TİP özdeşliği, böylelikle kişilerden bağımsız bir nesnellik kazanmıştır. Buna karşılık, TİP yöneticilerin çapları, Sosya-

list Devrim görüşünün savunulması, gereklerinin ideolojik ve pratik planda yerine getirilmesi için elverişli değildir. Özetle, Sosyalist Devrim görüşünün gerektirdikleri ile TİP yöneticilerinin çapları arasında kesin bir uçurum vardır. Nesnelle öznel arasındaki bu çelişki, özellikle son yıllarda kendini iyiden iyiye dayatmış ve TİP yöneticileri, çıkar yolu, ideolojiyi kendi çaplarına uyduracak biçimde budamakta bulmuşlardır. "Tek Parti Tek Cephe" broşürünün öznel iticilerinden biri, burada yatmaktadır.

Biraz Tarih

Türkiye sosyalist hareketinin en önemli açılımını oluşturan 1961-1971 Türkiye İşçi Partisi hareketi, en ciddi ve önemli adımını 1970 yılındaki Dördüncü Büyük Kongrede atmıştır. MDD sapmasına karşı en ciddi açıklıklar bu kongrede getirilmiş, Türkiye'nin önündeki devrimin Sosyalist Devrim olduğu ortaya konmuştur. Türkiye İşçi Partisi Dördüncü Kongresi "Türkiye'nin önündeki devrim aşamasının sosyalist devrim olduğunu" kararlarına geçirmiştir.

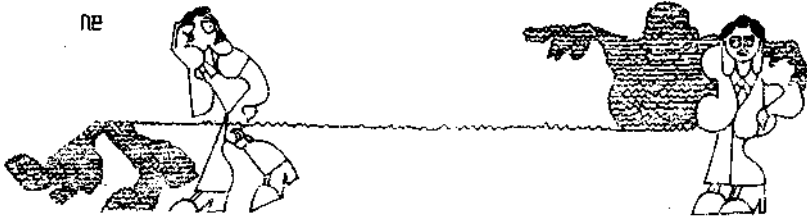
Ayrıca Türkiye İşçi Partisi Dördüncü Büyük Kongresi "Türkiye kapitalizmi, emperyalizm aşamasındaki dünya kapitalist sistemi ile bütünleştiğine ve emperyalizmin ülke içindeki toplumsal tabanının, artık feodal toprak ağaları sınıfından ziyade, burjuvazi oluşturduğuna göre Milli Demokratik Devrim hareketinin emperyalizme karşı mücadeleyi de baltaladığını, Eylem alanında da Milli Demokratik Devrim hareketinin, hangi ad altında yürütülürse yürütülsün ve kendi içinde kaç gruba bölünürse bölünsün, Türkiye İşçi Partisini yıkmak, dağıtmak, etkisiz hale getirmek maksadını artık hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde güttüğü konusunda kesin yargıya vararak Türkiye için Milli Demokratik Devrim aşamasını savunmanın Türkiye İşçi Partisi üyeliği ile asla bağdaşmadığını beyan eder" (TİP dördüncü büyük kongre kararları, **emek**, sayı 7, Aralık 1970, SS. 2-3) demiştir.

MDD'ciliğin "mahkum" edilmesi, anlamına gelen bu alıntı, TİP Dördüncü Büyük Kongre'sinin en önemli kararlarından biri. Kongre'yi "Kongre" yapan kararların başında yer alıyor.

Dördüncü Büyük Kongre'de alınan karar, basit bir strateji tartışmasının çok ötesinde, ideolojik bir içeriğe sahipti. Kavga, Türkiye'de işçi sınıfının varlığına ve gücüne güvenlerle güvenmeyenler arasındaki kavga idi. O döneme özgü gerilik ve kimi ilkeliliklere karşın, Dördüncü Büyük Kongre TİP'inin bu çözümlemeye ulaşabilmesi, aynı Kongre'de alınan öteki kararlarla birlikte, sosyalist hareketin rayına oturtulması yolunda önemli kazanımları içeriyordu.

TİP 1970 yılında bu kadar net olarak sosyalist devrimi ve MDD'nin bir "ihanet hareketi" olduğunu benimsemişti. Bugün ise TİP, Dördüncü Büyük Kongre'de aldığı kararın tam tersine, MDD stratejisini benimsemekte olduğunu son broşüründe "lisan-ı münasiple" açıklıyor. Ancak bu kez MDD kılıf değiştiriyor. Adı UDD yani Ulusal Demokratik Devrim oluyor. MDD'deki feodallerin yerini ise tekeller alıyor. Ama öz değişmiyor. Çünkü ne kadar zıt görünümde olurlarsa olsunlar MDD ile UDD özde aynı stratejinin iki değişik kılıfı olma niteliğini taşımaktadırlar: İlk olarak işçi sınıfının gücüne inanmamak, ikinci olarak sosyalist mücadeleyi saptırmak. İşçi sınıfının üstesinden gelebileceği görevler yerine, hedef olarak daha geri görevler gösterdikten sonra istendiği kadar işçi sınıfı dalkavukluğu, "yaşasın işçi sınıfı" edebiyatı yapılısın işçi sınıfının gücüne güvenilmediği ortaya çıkmış olur. 12 Mart öncesi MDD'ciler tarafından işçi sınıfının sosyalist devrimi başaramayacağı, öncelikle feodaliteye karşı çeşitli burjuva kesimlerle birlikte davranması ve "fazla ileri gitmesi" öğütleniyordu. 12 Mart sonrasında ise, bu sefer feodallerin yerini tekeller aldı. UDD'ciler bu kez, işçi sınıfının sosyalist devrimi başarmasının engeli olarak tekellerin varlığını ileri sürüp asıl ortadan kaldırılması gerekenin tekeller olduğunu söylediler. Tıpkı 12 Mart öncesindeki gibi işçi sınıfı bu kez de çeşitli burjuva kesimlerle işbirliği yapmalı ve tekelleri ortadan kaldırmalıydı. Yine tıpkı 12 Mart öncesindeki gibi işçi sınıfı sosyalist devrim diye bir "maceraya" atılmamalı ve tecrit olmamalıydı.

Bu noktalardan şu ortaya çıkıyor; Sosyalist devrim dışında hedef gösteren **herkes** işçi sınıfının gücüne güvenmediğini ortaya koymuş oluyor. Çünkü feodalite ile tekeller gibi uç noktada da olsa işçi sınıfına gösterilen hedef sosyalizmden önceki birtakım "başka şeyler" oluyor.

(Yürüyüş'ten "İlerleme Adına Gerileme")

MDD ile UDD'nin özde aynı olduğunu gösteren ikinci nokta ise, hem MDD'nin hem de UDD'nin kapitalizmi bir sistem olarak aklamaları ve işçi sınıfına anti-kapitalist değil, "başka" hedefler gösterme-

leridir. MDD tüm kötülüklerin kaynağı olarak feodalizmi görüp, kapitalizmi bir bütün olarak karşıya almanın yanlış olduğunu belirtiyordu. UDD ise diğer uç noktada olmasına karşın, yine kapitalizmi bir sistem olarak akıyor. Bugün karşılaşılan tüm kötülüklerin kaynağı olarak tekelleri görüyor ve işçi sınıfının tüm enerjisini tekelere yöneltmesini istiyor. Böylece işçi sınıfının vermesi gereken temel mücadele olan **anti-kapitalist** mücadeleyi saptırıyor.

Bunu somut olarak TİP broşüründe görmek olanaklı. 168 sayfalık broşürde işçi sınıfı partisinin vermesi gereken temel mücadele olan "anti-kapitalist" mücadeleden bir kez bile söz edilmiyor. Tüm mücadele anti-tekel ve anti-emperyalist eksene oturtuluyor. **"Emek" Nedir?**

1971 öncesinin Sosyalist Devrim-MDD kavgası da çeşitli araçlarla yürütülmüştür. İdeolojik alanda verilen kavganın başlıca aracı ve yürütücüsü de **Emek** dergisi olmuştur. Burada, nitelikleri daha sonraları belirginlik kazanan ve adına "Emekçiler" denen kesimle **Emek** dergisini ayrı ayrı düşünmek gerekir. Örneğin nasıl Aybar ve Aybarcılardan bağımsız nesnel bir olgu olarak 1961-71 TİP'ine sahip çıkılıyorsa, aynı şekilde MDD sapmasına karşı mücadelenin aracı olan **Emek** dergisini de Emekçilerle özdeşleştirmemek gerekir.

Bu açıdan bakıldığında, 1971 öncesi **Emek** dergisinin MDD sapmasına karşı verdiği kavga, sahip çıkılması gereken bir kavgadır. TİP'in reddettiği geçmişin bir parçasını da **Emek** ve mücadelesi oluşturmaktadır. Bugün ise TİP yönetimi, geçmişin bu bölümünü şöyle reddetmektedir :

"Öte yandan, geçen dönemde, **Emek**; 1975 sonrasında **Yürüyüş** dergisi yazarlarından bir bölümünün, hem bu dergideki yazılarıyla, hem parti yaşamındaki çeşitli girişimleriyle kimi vurgu ve belirsizlikleri bir sapmaya götürecek düzeye çıkardıkları, Parti hattının dışında yorumlarla Parti'yi bağlamaya çalıştıkları görülmüştür." (Tek Parti Tek Cephe, s. 59) Sosyalist Devrimi ve bununla özdeşleşen geçmişini reddetmek isteyen TİP yöneticilerinin en başta **Emek** ve **Yürüyüş**'ü reddetmeye çalışmaları doğaldır. **Yürüyüş**'le ilgili iddiayı sonraya bırakıp, **Emek** dergisine yeniden dönmek gerekiyor.

Daha önce belirtildiği gibi. **Emek** dergisi, Türkiye sol hareketin de verilen kavgada, Sosyalist Devrim'i savunanlarca çıkarılan bir dergi idi. **Emek** dergisi, bu yoldaki işlevini, Emekçiler'den bağımsız olarak da sürdürdü. Örneğin, **Emek** dergisinin 15 günlük sayılarında Sosyalist Devrim'i savunan, MDD'cilere karşı ideolojik mücadele veren yazıların önemli bir bölümü TİP'in şimdiki genel başkanı tarafın-

dan yazılmıştır. Dahası, aynı derginin sahibi ve yazı işleri müdürünün de grup anlamında Emekçilerle ilişkisi olmamıştır. Şimdi, **Emek** dergisinin parti hattı dışında yorumlar yaptığını söylemenin amacı ne? **Emek**'in yaptığı ve parti hattı dışında yorumlanabilecek şeyler nelerdir? Yayınına 10 yıl önce son verilen bir dergiyi bugün karşıya almanın anlamı nedir?

Tümünün de cevabı çok açık : TİP, artık Sosyalist Devrim'i bırakıyor. Bırakırken de kendinden istenen diyeti ödüyor. Bakıyor, Sosyalist Devrim denildiğinde akla gelen iki dergi var : **Emek** ve **Yürüyüş**. 1961-71 diyetini **Emek**'le, 1975 sonrası diyetini de **Yürüyüş**'le ödüyor.

Her hareket, nesnel ve tarihsel olarak, belirli yayınlarla, belirli kişilerle özdeşleşir. Bu özdeşleşme, kimsenin kara kaşı ve kara gözü için, paye olarak ortaya çıkmaz. Örneğin İskra'sız bir Bolşevik örgütlenme, Pravda'sız bir Ekim Devrimi, Stalin'siz bir endüstrileşme süreci nasıl düşünülemezse, **Emek**'siz bir MDD-Sosyalist Devrim kavgası da düşünülemez. Bu kavga, bazı isimler olmadan da düşünülemez. Ancak kendi verdikleri kavgayı reddedenler, bu onuru taşımaktan kendi istekleriyle yazgeçenler için böyle bir durumu söz konusu olamaz.

İşte, bu anlamda **Emek** dergisinin verdiği kavga sahipsiz değildir. Bu kavgayı verenlerin bir bölümü, aynı tutarlı çizgide yürümekte, bugün de MDD ve benzerlerine karşı Sosyalist Devrim'i savunmaktadır. **Emek**'in verdiği kavganın tarihsel onuru da, kaçınılmaz olarak, bugün de Sosyalist Devrim'i savunanlara, Sosyalist İktidar mücadelesini verenlere ait olacaktır.

1971 öncesi **Emek**'inin Sosyalist Devrim'i savunan görüş ve yorumları, bugün TİP yönetiminin seçtiği yola ters düşmektedir ve bunun için de ilk ağızda **Emek**'in reddedilmesi gerekmektedir. TİP yönetimi açık açık "bakın ben sosyalist devrimi reddetmek için, tarihimin vazgeçilmez bir parçası olan **Emek** dergisini reddettim, verdiği kavganın yanlış olduğunu açık açık yazdım" diyebilmektedir. Bunları söyleyen bir hareketin, 1961-71 TİP deneyimine sahip çıkması mümkün değildir.

İşçi sınıfı hareketi tarihine, hiçbir zaman seçerek sahip çıkılmaz. Bir hareket, kendi tarihine, ya günah ve sevapları ile bir bütün olarak sahip çıkar ya da hiç çıkmaz. Tarih seçmeciliği yapmak son derece güç bir iştir. Özellikle TİP için bu daha da güçtür. Çünkü, TİP'in tarihinde reddettikleri, gerçekte tam tamına TİP'in TİP olmasını sağlayan unsurlardır. Eğer TİP 1961-71 dönemindeki Sosyalist

Devrim kavgasına ve bunun bir aracı olan **Emek** dergisine ve nihayet Dördüncü Büyük Kongreye sahip çıkmayacaksa, geriye ne kalıyor? Bütün bunlar reddedilirse, geriye sahip çıkılacak ne kalıyor? Aybar mı? Boran'ın 1968 yılında Çekoslovakya olayları üzerine söyledikleri mi? Kongre ve genel merkez basan MDD'ciler mi? Bunları da seçmeyeceklerine göre, geriye ne kalıyor? Hiçbir şey kalmıyorsa tarihe ne gerek var? Tarihiniz yoksa, ne adına ortaya çıkacaksınız?

Sosyalist devrimi reddeden TİP böylece 1961-1971 döneminin en büyük onurlarından olan "12 Mart tahlilini" de reddetmiş oluyor. Çünkü 12 Mart'ın ne olduğunu yalnızca, sosyalist devrimi benimseyen TİP doğru olarak çözümlenmişti. Tüm MDD'ciler, "geleni", devrim diye selamlarken, yalnızca TİP, teorik ve ideolojik olarak doğru bir çizgide -sosyalist devrim- olduğu için faşizm çözümlemesini yapabilmisti. TİP yönetiminin doğru çözümleme yapabilmesini sosyalist devrim stratejisinden başka bir özelliğe bağlamak olanaksızdır. Bunun böyle olduğunu aynı yönetim kadrosunun, 1978 yılında ilan edilen sıkıyönetime ilişkin değerlendirmeleri ortaya koymuştur. 1978 yılının başından itibaren, gözle görülür bir biçimde sosyalist devrimi reddetmeye başlayan TİP yönetimi, Türkiye'de sıkıyönetimi açık-

(Yürüyüş'ten "Demokrasi Mücadelesinde Demokrasi Tarihi")

tan destekleyen ve ondan beklentileri olduğunu açıklayan tek sol hareket durumuna düşmüştür. Burada bir parantez açarak, TİP'le aynı çözümlemeyi yapan TİKP'yi sol olarak görmediğimizi belirtelim. 1978 sıkıyönetimine karşı çıkan ve MDD'nin çeşitli görünüm-lerini alan diğer sol hareketlerin, sıkıyönetime karşı çıkmalarının teorik olmaktan çok pratik yanların ağır basmasından kaynaklandığını söylemek olanaklı. Çünkü, 12 Mart'ta "sütten ağzı yanan" bu hareketlerin yoğunluğu üfleyerek yemeleri son derece doğaldır.

1975-78 Yürüyüş Dergisi

TİP yöneticileri, **Emek**'i reddetmekle yetinemezlerdi. Bir de 1975-78 TİP'ini reddetmeleri gerekmekte. İşte bu durumda da **Yürüyüş**'ün reddi gündeme geliyor. Çünkü, **Yürüyüş** dergisi, 12 Mart sonrasında Sosyalist Devrim'in kavgasını veren **tek** dergidir. Daha da ötesi, TİP

yöneticilerini bugün pek çok rahatsız edecek biçimde, 1975-78 TİP'i, **Yürüyüş**'le damgalanmıştır.

Gerçekten de 1975-78 **Yürüyüş**'ünü reddedince, geriye, 1975-78 TİP'inden de sahip çıkılacak pek az şey kalmaktadır. **Yürüyüş**'ün reddi, Sosyalist Devrim'in bir kez daha reddi demektir. Çünkü, sözü edilen dönemde, TİP'in Sosyalist Devrim'i savunan tek yayını **Yürüyüş**'tür. Dahası da var. **Yürüyüş**'ü reddettikten sonra, 12 Mart döneminde büyük yaralar alan parti imajının yeniden yaratılmasında ortaya konan çabalar da reddedilmiş olur. Bugün, tüm başarısızlık ve yalpalamalara rağmen TİP elinde belirli sayıda insan tutabiliyorsa, bunu, **Yürüyüş**'ün yarattığı parti imajına, parti'nin saygınlığı için yaptıklarına borçludur. 1975-78 **Yürüyüş**'ünün reddedilmesi demek, 1977 genel seçimlerine katılmanın onurunu da reddetmek demektir. Sonuçta 1975-78 TİP'i hemen hemen tümüyle reddedilmiş olur. Bunlar çıkınca, geriye, 1975-78 TİP'inden ne kalmaktadır?

TİP, yalnızca tarihini reddetmekle kalmıyor. Tarihi reddetmek, insanları ve örgütleri çok daha çirkin ve yakışsız yerlere götürür. TİP, tarihini reddederken, TKP'nin ihbarcı geleneğini bütünü ile sürdürdüğünü de gösteriyor. TİP'in son broşüründe, parti'nin sosyalist devrimi benimsemesinde ve savunmasında büyük çabaları olan kişiler bir kez daha ihbar edilmektedir :

"Öte yandan partimiz içinde belirip tasfiye edilmiş olan hizbin, yurt içindeki ve dışındaki Troçkist ve goşist hareketlerin ileri sürdükleri görüşler arasında bu konuya bakış açıları önemli yer tutmaktadır" (s. 55-56)

ç TİP yönetiminin 1978 yılında başlattığı tasfiyelerle karşıya alınan kesime yöneltilen suçlama "anti-komünizm" "anti-sovyetizm" ve "sağ sapma" olmaktadır. Bu amaçla partide çeşitli çalışmalar yapılmış, tasfiye süreci çalıştırılmış, sonunda partinin "sağ sapmayı başarılı biçimde tasfiye ettiği" açıklanmıştı. Üstelik bu konu, TİP'in 1979 yılında yapılan İkinci Büyük Kongre kararları arasında da yer almıştı.

Bugün ise durum tersine dönmüş görünmektedir. Artık söz konusu kişilerin "Troçkizme" yakınlıklarından ve "goşistliklerinden" dem vurulmaktadır. Partiden ihraç edilen ya da ayrılan kişilere yönelik suçlamaların yüzseksen derece değişiklik göstermesinin çeşitli nedenleri vardır. İlk olarak, TİP yöneticilerinin ihbar ve suçlamaları "hiçbir yerde" tutmamış, ciddiye alınmamıştır. "Anti-komünist", "anti-sovyet" ve "sağ sapma" olarak nitelenen kişilerin çok önemli uluslararası konulardaki değerlendirmelerini bugün "herkes"

izlemekte, okumaktadır. Kısacası, "sağ sapma" suçlamasının geri teptiği gözle görülür, elle tutulur bir duruma gelmiştir. Ancak TIP yöneticileri bu kez suçlama ve ihbarlarını başka kanallarda zorlamayı denemektedirler. Böylece, bir yıl içinde, "sağ sapma", "sol sapma" oluvermektedir. Bu ihbarın da tutmayacağı görülecektir.

TIP yöneticilerinin "Troçkist ve goşist" suçlamalarının, ihbar yanında önem taşıyan bir diğer nedeni daha var. O da, varolan devrimci duruma karşın devrimi neden başaramadıklarının cevabını oluşturma çabasıdır. Özellikle Troçkizm varolan, **objektif koşulları abartarak** sosyalist mücadeleyi tehlikeye atmanın teorisidir. İşçiköylü ittifakının reddedilmesi, devrim ihracı gibi Troçkist tezler, varolan objektif koşulları abartmanın ürünleri olarak ortaya çıkmıştır. TIP yöneticileri de akıllarınca, Türkiye'de devrimci durumun olduğunu söyleyenleri, "Troçkist ve goşist" olarak suçlayarak, devrimci durumun olmadığını kanıtlamaktadırlar. Böylece, Türkiye'de sosyalist mücadelenin karşılaşacağı temel tehlikenin, objektif koşulları abartmak olduğunu öne sürerek, kendi yeteneksizliklerini ortadan kaldıracaklarını sanmaktadırlar.

Burada, Türkiye sosyalist hareketinin karşılaştığı tehlikenin nereden kaynaklandığını açmak gerekiyor. Her ülkede sosyalist hareket zaman zaman çeşitli nedenlerden ötürü tehlikelerle karşı karşıya kalır. Bunlardan ilki -temel olarak- varolan objektiviteyi abartarak sosyalist mücadeleyi çeşitli maceralara sürüklemektir. Diğer tehlike -temel olarak- varolan objektiviteye karşın, bunu sosyalist iktidara yönletecek subjektif ögenin -partinin- yaratılmamış olmasıdır. Her sosyalist hareket temel olarak bu iki tehlikeden biri ile karşı karşıya kalma durumundadır.

TIP ve "diğerlerine" göre Türkiye'deki tehlike, objektiviteyi abartmak ve maceraya sürüklemektir. Konumuz özel olarak TIP olduğuna göre, bu örgütün düşündüklerini aktarmak yeter. "Bu nesnel olanaklar, kimi maceracı, gerçeklikten yoksun 'sol' değerlendirmelerin tersine olgunlaşmış olmaktan uzaktır. Böyle bir durum, olgunlaşmış bir devrimci durum söz konusu değildir." (s. 57)

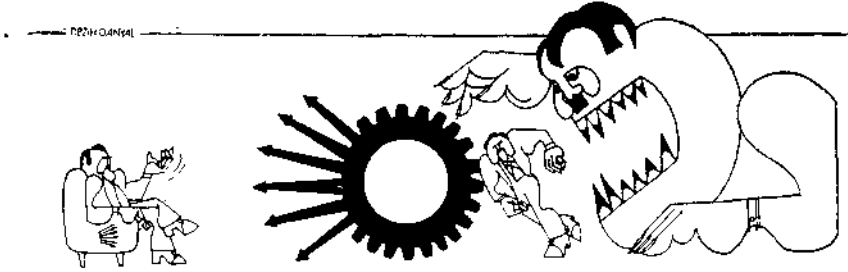
Oysa, Türkiye sosyalist hareketinin önündeki temel tehlike TIP yöneticilerinin söylediklerinin tam tersidir. Sorun, devrimci durumun abartılarak işçi sınıfının maceralara sürüklenmesinden değil, devrimci durumdan yararlanarak devrimi gerçekleştirecek partinin yaratılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü Leninist anlamda devrimci durumun temel gerekleri Türkiye'de fazlası ile bulunmaktadır. Eskisi gibi yönetememe, eskisi gibi yönetilmeyi benimsememe,

kendiliğinden kitle eylemlerinin hızla artması, Türkiye'deki devrimci durumun temel göstergeleridir.

Tüm bu noktalardan sonra TİP yöneticilerinin, devrimin gerçekleşmemesinin günahını, "devrimci objektivitenin" üzerine atmaları, kendi açılarından kaçınılmaz olmaktadır. Öyle ya, eğer TİP ve "diğerleri" devrimci durumun varlığını benimseseler, kendileri de "İşçi sınıfının partisi!" geçindiklerine göre sosyalist mücadelenin gelişmemesinin günahını kimse yıkacaktır? Doğaldır ki kimseye. Sorumluluk üzerinde kalır. TİP yöneticileri de bunun farkındadır. Bunu kaldıramayacakları için, sorumluluğu, "ayağa kalkıp", "devrimi başaramamanızın sorumlusu ben değilim" diyemeyecek, devrimci durumun üzerine atarak kendilerini aklamış olacaklarını düşünüyorlar. Ancak bunu başarmaları uzun dönemde olanaksız olacaktır. Devrimin başaramamasının sorumluluğunun kimde olduğu ortaya çıkacaktır.

Program'da Neden "Cephe" Yok?

TİP'in son broşüründe egemen olarak gözetilen nokta, TKP ile ilişkilerdir. TİP yöneticileri, geçmişleri ile ilgili ödün verme gereğini, TSİP'ten çok, TKP ile ilişkiler konusunda duymaktadır. Ancak bunun zaman zaman güç anlaşılabilir bir biçimde yapılmasına özen göstermektedir. Örneğin, daha dün kadar, TİP'li-

(Yürüyüş'ten "Oyun İçinde Oyun")

leri DİSK'ten tasfiye edenler "sol görünümlü CHP'liler" iken, bugün söz konusu broşür, DİSK'teki olayları "solun sola kıştırılması" (s. 45) biçiminde değerlendirmektedir. Aynı biçimde, dün üyelere UDC'nin "burjuva kuyrukçuluğu" olduğu söylenirken, bugün UDC'ye UDC'cilerden daha fazla sahip çıkılmaktadır. Örneğin UDC'cilerin suçlanma gerekçesi UDC'nin kendisi değil, "UDC gibi görevleri hafife almak"tır. (s. 56) Yani TİP, bir görev olarak gördüğü UDC'yi ciddiye almaya talip olmaktadır. TİP yöneticileri UDC'yi ciddiye almaya talip olmanın gerekçesi olarak "UDD anlayışının 1978'den sonraki

olumlu durumunu" (s. 56) öne sürmektedirler. Oysa TKP, "cepheyi" (UDC'yi) kurulduğu günden beri, **aynı biçimde** savunmaktadır. Yani UDD'nin "olumlu bir anlayışı" ya 1920'lerden beri vardır ya da yoktur. 1978 yılından sonra UDD'yi olumlu olarak görme nedeni, UDD anlayışının değil, TİP yöneticilerinin UDD'ye bakış açılarının "oldukça" değişmiş olmasıdır.

Ancak TİP'in son broşüründe bundan da ilginç olan noktalar bulunmaktadır. Ne yazık ki bunlarda, ideolojik zaatlardan çok ahlaki zaatlar ön plana çıkmaktadır. Örneğin TİP yöneticileri, broşürde, 1975 yılında kurulan partinin program çalışmalarına ilişkin olarak açıkça yalan söylemektedirler. Dinleyelim : "Ve bu yanlışlık (cephe görüşünün programa konmaması Ö.K.) Program'da önemli bir boşluğun yer almasına neden olmuştur. Programın hazırlandığı sırada ve Parti'nin hemen kuruluşundan sonraki ilk yıllarda bir güç ve eylem birliğinin ve giderek bir cephenin oluşturulmasının nesnel koşulları görülmeseydi bile, cephe sorunu günlük, geçici bir konu olmadığına, uzun vadeli ve tek bir devrim sürecine ilişkin stratejik bir sorun olduğuna göre Program'da ele alınmalı ve esasları konmalıydı. Böylelikle Parti Programımızda görevlerimizi daha net tanımlamış olacak, gereksiz bulanıklıklar önlenmiş olacaktı." (s. 61)

TİP yöneticilerine göre "1975 yılında Cephenin nesnel koşulları yoktu, ancak bu nesnel koşullar birkaç yıl içinde oluştu." Böyle bir iddianın ciddiye alınabilmesi için, bir zamanlar "varolmayan" ancak daha sonra ortaya çıkan nesnel koşulların neler olduğunun tanımlanması gerekir. Bunlar yapılmadığı sürece, değişenin cephenin nesnel koşulları değil, TİP yöneticilerinin kafaları olduğu açıktır.

TİP programında Cephe ve aşamaların bulunmaması, cephe sorununun gündeme getirilmemesinden değil, Türkiye için geçersiz bulunmasındandır. TİP yöneticileri, programda cephenin yer almasının nedeni olarak, o sıralarda bunun gündeme getirilmemesinden kaynaklandığını söylerken yalan söylüyorlar. Tam tersine, cephe sorunu gündeme getirilmiş ve ayrıntılı olarak tartışılmıştır. TİP programı Can Açıkgöz, Behice Boran, Yalçın Küçük ve Yavuz Ünal tarafından hazırlanmıştır. Program tartışmalarında iki görüş ortaya çıkmıştır : Birincisi Yalçın Küçük tarafından savunulan ve sosyalist devrimin programda yer almasını öneren görüş. İkincisi ise Can Açıkgöz tarafından savunulan ve cephenin, aşamaların programda yer almasını öne süren görüş. Sonuçta, başlarda nötr durumda olan Boran ve Ünal da Küçük'ün görüşüne katıldığından Açıkgöz azınlıkta kalmış, önerdiği bölümler programa sokulmamıştır. Cephe,

aşama vb. türü sorunlar, program çalışmaları sırasında çok ayrıntılı olarak tartışılmıştır. O dönemlerde yeni çıkan "Fransız Solunun Ortak Programı" gündeme getirilmiş, üzerinde ayrıntılı olarak durulmuş ve Türkiye için geçerliliği olmadığı konusunda birleşilmiştir. Tüm bu tartışmalar sonunda cephe, aşama türü noktalar programa alınmamıştır. (Bu noktalar Yalçın Küçük'ün "Parti Tarihine Katkı" adlı çalışmasında ayrıntılı bir biçimde anlatılmaktadır.)

Program hazırlıkları konusunda ortaya atılan yalanların gösterdiği bir gerçek daha var. O da, TİP yöneticilerinin yeni bir zaafını ortaya koyuyor. Kısaca özetlersek, TİP yöneticileri ideolojik açıdan "içi boş bir kap" durumundadırlar. TİP yöneticilerini 1971 öncesinde **Emek** yazarları, daha sonra da **Yürüyüş** yazarları "sosyalist devrim" diye kandırmışlardır. Örneğin 1975 sonrasında **Yürüyüş** yazarları TİP yöneticilerini öylesine kandırmışlardır ki, ne derginin sahipliğini yapan genel sekreter Nihat Sargın, ne de genel yayın yönetmeni durumundaki MYK üyelerinin elinden hiç bir şey gelmemiştir.

Burada, TİP yöneticilerinin "içi boş bir kap" durumunda olmalarından **Yürüyüş** yazarlarının yararlandığı söylenemez. Hele ideolojik zaafılarını fırsat bilerek "kandırdıkları" son derece yanlıştır. **Yürüyüş** yazarlarının, parti yöneticilerini yoldaşca ikna ettikleri ve TİP yöneticilerinin de bundan son derece hoşnut oldukları, hem **Yürüyüş** yazarlarının çalışmalarından her alanda ve her biçimde yararlanmalarından, hem de yüzyüze geldiklerinde izledikleri tutumlarından çıkarılabilecek bir gerçektir.

"Sınanmış ve Deneyimli Kadrolar"

Daha önce belirtildiği gibi TİP yöneticileri, programda çeşitli eksikliklerin ve giderek yanlışlıkların olduğunu kabul ediyorlar. Bunlar, TİP yöneticilerinin geçmişlerini değerlendirirken, teorik ve ideolojik alanlarda içine düştüklerini kabul ettikleri yanlışlar. Ama TİP'in yaptığı yanlışlar başka alanlarda da ortaya çıkıyor. Bunlar şöylece sıralanabilir :

"Partimiz de bu genel çerçeveyi (CHP'nin solundaki kitleleri harekete geçirememiş O.K.) aşamamıştır" (s. 36)

"Parti örgütlerimiz tarafından düzenlenen eylemler,... süreklilik kazanamadı. Merkezi kitle örgütlerindeki çalışmalar ise yetersiz kaldı, sık sık kopmalara uğradı" (s. 44)

"Demokratik güçler açısından yapılan bu genel değerlendirme (mevcut olanakları yeterince kullanamama O.K.) şüphesiz işçi sınıfımızın partisi olarak bizim için de geçerlidir" (s. 44)

"Partimiz bu politika ve gelişmeler (TİP düşmanlığı O.K.) karşısında izleyeceği tutum ve yapacağı girişimleri tam ve doğru biçimde saptayamamıştır" (s. 87)

"Parti basının bugün içinde bulunduğu darboğazın en önemli nedeni süreli-süresiz, doğrudan-dolaylı bütün yayınlarımızın, esas olarak başından belirlenmiş bütünsel bir yayın politikasının değil, önümüze çıkan ihtiyaçların ürünü olmasıdır." (s. 114)

"Bunların yanı sıra, bugüne kadarki pratiğimizde partili yoldaşlarımızın yönetiminde bulunduğu kitle örgütlerinin bazılarında etkinliğimizi korumayı ve geliştirmeyi de başaramadık" (s. 125)

Daha fazla uzatmamak için, TİP'in özeleştirisi konularını ve sayfalarını vermek yeterli olacak. TİP, tarihini yazamamıştır (s. 110), parti içi işleyişi oturtamamıştır (s. 98, 100), kırsal alandaki görevlerini ihmal etmiştir. (s. 132), bireysel terörizm konusunda net bir çözümleme yapamamıştır (s. 48), TSİP ile yapacağı birliğin yolunu yanlış seçmiştir (s. 46-47).

Bunlar ve daha nicelerini TİP özeleştirisi olarak yaptığını söylüyor. Özeleştirisi yapmak iyidir, ama tüm bunları yapamayan bir partinin "sınanmış ve deneyimli kadroları" ile övünmesini nasıl açıklamalı? TİP'in kadroları bu kadar "sınanmış ve deneyimli" iseler, bir partinin "organizma" olarak yaşayıp yaşamadığını tartıştıracak ölçülerde gerçekleşen yanlışlar neden ve nasıl yapılmıştır? Bunun dürüst bir açıklaması olamaz Bunlar ancak "pazarlık" mantığı ile açıklanabilir.

"Üç parti"den ikisi ile ilişkiler, TİP'i böyle bir açmazın içine sokmuştur. Bu partilerden ikisi ile ilişkiler, "hata"ların açık bir listesini, ödünleri ve özeleştirimleri gerektirmektedir. TİP, bunları yapmak zorundadır. O zaman da "kadroların sınanmışlığı" sorusu gündeme gelmektedir. Ama doğrucu Davutluk edip "kadrolarımız da çok yetersiz" dese, bu kez pazarlık gücü azalacaktır. Onun için Türkiye İşçi Partisi'nin son broşüründe yapılan hataların sayısı ile "sınanmış ve deneyimli kadro" böbürlenmesi onulmaz bir çelişki oluşturmaktadır. TİP, uyumu sağlayabilmek için, ya "hatalar listesi"nden tenzilat yapacak, ya da kadroların yetersizliğini söyleyecektir. Ama ikisi de, diğer örgütlerle olan ilişkilerini aksatacaktır. TİP, onun için bir açmazla karşılaşmaktadır.

CHP Aşkı Depreşiyor

CHP konusunda söylenenler, "Tek Parti Tek Cephe" broşüründeki temel yanlışlardan bir başka kesimini oluşturmaktadır. Gerçekte Türkiye'deki "cephe" gevezeliklerinin tümü, CHP konusundaki kimi varsayımlara dayanmaktadır. TİP'in hesabı da şu :

"CHP, esas olarak, tekelci olmayan sermaye kesimlerinin sözcülüğünü üstlenen, onu temsil eden bir partidir. Ayrıca CHP'nin kitle tabanında bağımsızlıktan ve demokrasiden yana bir tutuma sahip geniş işçi ve emekçi kesimi yer almaktadır." (s : 77)

(Yürüyüş'ten "İlerici Hareketten En Büyük Günah")

CHP kuyrukçuluğunun özünü, bu kadar açık bir biçimde formüle ettikleri için, TİP yöneticilerini kutlamak gerekiyor. Sanırsınız, CHP'ye "sosyal demokrat" denmesinden vazgeçilecektir, geçilmesi gerekir. Çünkü, "sosyal demokrasi" tam tamına, tekellerin alternatif (kimi zaman dilimlerinde de sürekli) iktidar örgütüdür. CHP "tekel dışı" kesimlerin örgütü ise, aynı zamanda "sosyal demokrat" olması olanaksızdır. Broşürde de, TİP'in eski resmi değerlendirmelerinin tersine, CHP'ye "sosyal demokrat" denmemekte ve bir "iç tutarlılık" sağlanmaktadır.

Sırası gelmişken, TİP'in ve benzerlerinin o ünlü göz ağrısı "tekel dışı burjuvazi" hakkında da birkaç söz söylemek istiyoruz. Türkiye'de, tekellilik aşamasına gelmemiş, bu anlamda yeterince palazlanamamış sermaye kesimlerinin bulunduğu doğrudur. Ancak bunlara "anti-tekelci" olarak bakmak son derece yanıltıcıdır. Nesnel olarak tekel dışı kalmak, öznel olarak "anti-tekel" olmayı getirmez. Özellikle Türkiye'de. Çünkü, sistem olarak emperyalizme bağımlı Türkiye kapitalizminin önemli dayanaklarından birini orta sermaye oluşturmaktadır. Tekelci burjuvaziye göbeğinden bağımlı bu burjuvazinin özelliklerinden biri, üretimlerinin önemli bir bölümünü, doğrudan tekellerin siparişleri üzerine ürettikleri ara malların oluşturmalarıdır. Çıkarları büyük ölçüde tekellerle çakışan orta sermayenin bir diğer özelliği de, sanıldığıının tersine ve özellikle belirli Anadolu kentlerinde, faşizmin temel dayanaklarından birini oluşturmalarıdır.

Kaldı ki, tekel dışı burjuvazinin "anti-tekelci" bir birikim taşıdığı bir an için doğru kabul edilse bile, CHP'nin bu kesimlerin sözcüsü olduğu sonucuna nasıl varıldığını anlamak güçtür. Bugüne dek, hiçbir politik tavrında "anti-tekelci" özellik görülmeyen, tersine "tekelci büyük sermaye ile uzlaşan yüzü bütün çıplaklığı ile görülen CHP-

nin" (s : 45) TİP tarafından orta sermayenin sözcüsü olarak değerlendirilmesi başka nedenlere dayanıyor olsa gerek. TKP'nin "anti-tekelci" özellikler atfedip "ulusal burjuvazinin partisi" olarak nitelendirdiği CHP'ye, TİP de sahip çıkmak istiyor. Olup biten, bundan ibaret.

CHP'ye ilişkin olarak sürdürülen bir başka bıkkınlık veren "değerlendirme" de CHP'nin tabanının şu ya da bu özellikleri taşımasına ilişkindir. CHP'ye değil de başka burjuva partilerine oy verenler faşizmin baskısı altında inlemek isteyenler midir? MHP'ye oy veren işçiler, faşizm meraklısı işçiler midir? AP'ye oy veren yüzbinlerce emekçi, sömürölmekten özel bir zevk aldıkları için mi böyle yapmaktadırlar?

Delayısıyla bu "taban" safsatasını bir yana bırakmak gerekmektedir. Sosyalist hareket, burjuva ideolojisini ve onun temsilcileri olan siyasal partileri bir bütün olarak karşısına almazsa; "onun tabanı kötü bununki iyi" diye ayırım yapmaya kalkarsa, örgütsel olarak hiçbir gelişme gösteremeyecek, burjuvazinin siyasal partilerinin peşinde kuyrukçuluk yapacaktır. TİP, TSİP ve TKP'nin yaptığı da budur. Burjuvaziye karşısına almak gücünden yoksun olan bu partiler, çözümlü, "tabanı iyi" dedikleri, belirli özellikleri yakıştırdıkları partilerin peşine takılmaktan başka yol bulamamaktadırlar.

Burada söylediklerimiz, hiç kuşkusuz, CHP'nin ve diğer burjuva partilerine oy veren işçi ve emekçilerin kendi başlarına bırakılmaları anlamına gelmemektedir. Yapılması gereken, CHP'ye olsun, diğer burjuva partilerine olsun oy veren, onların "tabanlarında" yer alan işçi ve emekçileri sosyalizme kazanmak, bunun için örgütsel, ideolojik ve politik bağımsızlığı gerçekleştirmektir. İşçi sınıfının bağımsız siyasal hareketi olmadan, çeşitli burjuva partilerinin etkisi altında bulunan işçi ve emekçileri sınıf çıkarları doğrultusunda harekete geçirmek mümkün değildir. Hele hele CHP tabanı açısından hiç değildir. Çünkü söyledikleri beş aşağı, beş yukarı CHP ile aynı olan, papağan gibi "demokrasi" diyen TİP TSİP ve TKP gibi partilerin "farklı olduklarının" bu kesimlerce anlaşılması olanaksızdır. Söylenenler arasında farklılık bulunmayınca, CHP gibi nicel olarak güçlü bir örgüt dururken, işçi ve emekçilerin bu partilerin varlıklarına bir anlam verememeleri de doğaldır. TKP ve TSİP de bu sorunun çözümünü yapamadıkları için 1977 seçimlerinde CHP'ye oy verilmesini istemişler; aynı seçimlerde kitlelere "demokrasi"den ötede birşeyler vadeden TİP ise bugün iyice gerileyerek diğer iki parti ile aynı konuma gelmiştir.

"Arş Yiğitler Vatan İmdadına"

TİP'in broşüründe "cephenin tabanının genişletilmesi için kırk yıllık Halk Partisini, tekeldışı burjuvazinin örgütü olarak görülmesi yetmemişe benziyor. Halk Partisine yapılan "ali-cenaplık", bir başka burjuva partisi için de gösteriliyor. "Cephelerde dincilerde bulunmalıdır" şablonculuğu ile İran olaylarının dinsel boyutlarının çok fazla abartılması üst üste çakışınca, ortaya yeni bir umut doğuyor : MSP. "Öte yandan, özellikle gene bu kesimlerin (esnaf, zanaatkar vb. O.K.) geçmişe özlemle bakan özellikleri nedeniyle, bir yandan dinci ideolojinin etki alanında oldukları, ama buna karşın özünde anti-empyrist, anti-tekelci nitelik taşıyan çıkışlar da yapabildikleri görülmektedir." (s. 69) Bir başka yerde, bu kesimlerin partisi olarak kimin görüldüğü açıklanıyor; "Aynı şekilde, dinci ideolojinin etkisi altında olan, halen tekelci ve tekelci olmayan kesimlere açık Milli Selamet Partisi..." (s. 78)

Burada TKP'nin meşhur, "bakkalı çakkalı" ulusal burjuvazi olarak görme yanlısının TİP'te yer almasını bir yana bırakmak gerek. Çünkü yapılan diğer sorumsuzluğun yanında, TİP'in "bakkalı çakkalı" anti-tekel burjuvazi olarak görme yanlışı solda sıfır kalıyor.

AP ve MHP ile birlikte Türkiye ilericilerine kan kusturan MC iktidarlarının ortağı MSP, "cephe aşkı" adına, tüm yaptıklarından bir anda aklanıyor. Artık TİP yöneticilerine göre MSP'nin MC dönemlerindeki tavrı değil, "cephenin tabanına katılması" sorunu gündeme getirilmeli. Eğer olanak varsa MSP'nin MC dönemlerindeki "kusurları" affedilmelidir. Ama bunun kolay bir iş olmadığını TİP yöneticileri iyi bildiklerinden, MSP için bir emniyet sübapı keşfediyorlar. Sicili demokrasi açısından "biraz şabieli", olduğundan, MSP'nin aklanması için artık bıkkınlık veren ve her kapıyı açan maymuncuk durumuna gelen "ikili yan tahlillerine" girişiliyor. Türkiye'de, haklarını vermek gerek, "ikili yan" tahlillerini TİP yöneticilerinden iyi yapan olmadığı için, bu kez de "alınlarının akıyla" sıyrılmasını biliyorlar. Hem de bu kez çok daha kolayca sıyrılıyorlar da, "ikili yan" tahlili yapabilenler için, MSP'nin "ikili yanını" bulmak. Adeta çocuk oyuncağı.

Bir tarafta tekelci kesimler, diğer tarafta tekelci olmayan kesimler, Bu tahlili yapabildikten sonra açılmayacak kapı kalmaz. Bir örnek; MC dönemleri söz konusu olduğunda, cevap hazır, "arkadaş, MSP'nin yönetimi o zaman, tekelci kesimin elinde tekleşmişti." Sıra cephe kurulmasına, kuyrukçuluğa geldiğinde, TİP yöneticilerinin cevabı yine hazır; "MSP'nin yönetimi şu sıralarda tekelci olmayan

kesimlerin elinde". Ve bu tahtaravallı oyunu sürer gider. Konumuz dışında ama, TİP yöneticilerinin AP ile MHP'nin de "ikili yanlarını" keşfetmeleri olasılığını artık ciddi ciddi düşünmek gerekli.

TİP yöneticilerinin ileride kurulacak CHP — MSP koalisyonunu "demokratik iktidar" olarak selamlamaları olasılığını gözden ırak tutmamak gerekli. Öyle ya, sosyalistler hükümette yer almasa bile, demokrasi cephesinin iki bileşeni iktidarda. "Varsın istim arkadan gelsin".

"Demokratik İktidar" Kurulunca

Daha önce de belirtildiği gibi, TİP'in broşüründe, **Emek ve Yürüyüş** dergileri reddediliyor. Bunun, sosyalist devrimi de reddetme anlamına geldiğini açıkladık. Ancak TİP yöneticileri, bu miras reddi konusunda, daha açık güvence vermenin gerekliliğini hissetmiş olmalıdır ki, broşürün belirli bölümlerinde "demokratik iktidar" hedefini daha açık bir biçimde belirtiyorlar. TİP'in oluşturmaya pek meraklı olduğu "cephe"nin hedefi demokratik iktidardır :

"Bugün emperyalizmin işbirlikçisi tekelleri sermayenin ve büyük toprak sahiplerinin elinden politik iktidarı alacak, emperyalizme bağımlılığa son verecek, tekellerin ekonomik gücünü kırıp sınırlayacak, devlet yapısında köklü düzenlemeler sağlayacak, işçilerin, emekçilerin, orta katmanların yaşam koşullarını geliştirecek olan bir demokratik iktidarı hedeflerken bunu yapıyoruz." (s : 62)

Bu alıntı, Sosyalist Devrim hedefinden vazgeçildiğinin en açık göstergelerinden biridir. Gerçekten de, "demokratik iktidar" ile "Sosyalist Devrim" birbirini dışlayan hedeflerdir. İkisi bir arada olamaz. Ya biri, ya öteki. Bunun dışında, zaman zaman broşürde yer alan "devrim sürecinin tekliği," "sosyalist devrimi gözden kaçırmayan" vb. gibi sözler, parti içi tepkileri dengelemeye yönelik kıvırtmalardır yalnızca. TKP de UDD derken "devrim sürecinin tekliği" diyor "Temel hedef olan sosyalizmi unutmadan" diyor. Bunları "demokratik halk iktidarı" diyen TSİP de söylüyor. Stratejik olarak Sosyalist İktidar'dan öncesine bir "demokratik" iktidar ve devrim aşaması koyduktan sonra istenildiği kadar "sosyalizm" densin, istenildiği kadar "Sosyalist Devrim" unutmamak için" parmaklara ip bağlansın, sonuç değişmeyecektir.

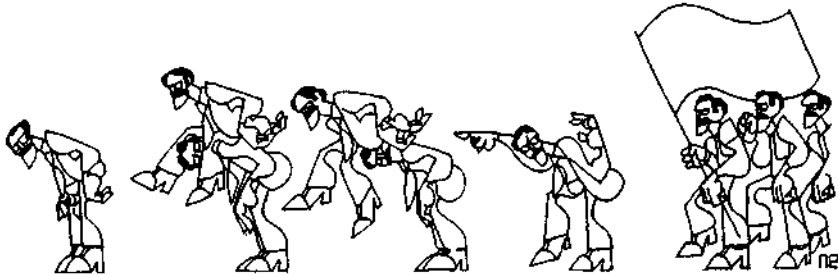
Sosyalist Devrim'in reddinin bir başka göstergesi de "cephe" olgusudur. Bir hareket ya da parti aynı anda nasıl hem "sosyalist devrim" hem de "demokratik iktidar" diyemezse, aynı şekilde hem "cephe" hem de "sosyalist devrim" diyemez.

Sosyalist Devrim, ancak işçi köylü ittifakına dayanan, küçük

burjuvazinin dışında hiçbir burjuva kesiminin örgütsel olarak yer almadığı ortak mücadele sonucunda gerçekleşir. Aralarında "tekeli olmayan" burjuva kesimlerinin de yer alacağı iddia edilen. temel özelliği "anti-faşist savunma" olan cephe ile sosyalist iktidar hedefi bağdaşmaz olgulardır.

Tekel dışı burjuvazi ile tekeller arasındaki çelişki, hele hele günümüz Türkiye'sinde kesinlikle uzlaşmaz değildir. Bugüne dek dünyada hiç bir burjuva kesimi "benim tekellerle çelişkim var, o halde onlara bir ders vermek için işçi sınıfı ile birlik olup sosyalizmi kurayım da bu tekeller dünyanın kaç bucak olduğunu görsünler" dememiştir.

TİP'in Sosyalist Devrimi reddettiğinin en önemli ve son göstergesi broşürün 54. sayfasında yer alıyor. TİP burada, olabildiğince açık bir biçimde aşamayı öngörüyor. "Partimiz öte yandan, 'sosyalist devrimden önce işbirlikçi tekeli büyük sermayenin ve toprak sahiplerinin siyasal gücünün kırılması sonucu gerçekleşecek, fakat henüz sosyalist bir nitelik taşımayan' bir iktidar olasılığını reddetmemektedir. 'Geçici' ve devrimci bir karakter taşıyacak ve sosyalist devrime geçişin bir ilk **evresi** (abc) haline dönüştürülebilecek bu olasılığın... "diyor ve aynı minval üzere sürüp gidiyor. Dünyanın her yerinde, aşamaları savunanların öngördüğü geçiş modeli, aynen TİP'in söylediği gibidir." "Sosyalist bir nitelik taşımayan", "tekellerin, büyük toprak sahiplerinin siyasal gücünü kıran" bir iktidar, sosyalist devrimin önüne konulan aşamanın evrensel formülasyonudur. Fazla uzağa gitmeye gerek yok. Türkiye'de aşamalı geçişi öngörenlerin programlarına bakılabilir. Aynen TİP'in öngördüğü "evreyi" öneriyorlar. Acık açık savunuyorlar. ve "aşamalı geçiş iyidir" diyorlar. TİP işe açık açık savunmaya başladığı aşama-

(Yürüyüş'ten "Aşamacılıkta Aşama")

ya, "evre" diyor. Yani TİP'le TKP ve TSİP'in tek farkı, önerdikleri geçişin adının değişik olması. Eğer TİP yöneticileri, aşamaya, "aşa-

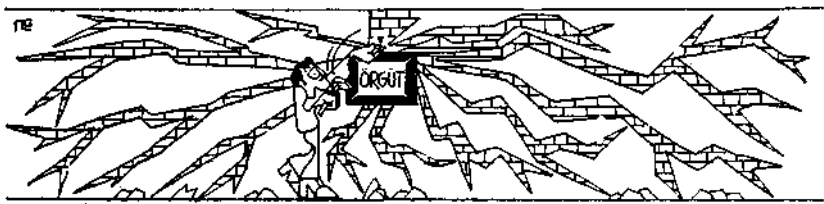
ma" demekten bu kadar korkuyorlarsa, "evre" desinler. "Aşamacılıkta aşamanın" yeni bir aşaması da böylece gerçekleşmiş olur.

TİP yöneticileri, gerileme ve miras reddini kıvırmadan ve açık açık yapsalardı, belki bu konular üzerinde durmaya hiç gerek kalmazdı. Ama TİP yönetimine ve broşürüne egemen olan düşünce, aynı anda hem kara deyip, öte yandan da ak deme çabalarıdır. TİP yöneticilerinin iflah olmaz özelliği haline gelen bu yöntem üzerinde, son olarak birkaç söz söylemek istiyoruz.

Otopsi Masasında

"Omurgasız aydın" sözü, Türkiye sol hareketinde pek çok kullanılır. Gerçekten de zaman zaman, kendini en "katı" işçi sınıfı devrimcisi olarak tanıtmak isteyenler için, "aydın" olmakla "omurgasızlık" hep birlikte giden özelliklerdir.

Türkiye İşçi Partisi'nde olup bitenlerden sonra, Türkiye sol hareketinin, pek meraklı olduğu bu özdeşliğe yeniden eğilmesi gerekli olacaktır. Çünkü, TİP deneyimi, "İşçi kökenli" olmakla "omurgasız" olmanın kimi durumlarda nasıl kaynaşabildiğini en açık bir biçimde sergilemektedir. Bir başka deyişle, TİP deneyimi sayesinde, 1961 öncesine damgasını vuran "omurgasız aydın" çözümlemesini, bütünlemek için omurgasız aydın artık "İşçi kökenli omurgasız parti yöneticisi" değerlendirmesi gerekmektedir. Özetle, TİP deneyimi, ideolojisizliğin, insanları ve bir örgütü nereye götürebileceğini açık açık göstermektedir.

(Yürüyüş'ten "Örgüte İnanmak")

1975 yılında yeniden kurulan TİP, iki özelliği ile dikkati çekiyordu. Birincisi, aralarında işçi kökenlilerin ağır bastığı çok dar bir kadronun, 12 Mart dönemini ayakta kalarak atlatabilmesidir. İkinci özellik ise, darlığına karşın, partinin kurulması ile birlikte, bu kadronun, Türkiye'de sola yatkın aydın, bilim adamı, yüksek bürokrat, sendikacı, sanatçı vb. gibi etkili kesimler üzerinde ciddi bir saygınlık kazanabilmesidir. 1975 yılında kurulduğunda, TİP'in birinci özelliğinden kaynaklanan eksiklikler, ikinci özelliğin yarattığı olanaklarla örtülebilmıştır. Ve gerçekten de 1975-78 döneminde TİP, CHP

şartlanmasının tüm ağırlığına karşın, yine de önemli bir çevrede etkinliğini koruyabilmiştir.

Bugün otopsi masasına yatan TİP ise, iki yıl içinde yaptığı akıl almaz işler sonucunda ikinci özelliğini bütünü ile yitirmiştir. Buna karşılık, 12 Mart döneminden çıkarken elinde bulunan 15-20 kişilik dar çekirdeği, profesyonellik-kariyerizm-bağımlılık üçgeni aracılığıyla 100 civarına ulaştırabilmiştir. Şimdi TİP, bu "genişlemiş" çekirdeği ile diğer örgütlerle oturduğu pazarlık masasından "asgari zararlarla kurtulma" hesapları yapmaktadır. Bunun broşürdeki resmi adı ise "asgari kan kaybı"dır.

Gerçekten de TİP'in, bu pazarlık masasından asgari zararlarla kalmak dışında hiçbir almasıgı kalmamıştır. Çünkü partinin, kendi başına, bağımsız biçimde ve yine kendi kadroları aracılığıyla gelişebilme yolları bütünü ile tıkanmıştır. Parti'nin dışı açılıp genişlemesinde, parti binasını açıp aidat toplayan üyeler yeterli değildir. İşçi sınıfı partilerinin gelişmelerinde, çekirdek militan kadroların yanında, toplumun her kesiminde etkili olabilen önder unsurlar da (doğrudan parti üyeleri olmasalar bile) büyük önem taşır. TİP, bunları bütünü ile yitirmiştir. Elde kalan küçük bir kesimin ise, çevrelerinde en küçük bir saygınlık ve etkinlikleri kalmamıştır. "Militan" olabilecek genişlemiş çekirdek kadro ise, partinin bu gerilemesi sonucunda, yalnızca partiyi açık tutmaya, aidat almaya, insanları sorguya çekmeye yarayan, bu yönleri ile de kaçınılmaz bir "ahlaki çöküntü" içine giren parti memurları haline dönüşmüştür. Kurtulmaları olanagı da yoktur.

Değindiğimiz gibi, böyle bir partinin, gerçekten de kendi başına bağımsız gelişip güçlenme yolları tıkalıdır. Bunu, TİP yöneticileri de görüyor olmalıdırlar. Onun için, yapılacak tek iş "asgari kan kaybı" ile birtakım yerlere kapağı otatabilmektir. Ancak parti memurları dışındaki üye ve sempatizanlarını, 1971 öncesi MDD'ciliğinin savurduğundan daha beter biçimde savuracak olan TİP'in, böyle bir kuruluş için elinde gerekli olanaklar bulunmakta mıdır?

TİP'in pazarlık masasındaki rakiplerinin, aptal olduklarını sanmıyoruz. TİP'in içine düştüğü durumun, onlar da bilincindedirler. Kısacası, "yağma yok" diyeceklerdir TİP'e. Bu durumda, Türkiye İşçi Partisi, "birleştik birleşiyoruz" umudu ile "biz işçi sınıfı partisiyiz" zorlaması arasında bocalayıp duracak, üyeler ve sempatizanlar da savrulma sürecinin tam göbeğine itileceklerdir.

Pazarlık masalarından kalkıp otopsi masasına yatan TİP'in son açmazı da budur.

DEĞİŞEN KOŞULLARIN VARLIĞINDA SOSYALİST DEVRİM

Kemal OKUYAN

Sosyalist devrim, işçi sınıfı iktidarını sağlayan, bir toplumun gelişimindeki son devrim aşaması, Neresinden bakılırsa bakılsın, çok soylu bir gerçek, Dünyanın gidişini kavramış olmanın ölçütü, bu gerçeği kavramak dersek, doğru deriz. Ve dünyanın gidişine saygılı olmanın ölçütünün de bu gerçeğe saygı duymak olduğunu söyleyebiliriz. Buradan yola çıkarsak, Türkiye’de bu “gidişe” fazla saygısızlık edildiğini söylemek gerekir. Buna son vermek görevi, hepimizi bekliyor. Bu görevi başarmanın koşulu, “sosyalist devrim” gerçeğinin tahlilinde bilimselliğe varmaktır. Yöntem olarak, “demokratik devrim-sosyalist devrim” tartışması, şu anda yanlış bir çizgidedir. Bu tartışmada bütünselliği yakalamak gerekir. Bu yapılmadı mı, o bütünden koparılan bir parça, ama belki ön sıradan özellikler taşıyan parça üzerinde “derinlemesine” araştırmalar yapılır. Söz konusu “derinlemesine” araştırmalar artık izlenemeyecek kadar anlamsız, kısır bir duruma gelmiştir.

Bir bütünü göremeyip, en verimsiz köşesinde “derinliğe” dalmak, o bütünlükten kaçmaktır. Devrim sorununun tek ve verimsiz yanına takılanlar, bu sorundan kaçmaktadırlar. Kısaca, binlerce sayfa dolduran “demokratik devrim” araştırmaları, sosyalist devrimden kaçışın araştırmalarıdır.

Sosyalist devrim teorisi, her ülkenin ekonomik-sosyal gelişimini, ülkenin güçler dengesini ve dünya güçler dengesini kapsayan çok yönlü bir teodir. Bu teodinin etkinliği sürekli gelişecektir. Ne var ki, bu gelişmede bir dönemecin veya sıçramanın zorunluluğu, yukarıda da anlatmağa çalıştığımız durum nedeniyle, iyice ortaya çıkmıştır. Bu sıçrama için gerekli olan “birikim”in oluşturulma süreci Afganistan’ın tekrar gündeme gelmesi, yeni açılımların gözler önüne serilmesi ve Türkiye’de “demokratik devrimciliğin” tikanıklığının büyük boyutlara ulaşması nedeniyle hız kazanmıştır. Bu

sürece en önemli ve kalıcı katkısı sosyalistler yapacaklardır. Ancak bir takım koşullar ile.

Görevimiz, yapılan tartışma ve çalışmaları "Türkiye'de kapitalizmin gelişip gelişmediği" gibi anlamsız bir noktadan uzaklaştırmak olmalıdır. Geçmiş dönemde sosyalist devrim savunulurken yalnızca "Türkiye'nin kapitalistleşmesinin" veri olarak alınmasının vitaminsiz meyvelerini bugün topluyoruz.

Çağımız, kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı olarak niteleniyor. Böylesi heyecanlı ve coşku verici bir çağda, çalışmaları böylesine verimsiz bir alana sıkıştırmak, teoride ve yaratıcılıkta geri kalmışlığın önemli bir göstergesidir. Tüm bunları derken, Türkiye'de kapitalistleşmenin ulaştığı boyutların önemini küçümsemiyoruz. Küçümsemediği de kuşkusuz kanıtlanmaktadır. Ancak çağımızdaki gelişmeleri daha bütünsel bir şekilde incelemek sorumluluğunu duyuyoruz.

Etiyopya'ya dünyanın en geri ülkelerinden biri deniyor. Ve ardından "sosyalist" deniyor. Neden diye soruyor musunuz? Sorulmadığı açık olduğundan devam etmemiz gerekiyor. 1978 Nisan'ında iktidara gelen ADHP yöneticileri "devrimin sosyalist görevlerinden" söz ediyorlar. Neden diye soruyor musunuz? Sorulmadığı belli. Sosyalist önder. Stalin, daha 1924'de sosyalist devrimin ön koşullarının tüm dünya için olgunlaştığını söylüyor. Nedenini soruyor musunuz?

Türkiye'de bu soruları düşünenler, yanıtlarını da ortaya koyuyorlar : "Sosyalist İktidar perspektifi".

Sosyalist Devrimin Genel İnkârcılığı

"Dünya sosyalizme gidiyor" sözü, içi boş olmayan, bizim de tüm coşku ve inancımızı sağladığımız bir gerçeği somutluyor. Evet dünya sosyalizme gidiyor. Peki, Türkiye sol hareketi nereye gidiyor? Kuşkusuz iyi yerlere gidecek. Ancak önemli bir atılım gerekiyor. Çünkü bugünkü durumuyla gidebileceği yerler belli. Bu yerlerin ne olduğu değil, ne olmadığı sorun. Bugünkü durumuyla Türkiye sol hareketi sosyalizme gidemez. MDD'den isim türetmeleri bunun belirtisi değil mi? "Nasıl bir MDD" tartışmalarında, karşılıklı yapılan "siz sosyalist devrimi savunuyorsunuz" suçlamaları ve "tanrı korusun" savunmaları sosyalist devrimden kaçışın örnekleri değil mi? Sayfalar dolusu "feodal kırıntı", "işbirlikçilerin oranı", "makarnacı ve sabuncuların kâr durumu" hesaplamaları bir koşullanmanın ürünü değil mi? Sosyalist devrimi savunanlara Rönenasans çağı suçlularını izler gibi bakıp "vah vah" demek, birşeylerin göstergesi

değil mi? Bu saçmalıkları aşmadıktan sonra, önünde bir yığın sorun bulunan Türkiye sosyalist hareketi hiçbir yere gidemez.

Türkiye sol hareketinin bütününde dünyanın gidişini değerlendirememeye zaafı çok ciddi boyutlara ulaşmış durumda. Türkiye’de, dünya sosyalist sistemine trene bakar gibi bakılıyor. Ve bu trene binen yeni yoldaşlara mendil sallamak marifet sanılıyor. Hiçkimse- nin trene atlamak gibi bir sorunu yok. Trene atlamak için gerekli olan bilet, üzerinde “sosyalist devrim” damgası taşıdığından rağbet görmüyor. İlle de demokratik devrim. Yani yoldaşlık istasyonda bitiyor. Hep aynı kaygı : Aşamayı görememek Troçkizme gider...

“Sosyalist devrim” gibi bir yüce gerçek Troçkizme teslim edilerek, Troçkizme düşmekten daha büyük bir günah işleniyor. Öncelikle bu konu üzerinde durmak gerek.

Bir kere, troçkizmin günahı kesinlikle sosyalist devrimi savunmak değildir. Troçki yaşadığı yıllarda güçler dengesini hiç kavrayamadığından sapma içerisine düştü. Troçkizm de, hızla anti-sovyetizme dönüşen bu mantığın sistemleşmesi ile oluşan bir akım oldu. Lenin’in sosyalist devrimden önce bir burjuva demokratik devrimi ısrarla istemesinin en büyük nedeni, güçler dengesinin sosyalist devrim için olgunlaşmamış olmasıdır. Bu güçler dengesi, dünya genelinin durumunu, sosyalizmin henüz bir ülkede kanıtlanmamış olmasını Rusya’nın gelişkinlik düzeyini, iktidar sorununu, **Rus proletaryasının örgütlülük durumunu** ve sınıf bilincinin yükselmesini kapsayan bir dengedir. Lenin, bu güçler dengesinin henüz sosyalist devrim için olgunlaşmamış olduğunun bilinciyle burjuva devrim “aşamasını” savunuyordu.

Türkiye’de çok verilen bir örnek vardır. Lenin, demokratik devrimi savunurken, iki çöp yığınının sözeder. Ve elde bulunan tek bir **el arabası** ile ilk önce bir yığını, sonra da diğer yığını kaldıracakız der. Bu örnek çok açık. Lenin güçler dengesini çok iyi kavrayarak olanaksızlığı görüyor. Olanaksızlık, o koşullarda sosyalist iktidarın kurulmasında. Elde bulunan “el arabası” o güce sahip değil. Troçki, bu durumu kavramayı beceremiyor. Yoksa, şubat 17 ile ekim 17 arasında ekonomik alt yapı açısından Rusya önemli bir **niteliksel** değişme göstermedi. Ağırlık, ülkenin siyasal iktidar yapısında ve **güçler dengesinde** gerçekleşen değişikliklerdeydi.

Troçki, güçler dengesini hiçbir zaman değerlendiremediğinden yanlışlarını sistematikleştirdi. Köylülüğün gücünü küçümsedi, sosyalist iktidarın gücünü küçümsedi, SSCB’nin yaşama olanağını küçümsedi. Sosyalizme, sosyalist mücadeleye inancını yitirdi.

Troçki, SSCB'nin yaşamasına olan inancı yitirdiğinden, yalnızca orada durmadı, anti-sovyetizme düştü. Şimdi, biçimi değişik olsa da aynı inançsızlığı gösterenlerin günahları da az değil. Günümüzde sosyalistler güçler dengesinin "doğrudan yana" olduğunu görüyorlar. Ancak, sosyalizme inançsızlar, bu nimeti görmemekte ısrar ediyorlar. Bunlar nedeniyle de, SSCB ve diğer sosyalist ülkeler, bazı ülkelerdeki **sınıfsal-politik güç dengesine** pek güvenmiyorlar. Bu nedenle hâlâ 50-60 yıl öncesinin koşullarına göre mücadele edenlere karşı çok duyarlı davranıyorlar. Zaman zaman bu duyarlılık, teoride Marksizmin-Leninizmin sınırlarının zorlanmasına kadar varmaktadır.

Ne var ki sorun bu kadar basit olsaydı, ya da sorunu bu kadar basit görseydik, daha değişik sonuçlara varabilirdik. Ama sorun bu kadar basit değil. Sosyalist ülkeler teorisyenleri, kapitalist ülkelerdeki politik yapıyı değerlendirirken, sosyalist hareketin demokratik hareketle büyük ölçüde sarmaş dolaş olmasını, bağımsızlığını henüz kanıtlayamamasını dikkate almaktadırlar. Ve bu durum nedeniyle, bu ülkeler üzerine geliştirilen düşüncelerde **gene güçler dengesini**, yani sosyalist hareketin toplumdaki etkinliğini çok önemsemektedirler. Kısacası o ülke sosyalistlerinin kopamadıkları diğer politik hareketlere, sosyalist sistem teorisyenleri de "belirli işlevler" yüklemektedir.

Ancak diğer bir yandan, iktidara yönelmeyi bilen ve bu sorunu duyan partilere sosyalist sistemin bakış açısını da görmek gerekir. Sosyalist sistem Vietnam'da, Angola'da, Afganistan'da... bu bakış açısının niteliğini ortaya koymuştur. Diyeceğimiz şu : Sosyalist sistem teorisyenleri, sosyalist devrim gerçeğini 1917 Ekim devriminin tekeline bırakmamışlardır. Ve iktidara yönelen hareketlere ellerinden gelen katkıyı yapmaktadırlar. Bu önemsiz gibi gözükken konu. Türkiye'de birçok kişinin kafasını kurcalamaktadır. Buna da bir son vermek gerekmektedir.

Yukarıda, sosyalist sistemin belirli ülkelerinin, politik-sınıfsal güç dengelerine güvenmediklerini söylemiştik. Sosyalist sistemin tek tek ülkelerde gündemde olan iktidarların niteliğini belirlemeye çalışırken, işçi sınıfının örgütlenme derecesine, onun mücadele biçimlerine, bağlaşıklarının sağlamlığına, o ülkedeki ve dünyadaki güçlerin durumuna ve oranına çok önem vermektedir. Burada sıralanan koşullar, büyük ölçüde, ülkenin öznel etkenlerini oluşturmaktadır. Sosyalist sistem, aynı ülkede, bu etkenlere göre değişik stratejiler çizme gereksinimini duymuştur. Bu değişiklik stratejiler, değişik iktidar olanakları üzerinde durulmasına kadar varmıştır ve

bu işin bir yanı (özellikle geri kalmış sömürgelerde) doğrudur. Ama sosyalist sistemi, Türkiye’de başka iktidar olasılıkları aramaya itecek ya da iten nedenleri “sosyalizm” adına yaratmaya kimsenin hakkı olmasa gerekir.

Bugün Türkiye’de, sosyalist devrimin tüm dünya için inkâr edildiği gerçeği var. Düşünün bir kere, Sosyalistlik adına, sosyalist devrimi inkâr, Sosyalistler olarak Stalin’in “Eskiden ayrı ayrı ülkelerde ya da daha doğrusu, gelişmiş şu ya da bu ülkede, **proleterya devrimi** için nesnel koşulların varlığından ya da yokluğundan söz etmek âdeti. Şimdi bu görüş artık yetersizdir. Şimdi devrim için, nesnel koşulların, dünya emperyalist ekonomi **sisteminin tümünde** eksiksiz bir bütün olarak bulunup bulunmadığından söz etmek gerekir; çünkü sistem, tümü ile, devrim için olgunlaşmış ise, ya da daha doğrusu **olgunlaştığı için**, bu sistemin içinde sanayi yönünden yeter derecede gelişmemiş bazı ülkelerin bulunması, devrim için aşılmaz bir engel **olamaz.”** (1) (abc) diye vurguladığı gerçeklerden harekete ve bu koşulların daha da olgunlaştığının bilincinde olarak bu anlayışa, yani sosyalist devrim inkârcılığına karşı mücadele etmek zorundayız. Ve bu yolda, feodalizmin egemen olduğu bir ülkede **sosyalist** görevler üstlenen ADHP iktidarını saygıyla selamlıyoruz.

Afganistan Neyi Gösteriyor?

Dünya 1980’e hızlı bir nabızla girmiş oldu. Kuşkusuz buna en büyük neden Afganistan’dan geldi. Ancak yükselen nabız, değerlendirmeye ve yorum gereksinmesini ortaya çıkarınca, Türkiye’de işler her zaman olduğu gibi bir garip işlemeye başladı. Önce “sovyetik” geçinen cephede bir suskunluk, ama kısa süren bir suskunluk ortaya çıktı. Ardından zafer çıgıllıkları. Diğer yanda ise gene suskunluk egemen olmasına karşın, bazıları anlaşılmaz ve aşırı saldırganlık örnekleri gösterdiler. Örneğin birisi “sosyalistliğimden utanıyorum” diyerek, aklınca Afganistan’daki gelişmelerin ne kadar hüznü verici olduğunu vurgulamış oldu. Ancak anlaşılmayan nokta, “sosyalist olmayan bir ülkenin, gene sosyalist olmayan bir ülkeye müdahalesinin” neden bazılarının “sosyalistliklerine” dokunduğudur! Biz de böylesi kolay ve ucuz yorumlardan utanmadığımızı söyleyerek, Afganistan devrimi üzerine gerek 1978’de, gerekse tekrar gündeme gelmesiyle 1980’de, temeli sağlam bir değerlendirmenin yapılmadığını belirtmek istiyoruz.

Afganistan’daki gelişmeler, devrim sürecinde bazı tikanıklıkların ve karşı-devrimin ezilmesine yöneliktir. Ve kuşkusuz başarı ile bitecektir. Bu başarı yalnızca Afganistan özelinde değil, yeni de-

gerlendirmeler sürecini hızlandıracığından, tüm dünya sosyalist hareketi için de geçerli olacaktır. Şimdi kısaca bu devrimi açmak gerekiyor.

Önce, Afganistan için "tartışılmaz" olan verileri ortaya dökelim.

1 — Afganistan feodal bir ülke olmasına ve halkın yüzde doksanı tarımla uğraşmasına karşın, toprakları tarıma çok elverişsiz olan doğal koşullara sahip durumda. Bu nedenle tarımla uğraşan halkın önemli bir kesimi toplu yaşamak zorunda. Bu da, kolektif bilincin yerleşme sürecine önemli bir katkıda bulunmuştur.

2 — Ülkenin 1917'den sonraki tarihinde SSCB'nin etkisi çok büyüktür. 1919 bağımsızlık savaşından sonra yeni Afganistan devletini tanıyan ilk ülke olan SSCB, Afganistan'a ekonomik-sosyal alanlarda bir hayli yardım yapmıştır. Yani, bugünkü sosyalist dayanışmanın tohumlarının yarım yüzyılı aşkın bir süre önce başka bir nitelikte de olsa atıldığını söylemek doğru olur.

3 — Ülke siyasi bağımsızlığını, emperyalizm çağında, ama **feodallerin bir kesiminin öncülüğünde** kazanmıştır. Bunda gene SSCB'nin, Ekim devriminin büyük etkisi vardır.

4 — Afganistan egemen güçleri her türlü demokratik hareket karşısında daha az manevra olanağı bulduğundan, hep baskısı-terörücü yönetimlere eğilim göstermektedir.

5 — Ülkenin ne olursa olsun sömürücü bir düzende **kesinlikle** geri kalmışlıktan kurtulma olanağı yoktur. Burada eşitsiz gelişme yasasının Afganistan'ı başka birçok ülke gibi gelişmemeye mahkûm ettiğini görüyoruz.

6 — Ülkede burjuva demokratik ideoloji etkinliğe sahip değil. Bunun nedeni ayrı bir inceleme konusu, ancak işin bir yanının (kesinlikle belirleyici değil) 4. madde olduğu bir gerçek.

7 — SSCB'nin bölgedeki varlığı ile sosyalist ideoloji toplum içerisinde önemli bir yer ediniyor. Bunda kuşkusuz ordudaki subayların büyük bir kesiminin Sovyetler Birliği'nde eğitim görmeleri etken oluyor. Ve bu anlamda, (çağımızın da koşullarına uygun olarak) üretim ilişkilerinin geri kalmışlığı ile bu ideolojinin varlığı çok önemli bir çelişki ve çatışma kaynağı oluşturuyor. Afganistan'ın iç dinamiğinde en önemli lokomotif bu çelişkidir.

Daha da sayabiliriz. Bu veriler bilimsel bir anlayışla bir bütün haline getirildiğinde Afganistan devriminin niteliği ortaya çıkmaktadır. Bu niteliği hiç kimse Babrak Karmal'ın "ulusal demokratik cephe" çağrısına dayanarak belirlemeye çalışmasın. Bu tür çabalara yanıt, Sosyalist İktidar'ın 4. sayısında "Aşamacılığın Karşısında Bul-

garistan Sosyalist Devrimi" tarafından verildi. Afganistan, özellikle SSCB'nin askeri yardımıyla bulunduğu günlerden sonra dünya emperyalist güçleri tarafından adeta "topa tutuldu." ADHP yöneticileri, bu saldırıları karşı kendilerini savunmak için, yeni yönetimin demokratik yanını ön plana çıkartmak gereksinimi duymaktadır. Ayrıca işçi sınıfının nicel yetersizliği iktidarın daha geniş bir tabanı tarafsızlaştırmak için girişimlerde bulunmasını gerektirmektedir. Özellikle ülkede önemli bir etkinliğe sahip dini çevrelerin topyekün emperyalist güçlerle bütünleşmesi engellenmelidir. Babrak Karmal'ın açıklamaları bu çerçevede değerlendirilmelidir, (Konuyla doğrudan ilişkisi olmasa bile şunu belirtmekte yarar var. Artık, geri kalmış Afrika ülkeleri için bile, ulusal demokratik güçler kavramı içerisine -ulusal burjuvazi- büyük ölçüde konmamaktadır. Bu terim daha çok politik anlamda, sosyalist olmayan ilerici, demokrat ideolojiler için kullanılmaktadır .Bkz. Sosyalizm : Teori ve Pratik, 1980, no : 2 s. 105)

Ulusal demokratik cephe çağrılarına kısaca değindikten sonra, devrimin niteliği konusunda önemli açıklıklar getirebilecek bir açıklamaya dikkat etmek gerekiyor. ADHP yöneticileri şöyle diyorlar : "Sonuçta parti siyasal iktidarı ele geçirdi ve işçi sınıfının hükümeti aracılığıyla, sosyalist topluma özgü ilerici ilişkiler düzenini kurmak için eski üretim ilişkilerini tasfiye etti." (3) Aynen böyle deniyor.

Afganistan'da demokratik devrim niteliğinde gözüken bu gelişmeler hızla sosyalist devrimin özelliklerini almaya başlamıştır. Ve bu yolda, Afganistan işçi sınıfının yetersizliği sosyalist sistem tarafından doldurulmaktadır. Bu büyük desteği alan ADHP, yönetime geldiğinde "eski devlet mekanizmasının parçalanmasını" görev ediniyor. Yerine konacak "devlet"e de sosyalist diyor. Sosyalist görevler üstlenebilecek bir demokratik devrim olamayacağına göre, acaba bu, birçok burjuva demokratik görev üstlenen bir sosyalist devrim mi?

Diğer bir yandan, bu devrimin belirleyici yanı nedir, sorusunu sormak gerekmektedir. Afganistan devriminin belirleyici yanı, ulusal ve anti-emperyalist özellik de taşır. Bu gerçekler varken "ulusal" diye kestirip atmak çok büyük bir yanıltır. Şu anda Afganistan'da iktidarda, hızla güçlenen bir işçi sınıfı partisi vardır ve yanında hiçbir politik ortağı yoktur. Bu parti de sosyalist olmanın özelliklerini uygulamaktadır. Bu konuda ortaya çıkan aksaklıklar SSCB'nin ,emperyalist güçlerin tezgâhladıklarına müdahalesiyle başlayan zaman sürecinde çözülme aşamasına girmiştir. Bunları değerlendirmek gerek.

Bir başka nokta da, "ordunun bu işlere fazla bulaşmasına" bakıp, devrime "cunta" veya "askeri darbe" gibi sevimsiz sıfatların yakıştırılmasıdır. ADHP, iktidar mücadelesi yolunda 1965'te kurulduğundan bu yana hızla gelişen bir sorumluluğa sahip olduğunu kanıtlamıştır. Hiç kuşku yok ki, bu duruma ADHP'nin kuruluşunu sağlayan koşulların katkısı çok büyüktür. Ancak ADHP kurulduktan sonra, iktidar sorununu hep duymuştur. İşçi sınıfı partileri, eğer iktidar sorununu duyuyorlarsa, daha bugünden devlet mekanizması içerisinde belli bir güç elde etmek zorundadırlar. Bu her açıdan bir zorunluluktur. Ancak bu yapılacağına, bazı partiler, burjuva devlet mekanizmasından medet umma yanılgısına düşmüşlerdir. Devlet mekanizmasında güç kazanmak ile ondan medet umma arasında büyük farklar vardır. Sosyalistlerin devlet mekanizması içerisinde belirli bir güce sahip olmaları, o mekanizmanın niteliğini **kesinlikle** değiştirmez. Ama böyle bir güce sahip olmayan bir işçi sınıfın partisi de **kesinlikle** devrim yapamaz. Çünkü, o, sözkonusu devlet mekanizmasını parçalayacak güce ve beceriye sahip olamaz. Bu bilimsel gerçekleri kavrayan ADHP, ordu ve diğer devlet kurumlarında sağlam bir örgütlenme gerçekleştirerek başarıya ulaşmıştır.

Özetlersek, Afganistan devrimi şunu gösteriyor : Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır, ancak altı çizilmesi gereken **sosyalizme geçiş çağı** olmasıdır. Biz de bunun altını çiziyoruz. Ve artık yararsız devrimlere isim bulma tartışmalarının bırakıp, "iktidar" sorununun ne olduğunu incelenmesini diliyoruz.

Güzelleşen Koşullarda Sosyalist Devrim

Emperyalist savaş sonuncunda oluşan sosyalist sistemin, bugün "yaşamak" gibi bir sorunu yoktur. Sosyalizmin güçlülüğü, sevini-
lim ki, böyle bir sorunu ortadan kaldırmıştır. Bugünkü mücadelemizde temel hareket noktamız, iktidar sorunudur. Dünya sosyalist sistemi-
ne katkı, iktidardan geçecektir. 2. Savaştan bu yana dünya emperyalist sistemi **genelde** savunmadadır. geri çekilmektedir. Koşullar ilk sosyalist ülkenin kuruluş yıllarındakinin tersine dönmüştür. Artık emperyalizm tek tek ülkelerdeki varlığından hergün dozajı artan bir kuşku duymaktadır. Ne var ki, tüm bunlara karşın, hâlâ eski koşulların mücadele yöntemleri sürdürülmektedir. Bu yöntemler kesinlikle terkedilmelidir. Terkedilmesi için, sosyalist devrim teorisinin de, yeni ve güzelleşen koşullara ayak uydurması zorunludur.

Lenin, son yapıtlarında, değişmekte olan koşullara göre sosyalist devrim teorisinin de geliştirilmesi görevinin III. Enternasyonal'in temel görevlerinden olduğunu vurguluyordu. Uluslararası düzey-

de yürütülen bu çalışmalar araya giren II. Dünya savaşı öncesinde ve gelişiminde kaçınılmaz aksaklıklara uğradı. Ama savaştan, sosyalizm gelişerek çıktı. Daha sonraki yıllarda K. Kore, Küba, Vietnam gibi ülkeler, sosyalist sistemin de büyük yardımlarıyla zafere ulaştılar. En son olarak Afganistan bu çemberi yarıdı. Ve bugün bu koşullarda "değişen dünya, daha da güzel bir dünya olacaktır" diye biliyoruz. Değişen dünyaya katkıda bulunmak bizi bekliyor. Ve çevremize bakıyoruz, bu katkıyı yapanlar hangi koşullarda bunu gerçekleştirmiş diye. Artık feodal bir ülkede sosyalizme geçiş için devrim yapılıyor.

Kuşkusuz bunun ilk örneklerini, birçok konuda "ilk" damgasını kazanan Ekim 17 Devrimi veriyor. Diğer halkların işçi sınıfının büyük gücü ile, bugünkü Afganistan'dan fazla bir farkı olmayan bölgelerde de halklar sosyalist bir yönetime kavuşuyorlar. Lenin'in deyiimiyle "sovyet iktidarı sadece büyük kentlere ve fabrika bölgelerine girmekle kalmıyor, bütün ücra köşeleri de kapsıyor." Bugün hiçbir babayiğit çıkıp da, "Hayır. Örneğin Ukrayna'da kurulan iktidar sosyalist değil, demokratikti." diyemiyor. Orada da başka bir halkın işçi sınıfının, bir başka halkın işçi sınıfının boşluğunu doldurması söz konusudur. Aynı şey Moğolistan'da da geçerlidir.

Geçerlidir çünkü, "Sosyalizme geçişte kapitalist aşamanın atlanması için ön koşullar ortaya çıkmıştır. Kapitalist gelişimin bu alternatifi, sosyalist ülkelerdeki işçi sınıfı ile gelişmekte olan ülkeler artık bir siyasal gerçeklik olmuştur." (3) Ve şu anda sosyalist sisteki köylülük arasındaki bağların güçlendirilme olanağı sayesinde tem bu konuda çok fazla olanağa sahiptir.

Dünya sosyalist sistemine saygısı veya inancı olmayanlar için bu gerçeklerin pek bir değeri olmayabilir. Bu değer onlara ilk önce sosyalist sistemin değeri vurgulanarak anlatılacaktır. Ancak görünüşte dünya sosyalist sistemine saygı duyanların bu gerçekleri görememeleri çok yazık değil mi? Hâlâ feodal kırıntılardan, oranlardan ahkâm kesmek ayıp olmuyor mu? Ve bu durum şu güzel değerlendirmeyi haklı çıkarmıyor mu? "SSCB ve Sosyalist Sistem'e görünüşte beslenen dostluğun temelinde ise sosyalist iktidardan umudunu kesenlerin, bu iktidarı gerçekleştirenler karşısında duyduğu eziklik ve aşağılık kompleksi yatmaktadır." (4) Yoksa, yukarıda sözünü ettiğimiz gerçeklerin bilincinde olarak görevlerini olduğu gibi sosyalist sisteme mi yüklüyorlar? Her ikisi de aynı şey. Her ikisi de inançsızlık. Ama işin öbür yanına da değinmek gerekte. Sosyalistler "...hiçbir zaman iki toplumsal sistem arasındaki rekabetin

kapitalist ölkelerde otomatik olarak devrimlere neden olacağını düşünmezler. Ekonomik rekabet dünyadaki güçler dengesini sosyalizmden yana değiştirir. Kapitalizm, her kapitalist ülkede, devrimci yollarla ortadan kaldırılacaktır.” (5)

Kaldırılacak. Evet ama şu eski formül değiştirilerek : -Feodalizmin bağrında yeşeren kapitalizm kendi gelişimini engelleyen siyasi iktidarı burjuva iktidarına devrim süreciyle dönüştürür. Daha sonra kapitalizmin gelişmesiyle birlikte, işçi sınıfı da güçlenip gelişir. İktidarı alır, sosyalizm gelişir...- Bu formüle şu gerçeklerin eklenmesi zorunludur. Birincisi, artık ulusal pazarlar veya ekonomik güçlerden söz etmek yanlışdır. Her ülke dünya sermaye dolaşımından doğrudan etkilenmektedir. Herşey, iki sistemin çatışmasından etkilenmektedir. Tüm dünya, sosyalist devrimin ön koşulları için olgunlaşmıştır. İkincisi, güçlenen sosyalist sistem, dünyanın birçok bölgesinde işçi sınıfının boşluğunu dolduracak güçtedir. Bu güç, Angola'da Afganistan'da kanıtlanmıştır.

Diğer bir yandan Lenin'in sözettiği iki çöp yığını iyice birbirleri ile kaynaşmıştır. İkisini birbirinden ayırıp, ayrı ayrı temizlemek olanaksızdır. Ayrıca bu çöp yığını kaldırma için artık bir el arabasına değil, en azından bir kamyonu sahip bulunuyoruz. Marifet bunu harekete geçirmede.

Tüm bunlar değerlendirildiğinde, sosyalistlerin demokratik devrimin evrenselliği tezine karşı (ki bu Türkiye'de ilke, Ürün gibi dergilerce esinlikle savunulmuştur; hem de sosyalist devrime saygısızca.) sosyalist devrimin evrenselliğini savunabileceği koşulların olgunlaştığını görüyoruz.

Sosyalistler önlerindeki devrim aşamasının niteliğini belirlerken “tercih”ten değil, “zorunluluk”tan hareket ederler. Eğer tercih meselesi olsaydı, bizim devrimci demokratlarımızı bilmeyiz ama, her koşulda sosyalist devrimi savunurduk. Lenin'in partisi de 1917'nin başında öyle seçerdi. Ama tarihi bir zorunluluk araya burjuva ve demokratik devrim aşamasını koydu. Neden? Yazının başında biraz değinmiş, güçler dengesinin sosyalist devrim için olgunlaşmış olgunlaşmamasından söz etmiştik. Sonuç olarak, sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi sorununun iki noktada düğümlendiğini söyleyebiliriz.

Birincisi, iktidarı alabilecek **örgütlülük düzeyi** ve **koşulların elverişliliği**. İkincisi, sosyalist dönüşümleri gerçekleştirip, yaşatacak **örgütlülük düzeyi** ve **koşulların elverişliliği**. Fazla ayrıntıya hiç gerek yok. Koşulların elverişliliği büyük ölçüde, sosyalist ekonominin ku-

ruluşu için ön koşulları ve dünya durumunu kapsamaktadır. Dünya durumu, ise zayıf halka teorisini ve iki sistemin çatışmasını içermektedir. O halde şu anda tek tek ülkeleri ana sorun, (devrimci durumun oluşup oluşmaması dışında) iktidarı alacak ve yaşatacak örgütlülük düzeyi ile sosyalist ekonomiye geçişin ön koşullarının olgunlaşmasıdır. Sosyalist ekonomiye geçişin ön koşullarının yetersizliği bugün sosyalist sistem tarafından büyük ölçüde doldurulmaktadır. Kala kala örgütlülük düzeyi kaldı. Evet, ana sorun iktidara yönelen bir örgütlenmedir. Her ülkede bu görev sosyalistleri beklemektedir. "Tarihin zikzakları sonucu sosyalist devrime başlamak zorunda kalmış olan ülke, ne kadar geri kalmışsa, eski kapitalist ilişkilerden sosyalist ilişkilere geçiş, onun için o kadar güç olur. Burada, eskiyi yıkma görevlerine, iştirilmemiş güçle yeni görevler, yeni örgütlenme görevleri katılır." (6) Lenin, olanaksızlıklardan değil, **güçlüklerden** söz ediyor.

Kuşkusuz bundan sonra da, geri kalmış ülkelerde ulusal demokratik devrimler gerçekleşecektir. Çünkü her ülkede sosyalist bir örgütlenmeyi gerçekleştirip, öncü konuma getirebilecek koşullar yoktur. Bunu biliyoruz. Ama her geri kalmış ülkede gerçekleşen devrimin "demokratik olamayacağını" da biliyoruz. Ve sosyalist bir sürece girmeden hiçbir genç "bağımsız" devletin gerçekten "bağımsız" olamayacağını biliyoruz.

Bunları bilirken, "eyvah belki Troçkizm düşerim" kaygısı sosyalistlerin duyabileceği bir kaygı değildir. Troçkizm, "aşamaları inkâreden Troçkizm" olarak, Stalin'in sözleriyle "derine batmıştır". Başta da vurgulamaya çalıştığımız gibi, Troçki güçler dengesini hiçbir zaman kavrayamadı. Bugün de onun teorik mirasçıları tarafından bu dengenin kavrandığı söylenemez. Ama artık Troçkizmin günahı belirli noktaların kavranamamasını aştı. Doğruda Durmanın Felsefesi'nde (7) bir tek doğruyla doğruda durulamayacağı söyleniyordu. Bir tek yanlışla sapmada durmak da olanaksız. Günümüzde Troçkizmi güçler dengesini kavrayamamakla suçlamak saflık olur. Ama aynı suçlamayı başkalarına yöneltmemiz gerekiyor. Bugün güçler dengesini kavramış olmanın ölçütü "aşamacılık" karşısında dikkatli olmaktır.

Sonuç

Türkiye sosyalist hareketi sosyalist devrimin önündeki tüm engelleri aşacak güce ulaşacaktır. Bu da, sıkı bir ideolojik çalışma ile birlikte sağlam adımlarla yükseltilecek örgütlenme ile gerçekleşecektir. Sosyalist devrim üzerine yapılacak ideolojik çalışmalar ya-

vaş yavaş «iktidar yoluna» girmek için açılımlar getirmeye başlayacaktır. Bu yolda aşama meraklılarına her alanda güçlü bir ideolojik saldırı gerekmektedir. Ve bu yolda en büyük güvencemiz, bizi haklı çıkaran gelişmeler ve bilime dayalı inancımız olacaktır. Bu inancımız ile «demokratik devrim-sosyalist devrim» tartışmalarını bugünkü anlamsız biçiminden kopartıp, sağlıklı bir raya oturabileceğimizi biliyoruz. İsmi ne olursa olsun MDD'ciliğin Türkiye'de tarihsel olarak teslimiyetçiliğin, kuyrukçuluğun, CHP'ciliğin, sol kemalistliğin teorisi olduğunu ve bu teorinin «iktidar» sorununu atladığını veya varlığı meçhul olan başkalarına bıraktığını, böylelikle sosyalizm diye bir sorunu olmadığını görüyoruz. Günümüzde sosyalist nitelikteki bir iktidar yönetiminde sosyalizme geçiş için ekonomik ön koşulların bulunmaması halinde bile, uzun bir süreç içerisinde olsa bile sosyalizme geçilebileceği kanıtlanmaktadır. Bu anlamda «sosyalist iktidar» kavramı «sosyalist devrim» kavramından, ne kadar bir bütün olsalar, daha ileri bir kavramdır, slogandır. Tüm bunları, başkalarının da görmesi gerekmektedir.

Yazımızı bizi haklı çıkaran gelişmeleri somutlayan bir alıntı ile bitiriyoruz : «Eğer devrimciler sosyalizme geçişi, iktidar değişikliğini sadece sosyalizm için mutlaka olgunlaşmış bir ekonominin varlığına başlasalardı, birçok ülkede halklar edilgen bir biçimde beklemekten başka birşey yapamayacak, devrimci enerjileri dondurulmuş olacaktı.

«Güncel koşullarda sosyalist ülkelerin dünya devrimci hareketine büyük bir maddi teknik ve başka yardımlar verdikleri sırada böylesi bir tutumun yanlışlığı özel bir açıklıkla ortaya çıkmaktadır (...) Sosyalist gelişme yoluna giren birçok ülke bunun kanıtını vermektedir.»(8) Yoksa vermiyor mu aşama meraklısı devrimciler?

1 — J. Stalin, «Leninizmin İlkeleri», Sol yayınları, 1978, s. 30, ev : Muzaffer Ardos.

2 — Afgan Devriminin Öyküsü, Kızılrmak Yayınları, 1979, s. 6

3 — M. Basmanov, «Çağdaş Troçkizm ve Karşı-Devrimci Özü», Bilim yayınları, 1975, s. 158, çev : M. Coşkun.

4 — Solda Durum Saptaması, Sosyalist İktidar 1. sayı, s. 21

5 — M. Basmanov... s. 115

6 — Lenin, Savaş ve Barış Üzerine Rapor'dan aktaran J. Stalin, Leninizmin Sorunları, sol yayınları, 1977, s. 143

7 — Metin Çulhaoğlu, Doğrudan Durmanın Felsefesi, Sosyalist İktidar 3 sayı s. 24

8 — Kostantin Zarodov... Leninizm ve Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş, s. 128

«EKİM»DEN TÜRKİYEYE...

Mustafa SARAÇ

«Demek ki, sosyalist devrimin alanı sonsuz büyümüş-tür. Bugün tümüyle emperyalist sistem sosyalizme geçiş için yeterince olgunlaşmış olduğundan, **ekonomik gerilik ya da iç düzenle ilgili başka nedenler yüzünden sosyalist devrim yoluna atılmayacak ülke yoktur.**»

(Marksizm-Leninizmin İlkeleri c. III. s. 386 Yar Yayınları, altı yapıtta çizili).

Tarihsel anlamda «sonradan başlamak» her zaman «treni kaçırmak» anlamını taşımaz. Sonradan yapılan bazı başlangıçlar, avantajlı bile olabilirler. Avantaj, önceden gerçekleştirenlerin eksikliklerini ve fazlalıklarını somut kanıtlarıyla bilerek yola çıkmaktan doğmaktadır.

Aynı anlamda; sosyalist mücadele tarihi de, iktidar mücadelesine «sonradan» başlayanlara bir ölçüde avantaj yaratır; deneyleri bilimsel bir kavrayışla yeni koşullara uyarlama olanağı gibi bir «avantaj» ... Rehavete kapılmadan belirtmek gerekir ki, tarihe bilimsel gözle bakmak bir tercih sorunu değil, kaçınılmaz bir zorunluluktur. Öyle ki, geçmişi çarpık kavramak, avantajı dezavantaja dönüştürür.

Türkiye sosyalist hareketi de sonradan başlayanlardan... Ve Türkiye sosyalistleri bu «zorunlu olanağı» gözönüne almak durumunda : Sosyalizm tarihini bir bütün olarak ve **öz olarak** kavramak, ideolojik ve politik alanda geçmişin deneyimlerinden yaratıcı biçimde yararlanmak. Bu yanda da, yukarıdaki ilkeler ışığında, tarihin en yoğun kesitlerinden biri ele alınacak. Asıl amaç, bu kesitten — 1917 Şubatı ve Ekiminden — çıkarılacak temel derslerle Türkiye'deki teorik ve pratik tikanıklığa yaklaşım sağlayabilmek; yoksa kesinlikle tarih dersi vermek değil...

Odak noktası olarak, Türkiye'de ivedilikle tartışılması gereken sorunlardan birini, gündemdeki devrimin niteliğini ele almak yararlı

olacaktır. Tek tek yanılgılardan yola çıkmak da mümkündür. Ancak böylesi bir çaba tekil yanıtlara saplanıp, stratejik olanı gözardı etmeye yol açabilir. Örnek olsun «Bağımsızlığı sağlama, sosyalist devrimin görevi olabilir mi?» gibi inanılmaz sorular soran bir «siyaset» üzerinde uzun uzun durmak sorunu anlamsızlaştırır. Bu noktada, soyutlama yapmak zorunludur. Tek tek kişilerin ya da «kuruluşların» ötesinde «anlayışları» ele almak zorunludur.

Etkenler ve Ölçüt : Konuya doğrudan girmek için üzerinde gerçekten çok yüzeysel olarak durulan bir soru yöneltilebilir: Soyut anlamda, bir ülkede gündemdeki devrimin sosyalist niteliğini olanaksız kılan faktör ya da faktörler nelerdir? Yanıtlar adeta klişeleşmiştir : Feodal kalıntıların varlığı, demokrasinin yeterince elde edilmemişliği, kapitalizmin yeterince gelişmemişliği, vesaire vesaire. «Vesaireler» tek bir noktada bütünleşir : Burjuva demokratik görevlerin bütününün henüz yerine getirilmemişliği... Bu yanıtın yalnızca «etkileyici» bir niteliğe sahip olabileceğini sergilemek gerekmektedir. Ve bunun sergilenmesi, başta sözü edilen anlayışların temelsizliğini de ortaya koyacaktır. Temelsizlik, ölçüt olanı, belirleyici olanı kavrayamamak, yüzeysel görünümlerden sonuca gitmeye çalışmak anlamındadır.

Öncelikle, bir örnek olarak, feodal kalıntıları ele alalım. Çok geç kalınarak, ancak son yıllarda Türkçeye çevrilebilen bir broşür bu konudaki yüzeyselliği sergilemek için yeterli olacak : «... Ve bütün bu alanlar üzerinde ataerkillik, yarı-barbarlık ve tam barbarlık egemendir. Köyleri demiryollarından, yani kültürle, kapitalizmle, büyük üretimle, büyük kentlerle maddi ilişkiden ayıran fersahlarca uzanan patikaların bulunduğu, daha doğrusu patikaları bile olmayan toprakların bulunduğu Rusyanın geri kalan uzak köylü bölgelerine ne demeli? Ataerkillik, oblomovizm ve yarı-barbarlık bu bölgelerde de egemen değil mi?...»(1)

Dikkat etmemek olanaksız; Lenin betirli bölgelerde feodalizmin kalıntıları bir yana ataerkillik ve barbarlığın **egemenliğinden** söz etmektedir. Tarihin Nisan 1921 olduğunu eklemek gerek. Peki, böylesi koşullarda bile — hem de bir sosyalist sistemden söz etmenin olanaksızlığı eklenince — Bolşevik Partisinin sosyalist devrimi gerçekleştirep, sosyalizmi kurmaya girişmesi bir «sıçrama» mıydı, bir intihar mıydı? En azından yıllardır feodal kalıntılardan söz ede ede bilimselliğin «kıyıntılarını» yok etmeye çalışanların bunu intihar sayması gerekmez mi? Bunun da ötesinde, Türkiye’de sosyalist devrimi savunanlara «Troçkist» etiketini vuranların, 1920’lerde bolşeviklere

intihar etmiş gözüyle bakan ve girişimi baltalamaya çalışan «sahici Troçkistlerle» aynı kategoride sayılmaları gerekmez mi? Lenin'in bu konuda titiz bir ideolojik mücadele verdiği bilinmektedir. Ve tabii şunları yazdığı da : «Gerçekten başlıca üretim araçları üzerinde devlet iktidarı ve devlet iktidarının proletaryanın elinde oluşu, proletaryanın milyonlarca küçük ve küçücük köylüye ittifakı, köylülüğün proletarya tarafından yönetiminin güvenlik altına alınmış bulunması, v.b. (...) Bu, henüz sosyalist bir toplumun kuruluşu değildir, ama bu kuruluş için gerekli ve yeterli olan herşeydir.»(2)

Çok açık olarak, ölçüt proletarya iktidarındır. Ölçüt, proletaryanın müttefiklerine dayanarak iktidarı ele geçirebilme ve koruyabilme olanağının varlığıdır. MDD — Sosyalist Devrim tartışmasına bu ölçüt yön verir. Dolayısıyla, üretim ilişkilerinin yüzde kaçının feodal, yüzde kaçının kapitalist olduğu üzerindeki tartışma artık geri plana itilmelidir. Tartışma ölçüt olana, öz olana yönelmelidir; yani iktidar olgusuna...

Şubat 1917 : Neden Burjuva Devrimi

Bazı temel noktaları belirterek başlanabilir : Herşeyden önce, bir devrimin niteliği belirleyen gerçek ölçüt, gündemdeki görevlerin — «demokratik görevler için demokratik devrim ve sosyalist görevler için sosyalist devrim biçimindeki — «geleneksel» adlandırılması değil, bu görevlerin hangi sınıf tarafından çözülebileceğidir. Eşitsiz gelişim yasası, demokratik görevlerle sosyalist görevleri kaynaştırdığından; bu yasanın tekabül ettiği çağımızda burjuvazinin ya da kapitalizmin çözebileceği görev hemen hemen hiç kalmamıştır. Aynı anlamda, Rus Bolşevik Partisi, Şubat burjuva devriminin demokratik görevlerin en önemlilerini çözmemesine rağmen, gündeme sosyalist devrim hedefini koymuştu. Lenin, Şubat devriminin öncesinde de, burjuvazinin hiçbir demokratik sorunla ilgilenmeyeceğini ve menşeviklerin, SR'ların uzlaşmaktan başka birşey yapamayacaklarını, elbette ki, biliyordu. Eşitsiz gelişim yasasını yaratan bir bilim adamınının, bu yasanın kaçınılmaz sonuçlarını önceden görmemesi olanaksız(*)

(*) «Keşfedilmemiş cevher» Troçki'ye kahrırsa, Lenin bunu ancak Ekimde «keşfedebilmişti». Adı geçen cevherin «ilginç» soyutlaması şöyleydi : «Lenin'in bütünü gözönünde tutulmalıdır. Ve en çok da meseleleri daha yüksek bir noktadan gözleyen ve değerlendiren, Ekim sonrasının Lenin'i ele alınmalıdır». Troçki'nin bu «keşifleri» şimdilik bir yana, görünen o ki, Türkiye ilericisi de Troçki'ye kızgınlığından «Ekim sonrasının Lenin'ini» asla ve asla incelemek istemiyor. Bu yüzden ve nesnel olarak Troçki ile «cevherlik» konusunda başabaş bir yarış çıkıyor.

Bu durumda, Lenin'in neden Şubat'ta doğrudan sosyalist devrim hedefini koymadığı sorusu ortaya çıkıyor. Konunun hemen her zaman «geleneksel» gerekçelere — feodal kalıntılar, ulusal sorun v.b. demokratik görevler — ağırlık verilerek ele alınmasına karşın; bu soruya çok daha önemli ve özü yansıtan bir açıdan yanıt vermek gerek. Yanıt, Şubat öncesinde bolşeviklerin kesinlikle bir **iktidar alternatifini** olamamasında, olamayacağına yatıyor. Şimdi bunun nedenlerini sıralayalım : Herşeyden önce, İşçi sınıfının örgütlenme düzeyi yetersizdi. Bunun da ötesinde bolşevikler, Sovyetlerde politik çoğunluğa sahip değildiler ve — en önemlisi — bu çoğunluğu kazanmaları için gereken maddi temelden söz etmek olanaksızdı şu anlamda : Avrupanın bu «en küçük—burjuva» ülkesinde, yığınların Bolşevik politikasına ısınması, öncelikle burjuvazinin ve küçük burjuvazinin politik temsilcileri hakkında bir fikir edinmelerine bağlıydı. Başka bir deyişle, «Bolşevik İktidarı» alternatifi Partinin, bağımsız politikasının diğer partilerle olan uzlaşmaz **ayrılıklarını** kitlelere yansıtabilmesine bağlıydı. (Alternatif olmanın politikadaki anlamı budur.) Oysa, bu dönemde — en temel istem olan — carın devrilmesi konusunda bolşeviklerle, menşevikler ve SR'lar arasında ve hatta bazı burjuva partileri arasında uzlaşmaz bir program ayrılığı söz konusu olamazdı; en azından yığınların gözünde... **Monarşiye** karşı — özellikle ve hatta bütünüyle monarşiye karşı — ayaklanmış olan halka «nihai hedefi» göstermeye çalışmak maddi temelden yoksun, pedagojik bir çaba olurdu. Kısacası, bu dönemde Bolşevik Partisi kesinlikle bir iktidar alternatifi oluşturamadı, **eşittir**, sosyalist devrim söz konusu olamazdı.

Sözün daha da özü şöyle : Şubat devrimi kaçınılmaz olarak bir burjuva devrimi olacaktı, çünkü bolşeviklerin iktidara aday olması olanaksızdı. Öyle ki, bu alternatifin ortaya çıktığı Ekim öncesinde gündeme sosyalist devrim hedefinin konmasını pek çok demokratik görevin gerçekleştirilmemişliği bile "engeleyememiştir." Bu noktada geçerken belirtmek gerek : Günümüz için güçlü bir sosyalist sistemin varlığı, feodalizmin bütünüyle belirleyici olduğu ülkelerde de Sosyalist Partilerin doğrudan bir alternatif oluşturmalarını olanaklı kılmakta, dolayısıyla sosyalist devrimi gündeme getirebilmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi, Rusya'daki küçük burjuva çoğunluk 1917 Mart'ına kadar Bolşeviklerin ayırdedici niteliklerini deneyleriyle yaşamamıştır, bu sonuç obolşeviklerin iradesi dışındaki bir gerçekliktir. Ve Lenin bu nesnel gerçeklikten hareketle, bir anlamda, Şu-

bat'tan "en kârlı biçimde" çıkmanın yolunu aramıştır. Bolşevik iktidarının olanaksızlığında, gerçekleştirilmesi mümkün en ileri hedef o dönem için küçük burjuva önderlerin yönetimindeki - proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik iktidarı idi. Başka bir deyişle, Avrupa'daki tüm benzerlerini görelî olarak aşan bir demokratik cumhuriyetti. (İsteyen buna "ileri demokratik bir düzen" de diyebiliyor, bugün) Ancak pek çok "eski-bolşevik" bu geçici sloganı mutlaklaştırarak, sorunun özünü gözden kaçırmaktaydı Lenin, onları - Mesut Odabaşı'nın "Devrim, Devrimi Durum, Sosyalist Devrim" adlı yazısında da sözettiği gibi - Nisan Tezlerinde sertçe eleştirmiş; "ilâde proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü" diye tutturmuş, bunu burjuva devriminin tamamlanmasının zorunlu koşulu sayan "eski-bolşevikleri karşı şunların altını bizzat çizmiştir : "Bu formül yalnızca **sınıflar arasındaki ilişkiyi** öngörüyordu, bu işbirliğini **gerçekleştiren somut siyasal bir kurum** değil." Türkiye'de de aynı nakaratı tutturanlar hakkında Mesut Odabaşı'nın yazısında çok yerinde bir değerlendirme yapılıyor : «Bizim de pek çok böyle 'eski bolşevigimiz' var"....

Lenin'in bu yazdıkları, bolşeviklerin Şubat'tan-Türkiye'de abartıldığı kadar - "demokratik" bir ortam beklemediklerini gösteriyor, ancak bunu kesinlikle ortaya koymak ve bolşeviklerin somut hedefini görmek mümkün : "O tarihlerde burjuva devrimi arefesinde ya da tamamlanmamış bir burjuva devriminin akışı içinde bulunuyorduk ve görev, herşeyden önce, bu devrimi monarşinin yıkılmasına kadar götürmektir. Şimdi monarşi yıkılmış bulunuyor. Rusya'nın başında, bir kadetler, menşevikler ve sosyalist-devrimciler hükümeti bulunan bir demokratik cumhuriyet haline geliş ölçüsünde burjuva devrimi tamamlanmıştır". (3)

Peki, neden özellikle "monarşinin yıkılmasına kadar"? Bu sorunun yanıtı bir ölçüde verildiyse de, yinelemek yararlı : Tek cümleyle, bolşevikler için sorun, iktidar alternatifi olabilmektir ve bunun maddi temelini sağlamak için çarın devrilmesi gerekli ve yeterli koşuldu. Biraz daha açılabilir : Monarşinin yıkılmasının bolşevikler açısından anlamı yalnızca bir "kötü adamın" ortadan kalkması değildi; onlar soruna iki önemli noktadan bakıyorlardı : Sömürünün asıl kaynağının yığınlarca görölmesini sağlamak ve burjuva-küçük burjuva partilerinin aczini sergilemek. Çarın devrilmesi, bu partilerle bolşeviklerin programlarında görece çatışan tek temel noktaydı, bunun ötesindeki sorunlarda mülkiyet olgusu ön plana çıkacağından

yiğınlar düzeyinde bu sergilemenin nesnel temelleri hazır olacaktı. İşte bu anlamda, Şubat devrimini bir aşama olmuştur, yoksa Emperyalist bağları koparma, feodalizmi tasfiye etme, ya da ulusal sorunu çözme v.b. anlamında değil. Bu sonuncular, ancak sosyalist devrimin yan ürünleri olarak gerçekleştirilebilecekti. Bu gerçeği anımsattıktan sonra yineleyelimki, bolşeviklerinin «Şubat aşamasında» amacı, sömürünün özünü gizleyen monarşi perdesini yırtarak kitleleri kadetler, menşevikler ve SR'larla" tanıştırmak", dolayısıyla en güçlü alternatif olarak ortaya çıkabilmektir..

Bu noktada, Şubat'tan Türkiye'ye bakalım... Türkiye'de düşlenen millî demokratik, ileri demokratik, v.b. İktidarlar, sosyalistlerin iktidara aday olamayacağı gerekçesiyle mi ileri sürülmekte? Ve bu iktidarların kapitalizmin temellerine dokunmadan demokratik görevleri gerçekleştireceği mi umulmakta? Yoksa Türkiye'deki toplumsal bozuklukların asıl kaynağını kitlelerin göremeyeceği mi sanılıyor? Eğer bu değilse, çeşit çeşit "ivedi" görevler bu kaynağın görülmesini engellemek için mi ön plana çıkartılıyor? Yoksa, ve en acısı, burjuvazinin sınıfsal iktidarının, burjuva demokratik devrimin tamamlanması anlamına geldiğini yazan Lenin'in bu formülü, "Rusya'ya özgü bir formüldür..." diye geçiştirilmek mi isteniyor?... Soruları uzatmak mümkün, ancak önemli noktaları vurgulamak için bu kadarı da yeterli sayılmalıdır.

"Anti-Kornilovcu" Kerenski ve Bolşevikler :

Aslında, MDD tezinin de hiçbir "evrim" geçirmediği söylenemez. Sözgelimi, bugün için feodal kalıntıların etkinliği sorunu önemini görece yitirmiştir. Bir başka evrim, burjuvazinin bir sınıf olarak iktidara geliş tarihinin gerilemekte olmasıdır. Bu tarih, son zamanlarda 1950'den de geriye, hatta 1908'lere kayabilmiştir. Ancak kaçınılmaz olarak, bu artıları nötrleştiren eksiler de aynı ölçüde ortaya çıkmaktadır. Süreç içerisinde örnek olsun, toprak reformunun ivediliğinin yerini, 141-142'nin kaldırılmasının ivediliği almıştır. Gündeme çeşit çeşit "ivedi" görevler gelmektedir, bir tek görev hariç : sosyalist mücadele görevi...

Bu günlerde, gündemdeki "sıra" anti-faşist mücadelede. Bu sorunda da özü yakalamak için kavranması gereken dersleri, sosyalizmin tarihinde bulmak mümkün. Bu dersler daha çok burjuvazinin bir kanadının "ivedi hallerde" desteklenmesiyle bağıntılı olduğundan günümüzdeki temel yanlışlar hakkında çok yararlı olabilir; şematizmden sakınmak şartıyla...

1917 Ağustosunda, tüm devrimçi hareketi ezmek amacıyla girişilen Kornilov askeri darbesi, sosyalist devrimin seyrine damgasını vuran olaylardandır. Darbenin örgütlenişi sırasında "tarafsız" kalmasına gerek halkın zorlamasıyla ve gerekse kendisinde "temizleneceğini" kavrayarak karar değiştiren Geçici Hükümetin başkanı Kerenski de, General Kornilov'a karşı savaşa başlamıştır. Sosyalist-Devrimci Kerenskinin bu girişimi bolşevikleri, kuyrukçuluğa yöneltmek bir yana, şaşırtmamıştır bile. Partinin önderi, Kornilov günlerinde üyelere yazdığı mektupta şunları vurgulamıştır :

"Şimdi bile Kerenski hükümetini desteklememeliyiz. Bu ilkesizlik olurdu. Nasıl, diye sorulacak bize, yani Kornilov'a karşı savaşmak gerekmez mi? Elbette ki gerekir!... Kerenski birlikleri gibi Kornilov'a karşı biz de savaşıyoruz ve savaşmayı sürdüreceğiz; ama Kerenski'yi desteklemiyor, tersine güçsüzlüğünü ortaya koyuyoruz. Burada bir ayrım var; oldukça ince, ama adamakıllı özsel ve unutulmaması gereken bir ayrım..." (4)

Lenin'in bu uyarıları, Kornilov'a karşı mücadele adına burjuvaziye karşı iktidar mücadelesini ertelemeyi savunanlara ödünsüz bir yanıt olmuştur. Bolşevik Partisinin önderliği altında bastırılan karşı-devrim sonrasında, Partinin yığınlar arasındaki prestiji belirgin biçimde artmıştır. Bir fikir vermek amacıyla, yüzbinden fazla yeni üye kazanıldığını belirtmek yeterli olacaktır. Menşeviklerin ve SR'ların uzlaşmacı niteliği açığa çıktığından, tam bu dönemde sovyetleri ve asker komitelerinin hızla bolşevikleşmesi süreci başlamıştır.

Faşizm korkusunun kuyrukçuluğun mazereti halini aldığı, kuyrukçuluğa karşı çıkmanın faşizme karşı mücadeleye karşı çıkmak sanıldığı Türkiye'de, Kornilov olayına bolşeviklerin yaklaşım tarzı büyük ölçüde anlam taşıyor. Bolşeviklerin teknik değiştirmesi, Lenin'in deyimleriyle, "Kerenski'ye karşı savaşımın **biçimindeki** değişim"den başka bir şey değil. Daha önemlisi, bu biçim değişikliği, bolşeviklerin "değişmeyen" hedefini yakınlaştırmak amacıyla gerçekleştiriliyor. Aynı mektupta, "İktidarın proletarya tarafından fethi amacımızdan **uzaklaşmış** bulunduğumuzu sanmak haksızlık olur. Hayır, bu amacımıza doğru çizgi biçiminde değil, ama dolaylı yoldan büyük ölçüde yaklaşmış bulunuyoruz" diye yazan Lenin, Kornilov'a karşı mücadelenin temel eksenini olarak Kerenski'nin, dolayısıyla küçük-burjuva demokrasisinin yetersizliğini sergilemeyi öneriyor. Ve bu sergileme, Bolşeviklerin tek seçenek olduğunun kanıtlanması an-

lamını taşıyor. Bu anlamda, "Kornilov olayı" bir "araç" niteliğini kazanmıştır ki, sorunun Türkiye sosyalist hareketini de ilgilendiren özü budur : Sosyalistler, tüm demokrat ve ilericileri de hedef almış bir tehlikeye karşı mücadeleyi başlıbaşına bir aşama haline getirmekten de öte; belirli koşullarda, bu mücadeleyi iktidarı yakınlaştıran bir araç olarak kullanabilirler...

Olayın bir diğer önemli yanı, Kerenski gibi kararsız unsurların tavrıdır. Öyleki, Kerenski'ye bu "sol adımı" attıran, Bolşeviklerin kendisine yanaşması değil, tam tersine bolşeviklerin "kopmayı" hızlandırması olmuştur. Kornilov olayı göstermiştir ki, kararsız küçük-burjuva unsurların demokrasi için mücadeleye «karar vermesi» sosyalistlerin demokrasi boyutlarını aşip sosyalist mücadeleye girişmelerinin bir sonucudur. Kararsızların başka türlü "teşrif etmesine" pek olanak yoktur. Lenin'in deyişiyle "Yalpalayanlara yardım etmenin tek yolu, sizin kendinizin yalpalamaktan vazgeçmenizdir." Bolşevikler, Kerenski'ye en büyük "yardımı" yapmışlardır...

Yeniden "Demokrasi" ve "Sosyalist Devrim"

Kornilov olayı, Rusya'nın özgün koşullarında ortaya çıkan bir özel örnektir. Elbette. Ancak, öz olarak kavrandığı taktirde, pek çok genel doğruyu içermektedir ve bunlar bütünüyle demokrasi ve sosyalizm mücadelesi arasındaki ilişki üzerinedir. Bu noktada, Türkiye'de egemen olan demokratizmin sakıncalarını açığa çıkarmak bir ölçüde kolaylaşmaktadır.

Bunun için önce, yazının girişinde anlatılanları kısaca yinelemek gerek : çağımızın eşitsiz gelişim koşullarında burjuvaziye görevlerini hatırlatarak "aşka getirmeye" çalışmak "asıl görevi" unutmakla sonuçlanmaktadır. Bu anlamda demokratik reformların bütün olarak gerçekleştirilmesinin kesin çözümü kapitalist yapıyı değiştirmektir. Şimdi, bu konuda bilinen bir demokratik görev-toprakların zoralımı ve köylüye dağıtımı-hakkında Lenin'in yazdıklarını görelim : "Gerçekte özel kişilere ait olan bütün toprakların zoralımı; bu toprakların zoralımı; bu toprakların çok kez ipotekli bulundukları bankaların yüz milyonlarca rublelik sermayesinin zorlamı demektir. Bu önlem, devrimci bir şekilde kapitalistlerin direncini kırmadan gerçekleştirilebilir mi? (V. I. Lenin, Nisan Tezleri... S. 116-Lenin, aynı yapıtın aynı sayfalarında kırsal alandaki diğer demokratik reformları da tek tek ele almakta ve hepsinin çözümünün anti-kapitalist mücadeleye bağlı olduğunu kanıtlamaktadır. Daha geniş bilgi sözkonusu sayfalarda bulunabilir.)

Bu yalnızca bir örnek; ancak yalnızca bu örnek bile, "Önce köylüye toprak dağıtalım, köylülük ayrılсын; sonra sosyalizm için mücadeleye gireriz" türünden şemaları kağıt üstünde bırakmaya yetmelidir. Gene bu örnekten yola çıkılırsa; ve altında vurgulanan toprak sahibi sermaye ilişkisinin kapitalist ülkeler için bir genelgeçer niteliği varsa, Türkiye'de de gerçek bir toprak reformunun ancak sosyalist önlemlerle gerçekleştirilebileceği açıktır. Evet, işte düğüm noktalarından biri de buradadır; demokratik önlemlerle, anti-kapitalist önlemler arasındaki ilişkidir. Eğer temel demokratik reformların önemli bir bölümünün anti-kapitalist önlemler almadan gerçekleştirilmesi olanaksız ise-ki Türkiye için bu bütünüyle olanaksızdır-demokratik devrim aşamasının hiç bir işlevi kalmaz. Sosyalistlerin "Sosyalist reform diye birşey tanımayıp, yalnızca sosyalist devrimi tanıdığı" kesin bir formüldür ve bunun anlamı açıktır : Sosyalist devrimin kapsamında mutlaka demokratik reformlar olacaktır; ama bir burjuva devriminin ya da aynı anlamda bir MDD'nin kapsamında kesinlikle sosyalist bir "reform" ya da "görev" olamaz. İşte eşitsiz gelişim yasası bunu vurgular ve işte bu anlamda, bir tek sosyalist görev için bile iktidarın sosyalistler elinde bulunması zorunludur.

Demokratik **görevlerin** tamamlanmamasıyla, demokratik **devrimin** tamamlanmaması kavramları arasına "eşittir" işareti koyma yanlışlığı için son bir alıntı daha gerekiyor : "Bazı ülkelerde, tek bir temel demokratik reform bile yapılmadan **önce**, işçilerin burjuvaziyi devirmelerinde hiç bir akla aykırı yön yoktur. Ne varki, proletaryanın en kararlı tutarlı devrimci bir demokrasi ruhuyla eğitilerek hazırlanmadıkça burjuvaziyi yenebilmesi aklın alabileceği bir şey değildir." (5) Ek olarak, demokrasi mücadelesinin gerçek anlamı hakkında önem taşıyan demokrasi mücadelesinin asıl amacının hak elde etmekten öte, "sosyalist devrime hazırlanmak" olduğunu vurgulayan bu sözler, fazla bir yorumu gerektirmeyecek kadar açık. Bununla birlikte Lenin'i "bir kaç parçaya ayıranlar" için, 1915 yılında, yani anti-kapitalist mücadelenin gündemde olmadığı bir dönemde yazılıklarını eklemek çok daha yararlı olabilir.

Anti-Emperyalist Mücadele üzerine :

Ulusal bağımsızlık da özünde bir demokratik, görev olduğundan, bu konuyu başlı başına ele almak yerine, kısa ve öz olarak değinmek daha doğru olacaktır. Kaldı ki, özel olarak Türkiye burjuvazisinin orijinal yetenekleri bir yana; Kaddafi, Nasır gibi örnekler bu konuda tüm

dünya için bir soyutlamayı olanaklı kılmaktadır. İşte bu soyutlamalardan biri : "Burjuva demokratik devrim... bizzat yabancı sermayeye ilgi duyan yerel sermayeyi dışarda bırakmaması nedeniyle yabancı sermaye karşısındaki bağımlılığı ortadan kaldırmaz. Rusya deneyi göstermiştir ki, yalnız sosyalist devrim yabancı sermaye tarafından dayatılan vesayeti kaldırmayı sağlar." (6) Bu konuda, Zaradov'un sözünü ettiği Rusya deneyini bizzat yaratan Lenin'in yazdıkları çok daha nettir : "Burjuva hükümetlerden çok çeşitli reformlar istenebilir ve istenmelidir de; ancak bir kuruntucu, bir reformist olmadıkça, emperyalist sermayeye binlerce bağla bağlanmış bu adamlar ve bu sınıflardan bu bağları koparmaları istenemez." (7)

"Çağı Yakalamak"

Türkiye'de Şubat ve Ekim hakkında bilinen yalnızca bunların burjuva devrimi ve sosyalist devrim olduklarıdır. "Neden?" ... soruları hemen hemen hiç sorulmamıştır. azının çabası, bunların sorulmasını sağlamak yönünde oldu, bir ölçüde. Bu yapıldıkça, sorular özü ortaya çıkardıkça, şemaların ötesine geçmek mümkün. Sonradan başlamanın, avantajlı başlamak anlamını taşıması da buna bağlı...

Kesin olarak noktalayalım : Dünyadaki sistem kutuplaşması, kapitalizmden sosyalizme geçiş çağını, tarihsel aşamaları atlama-gerekçesiyle "sosyalizmi erteleme çağı" sananları, nesnel olarak "iktidarsız" konuma düşürmektedir. Öyle ki, günümüzde sosyalist devrimi savunmak, sosyalizmi kurma inancını savunmaktır; gündeme yapay aşamalar eklemenin ise bu inanca set çekmekten başka anlamı kalmamıştır. Bunun da ötesinde ve özellikle Türkiye sosyalist hareketi için iktidarsızlık, sosyalizm bir yana, "sosyalizme açılan bir düzen" için gerekli inançtan bile yoksun olmaktadır.

Çağ, allı-pullu ve "katıksız" bir sosyalist devrime "hazırlanmak" bahanesiyle kapitalizmi onurlandırma değil; yeni iktidarlara sosyalist sistemi onurlandırma çağıdır. Ve Türkiye sosyalist hareketi, geç de başlasa, çağı yakalamak zorundadır.

-
- (1) Lenin, Aynı Vergi Üzerine — İşçi Sınıfı ve Köylülük (s : 445 Sol Yayınları)
 - (2) Lenin, Kooperatifçilik Üzerine — aynı kitap içinde (s : 495)
 - (3) Lenin, Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi (s : 119 Sol Yayınları)
 - (4) Aynı kitap (s : 125)
 - (5) Lenin, Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları (s : 231 Sol Yayınları)
 - (6) Zaradov, Leninizm ve Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş (s : 184 Temel Yay.)
 - (7) Lenin, Nisan Tezleri... s : 55

YABANCILAŞMA ÜZERİNE

Fahri ERDİL

«Bomboştu sokak, boşluğun canı sıkılıyordu; ayaklarımın altından adımımı çekip, bir takunya gibi sağa sola fırlattı, tak tuk gürültüler çıkardı. İrkildi kadın ve kendini ellerinden kopardı; o kadar çabuk, öyle şiddetli ki, avuçlarında kaldı yüzü. Yüzünün oyuk kalıbının, avuçlarında durduğunu görebildim. Gözlerimi bu ellerden ayırmamak bu ellerden koparılıp alınanı görmemek, bana tarifsiz bir çabaya mal oldu. Bir yüze içinden bakmak, bana dehşet veriyordu; ama ben, daha çok, çıplak şiğ etli, yüzü yok o baştan korktum.»(1) Ancak korkunun yabancılaşmaya faydası yok. Bazı 'korkuları' aşabilmek ise kavramsal bulanıklıklardan kurtulmakla yakından ilişkili. Yabancılaşma olarak adlandırdığımız olgu üzerindeki çalışmalar günümüze çok boyutlu olarak ulaşmış durumda. Gündelik kullanımda kavramsallık toplum bilimsel bir içerik taşıırken beraberinde bir çözümsüzlük önerisi ortaya koymakta. Yabancılaşma kavramının gerisindeki köken ve önerileri değişik açıklamaları incelemek ise önemli bir çeşitliliği karşımıza çıkaracaktır. Özellikle sanat alanında çok işlenmiş bu kavramın yaşamsal önemi olup olmadığı tartışması bir yana, felsefe geleneğinden önemli ölçüde yoksun bir ülkede bazı saptırmalara mesnet olarak kullanılmasının üzerinde durmak gerekiyor.

Kavramı tarihsel gelişim içinde incelemek çalışmaya önemli bir kolaylık getirmekte. Bu incelemeden de anlaşılacağı üzere kavram felsefi düzeyde ortaya çıkmış, ekonomik/politik düzeye taşınmış, bu iki boyutu da içlerken toplum bilimselliğe gelip dayanmıştır. Güncelde birbirine geçmiş bu üç boyutu terminolojik düzeyde ayırmak olanak dışıdır. Bu nedenle aynı terimi kavramın değişik boyutları için kullanmak durumundayız. Yazının kapsamındaki bazı kavramların terminolojisine ise ayırdedilirlik özelliğini kazandırmaya çalışacağız. Oldukça geniş olan konuda bazı alanların henüz yeterince irdelenen-bilmiş olduğu düşüncesinde değiliz. Dolayısıyla çalışmamız sorunsalın tanımlanması ve boyutlarının belirlenmesi üzerinde yoğunlaşacak.

Marx'tan Önce

Felsefe tarihinin çeşitli dönemlerinde kavram birbirinden kaynaklanan, ancak değişik açılımlara sahip olmuştur. Kavramsal planda ilk ortaya çıkış yeni-Platocu Plotinus'a (205-270) dayandırılabilir. Plotinus felsefesinde bir gerçeklik sistemi tanımlamış, bu tanımlamayı ise mistik (dinsel) bir kurtuluş öngörüsü ile birleştirmişti. Bu öğretiyi tanımsız, sınırsız ve değişmez «Bir» (The One) adı altında bir tanrı imajı öne sürüyordu. Doğadaki tüm oluşumlar bu «Bir»den yaratı dışında ortaya çıkıyorlardı. Böylece tanrı her şeyin kaynağı, her şey de onun göstergesiydi. Bu «çıkış öğretisi» doğanın hierarşik bir tanımına sahipti. Oluşumlar çeşitli aşamalarda «çıkışlardı». İlk aşamada ortaya çıkan «Benlik» tanrıya en yakın olan oluşumdur. Daha sonraki aşamalardaki çıkışların ürünleri gerek birbirlerinden gerekse de tanrıdan uzaklaşıyorlar, dolayısı ile mükemmellikleri hierarşik olarak azalıyor. Madde bu hierarşide «Benlikten» (bir anlamda ruh) aşağı konumdaydı, ondan uzaklaşma ve ayrılma yönelimindeydi. İşte yabancılaşma kavramı Plotinus'ta bu uzaklaşmada ifadesini bulmaktadır. Madde ile Benlik arasında oluşan bu ayrılık/aykırılık sonucu yeni-Platoculuk maddenin ruhla, usallık ilkesinde zıtlığını öne sürmekteydi. Tarihsele konumda bu felsefe ekolü Hristiyanlığa kuvvetli bir alternatif olmakla birlikte genç Hristiyan din bilimini önemli ölçüde etkilemiştir. St. Augustine'in (354-430) sayesinde yeni-Platoculuk ortaçağ Hristiyanlık teorisinde önemli bir yer tutmuş, maddenin (yabancılaşmış) günahla eşdeğer görülmesi bu kanaldan Alman protestan geleneğine de geçmiştir.

Kavram laik yorumuna 19. yüzyılda ulaşmıştır. Bu yorumun temellerini G.W.F. Hegel ve L. Feuerbach atmışlardır. Hegel (1770-1831) yabancılaşmayı «mutlak idenin» gelişim sürecinde bir aşama olarak öngörmüştür. Hegel'in idealist felsefesinde insan tarihi ve doğa mutlak idenin bir dışsallaşması ve başkalaşmasıdır. Mutlak ide doğa ve tarih içinde **nesneleşirken** özgürlüklerini yitirerek bilinçsizleşir. Nesnelerin arasında dağılıp kendi kendine yabancılaşır. Ancak tarihsel gelişim içinde mutlak ide kendini tekrar bulurken bu yabancılaşmayı aşar. Terimi felsefi düzeye yükselten Hegel'in onu ekonomistlerden ve Rousseau'nun (1712-1778) «Toplum Sözleşmesi» eserinden aldığı biliniyor. Hegel'de yabancılaşma ile ilgili bir başka nokta tarihin zamanın yabancılaşmış ruhu olarak görülmesidir. Böylece tarih mutlak idenin gelişim içinde kendisinden geçeceği bir uğrak olarak açıklanır. Feuerbach'ta (1804-1872) ise yabancılaşma salt insanın doğasına dayalı soyut bir süreç olarak verilmiştir.

Feuerbach'ın soyut sürecinde, insanlar din ve idealist düşünce aracılığıyla kendi güçlerini, özellik ve ihtiyaçlarını düşsel/yanılsatıcı bir dünyaya dönüştürürler. Bu düşsel dünyanın güçleri yabancı güçlerdir, insana karşı dururlar. Feuerbach böylece bu oluşumun aracı durumundaki dini eleştirir.

Hegel'in köktenci öğrencilerinden Bruno Bauer de (1809-1882) kavram dinle ilişkisi içinde ele alınmıştır. Bauer'in Hristiyanlık eleştirisi, bu dinin insan bilincini, bu bilince karşı olmasıyla böldüğü yolundadır. Feuerbach'ta Hegel'in yabancılaşma süreci tersine çevrilererek alınır ve insanın tanrıyı zenginleştirdiği oranda yoksullaştığı söylenirken, Bauer'de din **kendinden yabancılaşmış** bilince ilişkin bir tutum olarak görülmektedir.

Kavramla ilgilenmiş bir başka düşünür de bir dönem Marx'ın dostu Moses Hess'tir (1812-1875). Hess kavramın özündeki özne-nesne karşıtlığı sorununu ele almıştır. Ona göre bu karşıtlığın etkinliği özel mülkiyet koşullarından kaynaklanmaktadır. Özne yaşamsal faaliyetinden zevk alabilmek için nesneyi kendi mülkiyetinde ama kendinden ayrı tutmak zorundadır ve para insanın yabancılaşmış özüdür. Böylece Hess kavrama bir anlamda ekonomik boyutunu kazandırmaktadır.

Ve Marx

K. H. Marx'ın (1818-1883) yabancılaşma kavramına ilişkin ana çalışması «1844 El Yazmaları'nda» bulunmaktadır. Bu yazılarda Marx kapitalizmin ilk analizini yapar. Marx'ın bu bağlam içinde yabancılaşma kavramına yaklaşımında üretim biçimi ve ekonomik örgütlenme olguları öne çıkar. Bu çalışmalarda yabancılaşma; insanın, dünyanın aktif değiştiriciliğinden (yaratıcılıktan) uzaklaşıp, giderek dış dünya tarafından belirlenen pasif bir nesne haline geldiği bir toplumsal durumu tanımlamak/eleştirmek amacıyla kullanılmıştır. Marx insanı çalışırken görür, çalışma ise insanın dışsallaşması (externalization) ve ortaya çıkmasıdır (manifestation). Yabancılaşma ise insanın şeyleşen dışsallaşmasıdır.(2)

Marx Hegel'in çalışma kavramının karşısına kendisinininkini koyarken metafizik ve benliğin fenomenolojisinden çıkıp tarihsel materyalizm ve ekonomi politiğe geçişini yapmaktadır. Hegel'in bu noktadaki önemi onun olumsuzluk (negativity) diyalektiğini ilke olarak ortaya koyması böylelikle nesnellleşmeyi (objectification), nesnenin kaybı ve yabancılaşma ve de bu yabancılaşmanın yengisi olarak ele almasından kaynaklanır. Böylece Hegel emeğin özüne yaklaşmıştır.

Marx'a göre emeğin kapitalist organizasyonu emeği satılabilir bir meta haline getirmektedir. Böylece emeğin ürünü, emeğe karşı duran bir yabancı oluşum, üreticiden bağımsız bir güç haline gelmektedir. Emeğin ürünü bir meta içinde kapsanırken maddileşir. Marx'ın bu teorisinde, işçinin kendi içinde yabancılaşması sadece emeğinin bir nesne (dışsal bir varoluş) durumuna gelişile bitmez. Bu durumun sonucunda yaşam da nesnelleşir, hasım ve yabancı hale gelir. Böylece işçi ne kadar çok zenginlik (meta) üretirse o kadar yoksul (ucuz bir meta) olmaktadır.

Marx'ın tanımladığı 'yabancılaşma süreci' teması Hegel'in «Fenomenoloji» ve Feuerbach'ın «Hristiyanlığın Özü» yapıtlarına bir anlamda temel olmuşken bazı önemli farklılıklar da içermiştir. Hegel için her nesnelleşme yabancılaşma demektir. İnsanın her belirmesi kişiliğinin dışlaşması olduğu ölçüde yabancı nesneler yaratıcısı idi. Marx, nesnelleşme ile yabancılaşmayı açıkça ayırır ve Hegel'in iki terimi birbirine karıştırmasını eleştirir. Nesnelleşme insanın doğa ve toplumda kendini maddileştirdiği bir süreçtir. Yabancılaşma ise sadece kendini maddileştiren insanın faaliyetini, özünü (essence) kendi üzerinde dışsal ve düşman, baskıcı bir güç olarak bulduğu zaman oluşur. İnsan doğayı değiştirecekse nesnelleşme kaçınılmazdır.(3) Ama kapitalizmde nesnelleşme yabancılaşmayı getirir. Sermayenin emeğe topyekûn hakimiyeti, insan emeğinin topyekûn yabancılaşması demektir.

El Yazmaları'nda buraya kadar yabancılaşma tek terimi altında incelediğimiz kavram dört ayrı kategoriden oluşmaktadır. Özetle :

- İnsan emeğinin bu emeğin ürününe yabancılaşması.
- İnsanın, emeğin kendisine yani yaratıcı çalışmaya yabancılaşması.
- Yabancılaşmış emeğin insanın kendisine, kendi vücuduna, dışsal doğasına, düşün yaşamına böylece insanlığına yabancılaşmasını getirmesi.
- Bu üç olgu sonucu insanın diğerlerine (topluma) yabancılaşması.

Böylece kapitalizmde çalışma zorunlu fakat yaratıcı olmayan bir gereklilik haline gelirken, insan yalnızca bireysel planda kendini özgür sanmakta, bu da iş zamanı dışında gerçekleşmektedir. İşçi satılabilir bir meta (emek) sahibi ve başkası tarafından satın alınır bir birey haline gelmiştir ve çalışması artık kendisine ait değildir. Böylece birey toplumun parçası olarak değil soyut bir kişi olarak, kendisi için yaşamaya başlar. Tüm bunların sonucunda insanda olu-

şan ideoloji, pazar sisteminin mutlak uyulması gereken, kendi kontrolü dışında bir güç olarak sorgusuz sualsiz kabulünü gerektirir. Bu yabancılaşmanın farkına varılamaz ve bilinçsei gelişim engellenmeye uğrar. Kapitalist üretimin yarattığı büyük zenginliğin maliyeti insanoglunun potansiyelinin giderek azaltılmasıdır. Zira yaşam artık metalarla ilgili kararların denetimindedir. Bu noktada çağdaş toplum bilimsel araştırmalar tarafından kanıtlanmış iki olgu da içerilmektedir :

- Nesne mülkiyetinin başarılı yaşam indeksi olarak kabulü.
- Ücret yoluyla meta elde edebilmek için çalışmanın zorunlu bir azap olarak algılanması.

Marx'ın yabancılaşma teorisi El Yazmaları'ndan Kapital'e doğru giderken gelişim gösterir. **Ancak gelişme değişimi içerir.** El Yazmaları'nda Marx, toplumsal yaşamı baskı altına alan, insanın temel güçlerini yok eden ve onu basit bir metaya indirgeyen bir insanlık dışı güçten bahsetmişti. Kapital ise kapitalizmin emeğin bölüşümü yasalarının ve fabrika üretiminin insanın fiziksel ve entellektüel şartlarını nasıl çöktüğünü açıklarken işçi sınıfının pratik mücadele şartlarının yaratılmasını da içermiştir. Kapital'de yabancılaşma terimi sık geçmez, onun yerine meta fetişizmi ve metalaşma kavramları ön plana çıkmıştır. Grundrisse ve Artık Değer Teorileri'nde ise yabancılaşma terimi sık kullanılmıştır. Kullanım değeri ve değişim değeri kavramları ise kavramın somutlanmasını getirirler. Kavram böylece felsefi boyutundan uzaklaşmakta ve daha pozitif bilimsel hale gelmektedir. Kanımızca El Yazmaları ile Kapital arasındaki bağ işçi sınıfının kollektif güçler halinde örgütlenmesi ve sermayenin insanlık dışı gücüne karşı çıkmasını açıklayan «praxis» (yaşamda emek, pratik etkinlik) kavramıyla sağlanmaktadır. Praxis sınıf mücadelesi demektir, onunla insan (proleterya) kendini ve toplumu değiştirir.

Böylelikle yabancılaşma kapitalist üretim biçiminde **emek gücünün** özel ve tarihsel bir durumu olmaktadır. Marx'ın ilk yazıları ile son çalışmaları arasındaki gelişimi özellikle yabancılaşma konusunu da içeren çeşitli tartışmalara neden olmuştur ve olmaktadır. Bu tartışmalara ilerde değineceğiz.

Marx'dan Sonra Tufan mı?

1844 El Yazmaları ilk defa 1932 yılında Moskova'da basıldı. Bu gecikmenin sonuçlarından biri kavramın birinci kuşak Marksistler olarak adlandırabileceğimiz teorisyenlerin çalışmalarında bir rolü olmamasıdır. Labriola (1843-1904), Mehring (1846-1919), Kautsky (1854-1938), Plekhanov (1856-1918), Lenin (1870-1924), Luxemburg

(1871-1919), Hilferding (1877-1941), Trotsky (1879-1940) ve Bauer (1881-1938) gibi teorisyenler Marx'ın gençlik döneminin bu en önemli ürününden yoksundurlar. Ancak şüphesiz kavramsal planda yabancılaşmadan habersiz değillerdi. Örneğin Lenin'in Felsefe Defterleri'nde şu satırlara rastlıyoruz :

«Mülkiyet sahibi sınıfla proleter sınıf, aynı insan yabancılaşmasını temsil ederler. Ama birincisi kendini kendi yerinde duymaktadır bu yabancılaşmanın içinde, bu yabancılaşmada kendisi için bir doğrulama bulmakta, bu yabancılaşmada **kendi gücünü** görmekte ve insani bir varoluşun **görüntüsüne** kavuşmaktadır. İkincisi ise, kendini yok edilmiş duyar bu yabancılaşmada; bu yabancılaşmada, kendi güçsüzlüğünü ve insan dışı bir varoluşun gerçekliğini görür. Hegel'in bir deyişiyle söyleyecek olursak : Alçalma içindedir, bu alçalmaya karşı **isyan** içindedir. Ve insani **doğasını** hayattaki durumuna (bu doğanın apaçık kesin, bütüncül olumsuzlaşmasını meydana getiren o duruma) karşıt kılan çelişki, onu bu isyana zorunlu olarak iter.»(4)

Marksizmde yabancılaşma kavramı 1930'larla birlikte önem kazanmıştır. İlk basımın etkileri—Bu etkilene özellikle Almanya'da görüldü—Nazizmin zaferi yüzünden çok geniş olmadı. El Yazmaları'nı basıma hazırlayan Ryazanov'un denetiminde S.S.C.B.'de çalışan G. Lukacs (1885-1971) konu üzerinde ilk marksist çalışmaları yayınlayanlardandır. Öte yandan 1932'de H. Marcuse (1898-1979) Berlin'de çıkan 'Die Gesellschaft'da El Yazmaları'nın yayımını coşkuyla selamlıyor ve bunların bilimsel sosyalizmin tüm teorisini yeni bir temele oturttuğunu söylüyordu. Aynı dönemde E. Fromm (1900-1980) da konu üzerinde dururken, 2. savaş sonrası Fransa'sında J. P. Sartre'i marksizme yaklaştıran da El Yazmaları olmuştur. Onun 1947 yılında yayınladığı 'Materyalizm ve Devrim' çalışmasına bu yazılar temel oluştururlar. Marksist literatürde El Yazmaları'na ilgi giderek 1950'lerin sonunda doruk noktasına varmıştır.

Tüm bunlar olurken kavramın güncel kullanımına ilişkin belki de en önemli katkı yüzyılın başında —El yazmaları okunmadığına göre—yeniden keşfinden gelmiştir. Yabancılaşmanın 'yeni mucitleri' Georg Simmel (1858 - 1918) ve Max Weber (1864 - 1920) dir. Bu toplumbilimcilerin Marx'tan bağımsız çalışmaları —ikinci bir yol olarak ortaya çıkarken— bazı düşünürlerce Marx'la kaynaştırılmak da istenmiştir. Ancak kavramın 20. yüzyılda kazandığı boyutlar kalın hatlarla da olsa ikiye ayrılabilir. Böylelikle bir boyut özü Hegel ve Feuerbach'a dayanan ve Marx tarafından kuramsallaştırılanı, diğeri ise Marx'tan bağımsız olanı içerecektir. Kanımızca bu ikinci boyut ise iki bileşkene sahiptir. Bu bileşkenlerden biri kavramı psiko-toplumsal bir özel du-

ruma indirgeyen görüşlerden oluşurken diğeri ekonomik/politik özü ön planda tutan görüşleri kapsamaktadır. Nedir, kavram üzerindeki en ilginç çarpıtmalar tüm bu kategorilerin kesişme noktalarında ortaya çıkmaktadır.

Tümü ileri kapitalist ülkelerden çıkan marksist yaklaşımların en çok gürültü koparmış olanı El Yazmaları'nın Marx'ın gerçek özünü oluşturduğu görüşüdür. (Bu görüşe, ilginçtir A.B.D. marksologları da katılmışlardır. Böylece Marx'ın zaman içinde marksistlikten uzaklaştığı, dolayısıyla onun takipçilerinin de marksist olmadığı öne sürülebilmektedir. Diğer bir 'ünlü' görüş ise yine Marx'ı Marx'a karşı çıkarırken onu «genç» ve «olgun» diye ikiye ayırmaktadır. Bu görüşün daha uçtaki —bir üçüncü alternatif— çıkışı ise El Yazmalarının tümüyle reddini savlamaktadır. Ancak bu alternatif görüş genç/olgun ayrımı yanında daha az 'bilimsel' kaldığı için bu gün etkisini kaybetmiştir.

«Gerçek» Marx'ı El Yazmaları'nda bulan görüşte yabancılaşma, kapitalist organizasyonla özü alt üst olan çok boyutlu (yabancılaşmamış) insanın önemini savlayan, felsefi antropolojiye ilişkin düzgüsel (normative) bir kavram olmaktadır. Buna karşıt ayırıcı görüş ise Marx'ın teorisinin ilk yazılarındaki felsefi dönemde bir epistemolojik kesinti ile Kapital'in bilimselliğine dönüştüğü savındadır. Bu sava göre bu geçişte kesin delil Marx'ın «hümanist» geçmişini reddettiği, 'türsel insanı' (species man) terkettiği ve gerçek insan ve şartları incelemeye yöneldiği çalışması olan 'Alman İdeolojisi' dir. Bu geçiş, sonunda 'Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı'da tamamlanmaktadır.(1859)

Bizce bu her iki aşırı yaklaşım reddedilmelidir. Marx'ın eski yazılarına tümünden idealist bir humanizm atfetmek ya da onun düşüncesinde yine idealist bir devamlılık görmek yanlıştır. Yoksa Kapital, ahlaksal bir başkaldırı durumuna düşecektir. Marx'ın kendisi, insanın toplumsal bir varlık olduğu ve koşullarından soyutlanamayacağı görüşünde özellikle durmuştur. Hem ürün hem de üretici olan insanın kendi dinamiği ve dışındaki dinamikler arasındaki varlığı düşüncesinde önemli farklılıklar yaratabilir. Örneğin Adam Smith 'Ulusların Zenginliği'nde insanın özünde bencillik yattığını ve kendi yararlarını toplumun yararlarından önde tuttuğunu yazarken, 'Ahlak Düşüncesi Teorisinde' ise toplumsal, başkalarını düşünen bireyden söz etmiştir. Bu çelişkinin açıklanmasında Marx insanın hem toplumsal hem de bireysel olduğunu, bu durumun da «çevre» ile ilişkilerden kaynaklandığını söylemişti. Bu açıklama Marx'ın ken-

disine yöneltilen bölme isteğini yine kendisinin karşılamasıdır. O halde unutulmaması gereken Marx'ın tüm çalışmalarının yaşadığı dönemin tüm «bilgisinden» soyutlanamayacağıdır.

Öte yandan El Yazmaları'ndaki yabancılaşma kavramının, Kapital'dekiyle aynıyete sahip olduğu da düşünülemez. Böyle bir aynıyet savlamak 1850'lerle birlikte Marx'ın metodunun ve teorilerinin gelişimine rağmen yabancılaşma kavramının aynı ampirik ve kavramsal düzeyde kaldığı anlamını taşır. Böylelikle saf mantık açısından dahi olgunluk dönemi ürünlerinde yer alan yabancılaşma, şeyleşme gibi kavramların eski kullanımlarından köktenci ayrılıklar gösterdiği söylenebilir. Bu noktada 1844 El Yazmaları'ndaki görüşlerin determinizm yanı ağır basan, toplum bilimsellik ve tarihsel somutluğa nazaran felsefi ve spekülâtif görüşler olduğunu düşünebiliriz. Böylece kavramın kullanımındaki gelişim/değişim bir yerde onun eleştirellikten çıkıp açıklayıcılık özelliğine bürünmesi olmaktadır.

Üzerinde durulması önemli bir nokta Marx'ın yabancılaşmayı ortadan kaldıracak araçların, bu oluşumu yaratan sürecin kendi içinde var olduğunu belirtmesidir. Marksizmin yabancılaşmaya ilişkin **ayırıcı özelliği** bu diyalektik olgudur.

Kavrama ikincil boyut getirip onu yeniden keşfedenlerden biri olarak nitelediğimiz Max Weber'in tezi ise batı toplumunun teknolojinin tek boyutlu ve fatalist bir yaklaşımla algılanmasına bağımlı olduğu görüşünü içerir. Weber bu toplumların giderek artan ve kaçınılmaz bir «ussallaştırma» sonucu bu duruma geldiğini savunur. Yabancılaşma bu bağlam içinde ele alınmaktadır. Ussallaştırmanın belirleyicilerinden olan bürokratik örgütlenme sosyalizmde de gereksinim sonucu kaçınılmazdır. Weber bu savına kanıt olarak sosyalizmde disiplin ve kontrolün, kapitalizmdekiyle eşdeğer önemde olduğunu söylemiştir. Böylelikle yabancılaşmanın bir türü sosyalizm için de kaçınılmaz görülmektedir. Bu tezlerde ussallık ilkesi insanlık dışında bağımsız bir güç oluşturmaktadır. Ussallaştırma tarihsel biçimlerine ise bir baskı türü olarak ulaşmaktadır. Ussallık ve teknoloji birlikte **şeyleşirken** insan istemlerinin dışına çıkmaktadırlar. Bunların kontrolü imkânsız gibi görülmektedir; ancak topluma etkilerinin azaltılabilmesi olasılığı göz önünde tutulmaktadır.

Öte yandan G. Simmel modern toplumun şeyleşme eğilimleri üzerinde ilk duran toplumbilimci olarak nitelendirilebilir. Simmel için toplum insanlığa yabancı çok çeşitli kültürel nesnelerden-ussal teknolojinin ürünlerinden-oluşturmuştur. Bu nesneler insanlığın kültürel gelişmesine ait oldukları halde şimdi insandan bağımsız ve yalnızca

birbirleriyle ilişkili görülen bir nesneler topluluğu oluşturarak fetişleşmişlerdir. Ürünle üretici arasındaki bu ayrılma işbölümüyle ilgilidir. Simmel'e göre işbölümü insanı çok büyük bir organizasyon içinde basit bir çark durumuna indirgemektedir.

Simmel'in batı kültürüne yönelik trajik yaklaşımı Lukacs'da yansımaları bulmuştur. Lukacs'da aynı zamanda Weber'in ussallaştırma tezinin solda bir benzerini görmek de olanaklıdır. Lukacs kapitalizmin metayı evrensel bir kategoriye çıkarttığını belirtmiş, bu arada işçinin emek gücü bir meta olduğuna göre, işçinin geleceğinin toplumun geleceği demek olduğunu söylemiştir. Meta değişimi şeyleşmeyi getirdiğine göre, bu değişimin dev boyutlara vardığı kapitalist gelişme toplum bilincini baskı altına alan çok daha derin bir şeyleşme yapısı yaratmıştır. Lukacs, Simmel gibi bu süreci kaçınılmaz ve topyekûn yabancılaşma süreci olarak nitelemiştir. Şeyleşme kapitalist toplumda yaşayan her bireyin gerekli ve anında gerçeği olmaktadır. Lukacs devamla proleteryanın metaya dönüşmesi ile «kurtulduğunu» zira yalnızca onun bu konumu sayesinde toplumu anlayabilecek açıklayabilecek bir duruma geldiğini savunur : Proleterya nesne haline geldiğine göre, tarihsel gelişimde sınıf tespitini sağlayan geniş ölçekli fabrikalarda konsantrasyonu sürecinde gelişen bilinci 'bir nesnenin kendi bilinci' haline gelmiştir. Bu bilinç otomatikman düşüncenin fetişleşmiş ve şeyleşmiş oluşumlarını kesip atar.(5)

Bu savı kabul edemiyoruz. Evet, metaların toplumsal dünyası işçilerin bilinçlerini gölgeler ve toplumsal güçlerin 'doğal' oluşumlar olduğu sahte doğrusunu öne çıkarır. Ancak Marx'ın belirttiği gibi sendikalarda ve proleterya kültürü içinde bu oluşuma karşı daima «eşya dışı» bir direniş vardır. Ayrıca şeyleşme, yabancılaşma ve sınıf yapısı arasında diyalektik bir ilişki bulunur. İşçi sürekli olarak örgütleri ve 'hareket' içinde direnir ancak bu arada da kendisi ve hareketi soyut varlıklar, «şeyler» haline gelir. Marx Kapital'in çalışma gününe ilişkin bölümünde sermayenin emekçiden elde ettiği artık değeri maksimize etme eğiliminde olduğunu böylece çalışma saatlerinin 18. yüzyıldan sonra sürekli arttırıldığından sözeder. Ancak proleterya bu eğilime direnmiş ve sınıf mücadelesi sonucu-şefkat ya da hayırseverlikten değil-çalışma saatleri ve çocukların çalıştırılması sınırlandırılmıştır. Lukacs'ın kuramına göre 19. yüzyılın en gelişkin kapitalist toplumunun şeyleşmenin tümüyle hakimiyetinde olması gerekirdi. Ancak gerçekte İngiliz proleteryası o dönemin en

güçlü sendikalarına sahip olmuş ve toplumsal, ekonomik/politik statüsünde gelişimler sağlayabilmiştir. O halde işçi sınıfının bilinci şeyleşmeyi topyekûn bir olgu olarak öne sürerek açıklanamaz. Şeyleşme her zaman için işçinin yabancılaşmasında bir 'an'dır. Her şartta proleterya'yı kapitalizmin ideolojisinde tümden eritilmeden ve şeyleşmeden uzaklaştırabilecek unsurların varolacağı unutulmamalıdır. Tümden şeyleşme teorisi diyalektik değil monoliktir. Böyle bir teori Marx'ın en önemli aksiyomlarından birini reddeder : Proleterya içinde bulunduğu toplumun özel şartlarından (gelenekler, hakim sınıf ideolojisi, örgütlenme v.s.) etkilenmiş bir bilinçle varolur. Bu bilinç hiçbir zaman soyut bir bilinç değildir. Toplumsal gelişim içersindeki çelişik öğeler de bununla birlikte düşünülmelidir.

Weber'in teknolojik determinizmi ve Lukacs'ın kimi görüşleri H. Marcuse'de yansımaları bulmuştur. Marcuse'e göre ussal teknoloji kitle tüketimi ve usdışı hedeflerden oluşan bir suni ihtiyaçlar dünyası yaratmıştır. Sermayenin sömürgeçliği modern insanın «tek boyutlu» düşüncesi içinde görülemez/anlaşılamaz hale gelmiştir. Usdışı tüketim ve kitle iletişim araçları bir teknokrat ve bürokrat elit tarafından etkin şekilde kontrol edilmektedir. Toplumsal ayrılıklar, tüketim alışkanlıklarının, boş zaman eylemlerinin ve toplumsal etkilenmelerin ayarlanması ile minimuma indirilmiştir. Böylece, buyrukçu olan çağdaş sanayi toplumunun bu eğilimi iki temel üzerindedir : Teröre dayalı bir siyasi düzen ve ekonomik/teknik bir düzen. Ekonomik usdışılık açısından kapitalizm ve sosyalizm arasında bir aykırılık yoktur. Doayısıya her iki sistemde de sanayi toplumu ideolojisi aynı yabancılaşmayı getirmektedir. Tek boyutlulaşma süreci toplumun tüm temel sınıfları için geçerli hale geldiğine göre kapitalist toplumda işçi sınıfı düzenle bütünleşmiştir. Düzenin canlı karşıtı olmaktan çıkmıştır. Ancak bu noktada Marcuse işçi sınıfının devrimci niteliğini kaybetmekle birlikte devrimci özünü koruduğunu da ekler. Onun için sorunsal bu devrimci özün nasıl yeniden harekete geçirilebileceğidir: Kültürün ussallaştırılması tamamlanmış olduğuna göre Marx'ın proleter devrim teorisi ütöpikleşmiştir. Modern sanayi toplumu baskıcı bir toleransa sahiptir. Kontrolün teknik aracı tüketime yöneltmiş esirlerin «özgür bir itaat» içinde tutulmasını sağlamaktadır. O halde devrimci 'praxis' bu "tek boyutlu" toplumun dışındakiler (Siyahlar, öğrenciler v.s.) için olanaklıdır. Bu "dışardakiler" kategorisi praxis'de bir katalizör olarak görülür. Bu katalizörler artık 'kendisi için' yerine 'kendiliğinden' bir sınıf olan işçi sınıfını toplumda köktenci değişimler yapacak hale getirebilirler.(6) Buradaki

önemli nokta Marcuse'ün daha önce incelediğimiz görüşlere benzer bir şekilde şeyleşmeye verdiği determinist ağırlıktır. Marcuse için de burjuva toplumunun baskın/temel şartının şeyleşme olduğu kabulünün insanoğlunun 'kurtuluşunun' olanaksızlığın doğrudan kabulünü getireceğini söylemek durumundayız.

Konuyla ilgili bir diğer düşünürler zinciri de varoluşçuluk felsefesinde karşımıza çıkmaktadır. Kökleri S. Kierkegaard'a (1813, 1855) dayanan ve M. Heidegger (1889-1977) ile J. P. Sartre (1905-) tarafından geliştirilen bu felsefenin etkinliğinin 2. savaş sonrasının yıkılmış değerler toplumunda ortaya çıktığı bilinir. Burada varoluşçuluk akımının eleştirisine girmeyeceğiz. Ancak bu akımın özellikle küçük burjuva çevrelerde yansıma bulduğu ve dönem dönem çeşitli kılıklarda ortaya çıktığı bir gerçektir. Bizi ilgilendiren bu akımın yabancılaşma kavramını bir anlamda ekseninde tutarken ona bir katkı ya da yeni bir yorum getirip getirmediğidir. Kanımızca böyle bir olgu yoktur. Ancak varoluşçuluk kavramın gündelik kullanımının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Özellikle sanat alanında bu kullanım önemli nitel ve nicel gelişimler göstermiştir. Sartre'ın 1844 el Yazmalarına ilgisine daha önce değinmiştik. Ancak onun yön değişimi çerçevesinde kavrama verdiği ağırlık özellikle yabancılaşmanın soyutlanma (izolasyon) boyutunda toplanmıştır. Bununla birlikte bir güçsüzlük, ve normsuzluk durumu ele alınmıştır. Dolayısıyla varoluşçuluk, kavramı kullanımında bu akımın dışındaki başka düşünürlerde de görülen psiko/toplumbilimsel bir yaklaşım içermiştir. Bu tür eğilimler özellikle Erich Fromm (1900-1980) ve Wilhelm Reich'da (1897-1957) görülebilir.

Ya Ciddi Kapitalistler?

Kavramın 'sol' dışı kullanımının iki bileşkenden oluştuğunu daha önce belirtmiştik. Burada sorun kapitalist toplumda bazı 'önemli' tersliklerin olduğunun/oluştüğünün farkına varılıp, kavramın sistemin bir savunma aracı olarak kullanılması isteğinden çıkmaktadır. Kanımızca ilgili iki bileşken arasındaki ayrılık bu savunmanın hedefi ile ilgili tartışmalardan kaynaklanmaktadır. Şüphesiz bu kategorilerdeki çalışmalar tümüyle "sol" düşüncenin teorilerinden soyutlandırılmış değerlerdir. Genelde onun getirdiği yaklaşımları kendi içlerinde eritme eğilimleri vardır. Yaklaşımın ciddiyet unsuru bu noktada ortaya çıkmaktadır. Biz Marx'ı, Marx'a karşı çıkarıp A.B.D. yi aklayıp sosyalizmi karalamaya çalışan bazı "akademistlerin" görüşlerini ciddiye almıyoruz.(7) **Bu bağlamda** ciddi olarak kabul edebileceğimiz

çalışmalar özellikle kapitalist toplumun kendi içinde oluşan çalışma koşullarını ele alan ve bir 'iç' reform önerenlerdir. Doğaldır, bu öneriler—en azından şimdilik— sisteme siyasi bir alternatifle karşı çıkmaktan uzak olduklarından mevzii önlemler içermektedirler. Bu kapsam içinde yabancılaşma kavramı somuta güçsüzlük, anlamsızlık, normsuzluk, izolasyon terimleriyle indirgenmektedir. Ancak yapılan çalışmaların bazıları özünde "sol" düşüncenin bazı tespitlerini somut olarak kanıtlamaktadırlar.

Daha önce çağdaş toplum biliminin bazı araştırmalarıyla da kanıtlanan iki olguya değinmiştik. Bunlar nesne mülkiyetinin başarılı yaşam indeksi olarak görülmesi ve ücret yoluyla meta mülkiyetine giden yolda çalışmanın zorunlu bir azap olarak algılanması idi. Modern sanayi toplum biliminin somut bulgularından biri de ileri teknoloji ve metodikleşmiş işlerde çalışanlarda yüksek zaman bilincinin gelişmiş olmasıdır. Birçok araştırmada işçiler, işin kendilerini sıkıp, sıkmadığı sorusunu «vakit geçiyor» şeklinde yanıtlamışlardır. Bu noktada özellikle solda çok tartışılan «doyumlu işçi» (affluent worker) sorunu gündeme gelmektedir. Araştırmalar ileri kapitalist ülke işçilerinin sistemi yıkılması gereken bir tarihsel, ekonomik düzen olarak değil de doğal ve insan yapısı olmayan bir olgu olarak değerlendirdiklerini ve bu düzene uyum gösterme eğiliminde olduklarını bildirmektedir.(8) Tartışmalar doyumlu işçilerin geleneksel proletaryadan farkları ve emek-sermaye siyasi mücadelesinde gönüllü olup olmadığı üzerinde yoğunlaşmıştır. Doyumlu işçi, meta bilincini sınıf bilincine tercih etmektedir denilebilir. O tüketim ve «evcillik» yönelmiştir. Böylelikle «özelleşmiştir» (privatised). Bu pragmatik eğilim sınıf içi ilişkileri de engellemektedir. Tüketici bilinciyle izole bir yaşam sürdüren doyumlu işçi tüm olumsuzluğuna rağmen uyumdan başka yol görememektedir.(9)

Özelleşme sorunu önemlidir. Marx 1844 El Yazmalarında türsel eylemle (species activity), özel eylem (private activity) ve türsel bilince, soyut insan bilinci arasında ayırım gözetmiştir. Özelleşmiş işçi gerçekte soyut bireydir. İzodir, «parçalanmıştır», sıkıcı, durağan gördüğü bir hayat sürmektedir. Sendikal harekete de yalnızca ekonomik çıkarlar için gelmektedir. Çağdaş sanayi toplumunda özelleşmenin nedenselliği ise bir soru olarak kalmaktadır henüz. Örneğin özelleşme burjuva toplumunun egemen ideolojisinin özelleşmeyi (bir anlamda bireyciliği) herhangi bir 'praxis'i engellemek için göklere çıkarmasına doğrudan bağlanabilir mi?

Diğer bir sorun da doyumlu işçinin şeyleşmiş bilincinin üretim araçlarının mülkiyet türüne mi yoksa teknolojiye mi bağlı olduğudur. Birçok endüstriyel toplum bilimci, sisteminden bağımsız olarak teknolojinin bir başına iş hoşnutsuzluğunun ve yabancılaşmanın ana nedeni olduğunu öne sürmekte. Nedir, teknoloji özel ekonomik temelinden soyutlandığında yabancılaşma kavramı ancak somut bir 'iş durumundaki' olumsuz öğeleri kapsıyan bir tanımla anlamlı olabilir. (Böylece kavram 'işe' bağlı hale indirgenir.) Blauner konumuzla ilgili ünlü çalışmasında(10) teknolojinin mavi yakalı işçiler tarafından yapılan işin doğasını belirlediğini söylemektedir, ve bunun yanı sıra oluşan yabancılaşmanın özelliklerini açıklamaktadır. Devamla çeşitli iş durumlarının (otomobil, matbaa ve kimya sanayi işçilerinin üzerinde) analizinde işin kapitalizmdeki sömürge özelliğini belirli sanayi kollarındaki iş şartlarından soyutlamaktadır. Böylelikle yabancılaşma onun için teknolojik anlamda işte güçsüzlük olmaktadır. Bu açıklamada işçinin teknolojiyle (mekanizasyon ve bilgi isteyen el ve makine işlemleriyle) ilişkisi, anlamsızlık, güçsüzlük, izolasyon ve uzaklaşmasının temeli olarak gösterilmektedir. Böylelikle standart üretim tarzının ve işbölümünün işçilerin sonuçtaki ürüne katkısını azalttığını söylemektedir.

Yabancılaşmanın bu teknolojik tanımı şeyleşme sürecine ilişkin kategoriler içermektedir. Özerkliğini kaybeden, işinden anlamsızlık duyan ve soyutlanan bir işçi nesneye dönüşmüş demektir. Öte yandan anlamsızlık v.s. gibi kategoriler aslında yabancılaşmanın görünüşleridir ama yabancılaşmanın kendisi değildir. Yabancılaşma, onu yaşayanların öznel durumlarıyla tanımlanamaz ve işe ait olmama ya da sistemin (şirket v.s.) hedefleriyle özdeşleşememe gibi 'olumsuzluklara' indirgenemez. Buna karşın Blauner'deki tezler ilgili ülkelerde birçok yandaşa sahiptir. Dolayısıyla bazı önlemlerle 'ters giden şey' düzeltilmeye çalışılmaktadır.(11) Birçok toplum bilimci işteki «güçsüzlüğün», işçiden oluşan çıktıları belirleyememe düşüncesinden kaynaklandığı görüşüne de sahiptir. Bu tanımlardan hareketle getirilecek bazı tekno-psikolojik önlemlerin «yabancılaşmanın» aşırı biçimlerini engelliyeceği görüşüne yol açılıyor. Bu tezlerin önemi onların pratikteki uygulamalara katkısıyla ilintilidir. Başka bir deyişle ütopyacılıktan kurtulamamış öncül teoriler de kotarılan yabancılaşma kavramı yanlış olmakla birlikte pratik önlemlerin uygulanması 'iş durumlarına' ilişkin belirli çözümler getirebilmektedir.(12)

Buraya kadar olan incelememizden teknolojinin salt kendi başına toplumun mentalitesinde belirleyiciliğinin sürekli gündemde tu-

tulduğu görülebilir. Hal böyle olunca teknolojinin yanına politik/ekonomik kontrol boyutu eklensin eklenmesin toplum için önemli bir sorunsal oluşturduğu ortaya çıkıyor. Tek başına teknolojinin yabancılaşmanın 'gerçek' anlamına ilişkin bir nedensellik yarattığı düşüncesine katılmadığımızı belirtmiştik. Ancak bu görüşümüz teknolojinin işçinin mental yaşamına etkisiz olduğu savını içermiyor. Örnek olarak ele aldığımız Blauner'ın araştırmasında kapsanan kategorilerin yaşam içinde varlığı bir gerçektir. Biz bu 'gerçekliğin' yabancılaşma demek olmadığı savındayız sadece. İleri teknoloji, özellikle, tekrar içeren iş şartlarının olumsuz etkileri vardır. Nedir, bu olumsuz etkilenme tek kaynaktan çıkmaz. Kapitalizmde bu durumun sadece o tek boyutunun —iş şartlarıyla bağımlı olanın—bile ortadan kaldırılabileceği düşüncesinde değiliz. Bu boyutun yok edilmesinin ancak toplumun üst yapısına ilişkin boyutların tasfiyesiyle **olanaklı olduğunu** düşünüyoruz.

Burada şöyle bir soru ortaya atılabilir : Bugünkü sosyalist ülkelerde teknolojiden kaynaklanan ve işçilerin mentalitesini etkileyen sorunlar yok mudur? Ya da bu sorunlar bütünüyle çözülmüş müdür? Endüstri mühendisliği'nin babası sayılan Frederick W. Taylor'un (1856-1915) uygulamalarının S.S.C.B.'ye aktarılışı bilinir. Teknolojik gelişme bir yerde kapitalizmle benzer yöntemler kullanarak olanaklı olmuştur. Mühendislik bilimlerinin her iki sistem içinde teoride ayniyeti kaçınılmaz bir durumdur. Ancak uygulamada bazı açık farklılıklar bulunur. İş koşullarına ilişkin 'insancıllaştırma' yöntemleri sosyalist sistemde de uygulamaya girdiğine göre her iki sistemde de modern sanayi işçisinin düşündürücü boyutlarda mental baskı altında (iş şartlarından dolayı) **olduğunu** söyleyebiliriz. Teknoloji sorunsalının altında yatan önemli noktalardan biri de budur.

Son Söz

Yazımızda önemli bir kavramı ve ilgili tartışmaları belirli düşünürlerden örneklerle incelemeye çalıştık. Kavramın Marksist tanımının nasıl revize edilmek istendiğini ve bunun nedenlerini özetledik. Görüşlerin çokluğu bizi belirli sınırlamalara zorladı. Örneğin kavramın Freud ve takipçilerince algılanma biçimine değinme dışında eğilmedik. Özenle belirlemek istediğimiz nokta bu kavramın tanım ve kullanımında eklektizme düşmenin kolaylığı ve marksizmin özünün bu kavramda yatmadığıdır. Marksistler seçici olmak zorundadırlar. Bu yapılmayınca ortaya şu satırlar çıkabilir :

«... bireylerin, var olan ya da olası bir planlı ve merkezileşmiş toplumda, teknoloji yoluyla toplumlarda çoğulcu denetimin üzerine çıkmış, çıkarılmış, yönetenlerin/egemenlerin buyruğunda kalmaları da mümkün. Günümüzde bunun örnekleri de var. Bu durumda insanlar yalnızca metafizik özelemlerine değil, «kitle halinde» dünyasal varoluşlarına da yabancılaşabilirler, yabancılaşmaktadırlar. Sözü edilen seçkin denetim, mülkiyet düzeni yoluyla olmasa da, üretim faaliyetlerinin de dahil olduğu işbölümünün, buradan çıkarak en üstte devlette somutlaşan siyaset aygıtlarının/kurumlarının denetiminin, çoğulcu katılmaya ve karar almaya kapatılmasıyla gerçekleştirilebilir. Birçok uygulamada da gerçekleşmiştir.»(13)

Bu «tanıdık» düşüncelerin tekrar tekrar karşımıza çıkmaları şartı olmalı. Her ne pahasına eleştiri ilkesiyle hareket edenlerden ilerde daha «ilginç» görüşler de çıkabilir. Bu da onları marksizme daha da «yabancılaştıracaktır.»

NOTLAR :

- (1) Rilke, Rainer Maria, **Malte Laurids Brigge'nin Notları**. Çev. : B. Necatigil (İst. De Yayınevi, 1966)
- (2) Burada şeyleşme (reification) kavramıyla, insan ilişkileri dışına çıkma, toplumsal yaşamda maddeler, kurumlar arası ilişkilerle varlığını sürdürme durumunu tanımlıyoruz. Dolayısıyla bu kavramı, nesnelleşme, maddileşme v.s. gibi kavramlardan ayırıyoruz.
- (3) Marx'ın bu savı, Hegel'in mutlak idenin gelişim sürecinde yabancılaşma durağından zorunlu bir geçiş yapacağı düşüncesine paralellik gösteriyor. Ancak Marx nesnelleşme ile yabancılaşmayı kesinlikle ayırırken, kaçınılmazlığı nesnelleşmede görmektedir.
- (4) Bkz. Kaynak 10, s. 17 (Kutsal Ailenin çözümlemesinde)
- (5) G. Lukacs, «History and Class Consciousness» (London, 1971) s. 178, aktaran G. Swingewood. Bkz. Kaynak 21, s. 109.
- (6) Bu teorilerinde Marcuse'un öğrenci hareketine ilişkin tutumu geniş tartışma konusu olmuştur. Ancak ona göre «... kuramı, içgüdüleri ve önerdiği son amaç gereği öğrenci hareketi devrimci bir güç değildir. Hatta bu hareket ardında kendisini izleyecek yetenekte ve istekte kitleler bulunmadığı zaman öncü görevi bile yüklenemez. Ancak bu hareket kapitalizmin büyük gücü ve kapitalist metropollerin boğucu havasına karşı umudun mayasıdır.» (Bkz. Kaynak 11, s. 83) Ancak «Marcuse, öğrenci hareketlerinin değerlendirilmesi konusunda yanlış anlaşılmaktan şikayetçidir. Bir çok kez, öğrenci hareketini devrimci bir güç olarak görmediğini belirtmiştir. Ancak bu hareketin bir gün devrimci bir güç haline dönüşebileceğini söylemeden de edemez.» (H. Marcuse, La Fin de l'Utopie aktaran E. Özkök. Bkz. Kaynak 15, s. 113)

- (7) Marx'ın, Marx'a karşı çıkarılmasının 'soldaki' örneklerine daha önce değinmiştik. Ancak 'sağdaki' yaklaşımların niteliği oldukça zayıf kalmaktadır. Bu durumun bir nedeni bu çabaların umutsuzca bir eklektizmden oluşması olabilir.
- (8) J. Goldthorpe, Bkz. Kaynak 8, 9.
- (9) Bu noktada ileri kapitalist ülke işçisinin burjuvalaştığı, emperyalizm olgusuyla beraber düşünülmesi gerektiği, artık, değerden pay aldığı gibi görüşler öne sürülebilmektedir. Ancak konuyu sınırlı tutabilmek için bu tartışmaya girmiyoruz.
- (10) Alienation and Freedom, Bkz. Kaynak 5.
- (11) Endüstri mühendisliğinin çalışma alanına giren bu önlemler özetle : İşçiler için boş zaman eylemleri yaratılması, iş devri, iş genişletilmesi, yönetime katma, iş güvenliğinin artırılması, iş şartlarında değişimler yaratma, ve ödüllendirme gibi yöntemlerde somutlanmaktadır. Bu önlemlerde ağırlık iş monotonluğunun giderilmesi yönündedir.
- (12) Not 11'de belirttiğimiz türden yöntemlerin özünde bir «aldatmaca» taşınmasına karşın, kapitalizmdeki işçilerin somut mental şartlarında belirgin rahatlamalar getirdiği söylenebilir.
- (13) Doğu Ergil, Bkz. Kaynak 7, s. 50.

KAYNAKLAR :

- 1) Aiken, Michael, **Economic Failure, Alienation and Extremism** (Mich. Univ. of Michigan Press, 1968)
- 2) Akınsal C. Tunalıgil S., **Yabancılaşma ve Sosyal Etkileri**. (O.D.T.Ü. etüa 1978)
- 3) Anderson, Perry, **Considerations on Western Marxism** (Bristol, Western Print. Services, 1976)
- 4) Axelos, Kostas, **Alienation, Praxis and Techne in the Thought of K. Marx**, (Austin, Univ. of Texas Press, 1976)
- 5) Blauner, Robert, **Alienation and Freedom** (Chicago, Univ. of Chicago Press, 1969)
- 6) Burrows, Dawid, **Alienation**. (New York, Crowell, 1969)
- 7) Ergil, Doğu, **Yabancılaşma Teorisinde Klasik Öğretiler**. (Birikim no. 50-51, Nisan-Mayıs 1979) s. 44-51
- 8) Goldthorpe, John, **The Affluent Workmen in the Class Structure**. (London, Cambridge Univ. Press, 1969)
- 9) Goldthorpe, John, **The Affluent Worker, Industrial Attitudes and Behaviour**. (Dondon, Cambridge Univ. Press, 1968)
- 10) Lenin, V. İ. **Felsefe Defterleri**, Çev. A. Tokatlı (İst. Sosyal Yayınlar, 1976)
- 11) Marcuse, Herbert, **Tek Boyutlu İnsan** (İst. May Yayınları, 1968)
- 12) Marx, Karl H., 1844 **El Yazmaları, Ekonomi Politik ve Felsefe**, Çev. Kenan Somer (Ankara, Sol Yayınları, 1976)
- 13) Marx, Karl H., **Kapital 1. cilt**, Çev. A. Bilgi, (Ankara, Sol Yayınları, 1975)
- 14) Meszaros, Istvan, **Marx's Theory of Alienation** (New York, Harper and Row, 1972)
- 15) Özkök, Ertuğrul, **Marcuse Üzerine**. (Yazı-no 6, 7, 1979) s. 100-116

- 16) Roberts, Paul Craig, **Alienation and the Soviet Economy** (N. M., Albugue Univ. of New Mexico Press, 1979)
- 17) Schacht, Richard, **Alienation** (N. Y., Garden City, Doubleday, 1970)
- 18) Shepard, Jon, **Automation and Alienation** (Cambridge, MIT Press, 1971)
- 19) Simmel, Georg, **The Conflict in Modern Culture** (N. Y., Teachers Collage Press, 1968)
- 20) Stumpf, Samuel E., **Philosophy : History and Problems**, (USA, Mc Graw Hill, 1977)
- 21) Swingewood A., **Marx and Modern Social Theory** (London, The Macmillan Press Ltd., 1975)
- 22) Urlick, Ronald, **Alienation, Individual or Social Problem?** (N.J., Prentice Hall, 1970)
- 23) Weber, Max, **From Max Weber : Essay in Socioolgy** (London, Routledge and Kegan Ltd., 1948)
- 24) Weber, Max, **The Theory of Social and Economic Organization**, (Glencoe III., Free Press, 1957)

GABRIEL PERI

.....
İnsanı yaşatan kelimeler vardır
Hani yunmuş arınmış sözler
Sıcaklık diyelim güven diyelim
Meselâ aşk adalet hürriyet kelimesi
Çocuk kelimesi insanlık kelimesi gibi
Ve bazı çiçeklerin ülkelerin ismi
Meselâ yiğitlik kardeşlik arkadaşlık
Çalışma kelimesi gibi
Sonra bazı kadınların bazı dostların ismi
Bizim Peri de onların arasında

Bizim dediysem boşuna değildi vurulduğu
Peri ödüyse bu hayat yaşanmaya değsin diyeydi
Ondan öğrendik gücümüzün nelere yeteceğini
Biz diyorsam onun umudu hâlâ harlı diyedir

PAUL ELUARD
(Çeviren : Can YÜCEL)

